

Հ.Մ.Ը.Մ.
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԱՄԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.-ԱԿԱՆ
ՌԱՀՎԻՐԱՆԵՐՈՒ
ԽՆԿԵԼԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

2018

Հ.Մ.Ը.Մ.-ԱԿԱՆ
ՌԱՀՎԻՐԱՆԵՐՈՒ
ԽՆԿԵԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՐԶ. ՎԱՐՉՈՒՂԻՒՆ

2018

ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐՈՒ ՏԵՍԼԱԿԱՆՈՎ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ը 100 ՏԱՐԵԿԱՆ

Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը անցեալ դարու սկիզբը ծնունդ առնելով, 2018-ին կը բոլորէ իր 100 ամեակը: Միութիւն մը, որ զգալով հայ ժողովուրդին սպառնացող ներքին եւ արտաքին վտանգները, մէկ դրօշի տակ համախմբեց Հայոց Յեղասպանութենէն մազապուրծ ճողոպրած հայ որբերը, միաւորեց մարզական անջատաբար գործող խումբերը եւ ֆիզիքական ու բարոյական դաստիարակութեամբ հայրենիքի թէ սփիւռքի մէջ կերտեց իրերայաջորդ սերունդներ: Աշխարհատարած այս միութիւնը, ներկայ եղաւ հոն, ուր հայութիւնը կայք հաստատած է, համախմբելով մանուկները, պատանիներն ու երիտասարդները՝ մարզական խաղերով եւ սկաուտութեամբ:

1918-ին Պոլիսի մէջ վառած Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ջահը կը շարունակէ բոցավառիլ 100 տարիներ շարունակ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Սուրիոյ Շրջ. Վարչութիւնը «Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Ռահվիրաներու Խնկելի Յիշատակին» խորագիրը կրող գիրքը հրատարակեց յարգելու Միութեան անձնուէր հիմնադիր սերունդը, Հայոց Յեղասպանութեան նահատակ Հ.Մ.Ը.Մ.-ականները եւ Սուրիոյ շրջանի հիմնադիրները, լուսարձակի տակ առնելով անոնց կեանքն ու գործունէութիւնը եւ նոր սերունդին քաջատեղեակ պահելու անոնց տարած դժուարին, բայց արդիւնաւէտ ուղին:

Բիւր յարգանք փառապանծ Միութեան հիմնադիր սերունդին եւ ամէն Հ.Մ.Ը.Մ.-ականի, որ իր ծառայութիւնը կը բերէ պանծալի Միութեան սրբազան նպատակներու իրագործումին համար:

ՅԱՌԱՋ, ՆԱՀԱՏԱԿ (Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Քայլերգ)

Խօսք՝ Գեորգ Կառվարենց
Երժշտ.՝ Բարսեղ Կանաչեան

Յառա՛ջ, նահատակ ցեղի անմահներ,
Վեց դարու անմոռ վրէժի զրահներ,
Կատարն հայրենի լեռանց հեռագոյն,
Երթանք կոթողել դրօշակն եռագոյն:

Հսկայ նուիրման
Տորմիղ հրաթել, Կամաւոր բանակ,
Յառա՛ջ, յառաջ անսասան,
Յառա՛ջ անդէդել
Դէպի յաղթանակ, յաղթանակ:

Վատին սել արիւն մեր հողն ոռոգեց,
Տարագիր հայն իր կեանքը նորոգեց,
Երէկ՝ շղթայուած, այսօր՝ ինքնավար,
Յարեալ վեհօրէն դամբանէն խաւար:

Հսկայ նուիրման
Տորմիղ հրաթել, Կամաւոր բանակ,
Յառա՛ջ, յառաջ անսասան,
Յառա՛ջ անդէդել
Դէպի յաղթանակ, յաղթանակ:

ԴԱՐԵԿԱՆ Հ.Մ.Ը.Մ.-ԻՆ
(Հ.Մ.Ը.Մ.-ի 100ամեակի Քայլերգ)

Խօսք՝ Ներսէս Լիպարեան
Երժշտ. Վահրամ Էմմիեան

Կամաւորներու սերունդներ անվախ,
Մեսրոպեան ուխտի հսկիչներ խիզախ:
Յետնորդ Հայկի եւ չարքաշ որդիք,
Դարեկան, մատղաշ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի:

Կրկն. Հ.Մ.Ը.Մ., օ՛ն յառաջ,
Կը մնաս Միշտ Պատրաստ:
«Բարձրացի՛ր-Բարձրացո՛ւր»,
Պատգամդ է ամենուր:

Սկաւտներ ինչպէս հայ բանակ,
Հողմերու նման բնութեան զաւակ:
Մարգական խումբեր փառքով պանծալի,
Միշտ արագ, հեռու, բարձր իտեալի:

Կրկն. Հ.Մ.Ը.Մ., օ՛ն յառաջ
Կը մնաս Միշտ Պատրաստ:
«Բարձրացի՛ր-Բարձրացո՛ւր»,
Պատգամդ է ամենուր:

ՇԱԽԱՐՇ ՔՐԻՍՏԵԱՆ

Շախարշ Քրիստեան ծնած է Պէշիկթաշ, 22 Յուլիս 1886-ին: Նախնական կրթութիւնը ստացած է նոյն թաղի Մաքրուհեան երկսեռ վարժարանը:

1897 Սեպտեմբեր 6-ին, իր եղբայրը զինքը կ'ուղարկէ Պարտիզակ՝ Ամերիկեան Բարձրագոյն Վարժարանը, իբրեւ գիշերօթիկ: Հոնկէ կը փոխադրուի Ռոպէրթ քուէճ (Պոլիս), ուր իր մէջ կը ծնի մարզանքի հանդէպ բուռն սէր մը: Այնտեղ կը գտնէ նաեւ Գրիգոր Յակոբեանը, ապագայ յայտնի մարզիկը եւ ուրիշներ, որոնք ոչ միայն կը քաջալերեն զինք, այլեւ՝ կը թելադրեն

մարմնակրթական ասպարէզին նուիրուիլ ամբողջովին: Քրիստեան Յակոբեանի միջոցով յարաբերութեան մէջ կը մտնէ Փարիզի Լիսէ Ժանսոնի անուանի վարիչ փրոֆ. Տեպոնէի հետ, թղթակցութեամբ հետեւելով մարմնակրթանքի անոր դասերուն: Յետոյ կը մեկնի Փարիզ, 1906-ին, ուր յիշեալ ուսուցիչին դասընթացքներուն կը հետեւի վեց ամիս: Ապա, ընկերներուն օժանդակութեամբ կ'անցնի Լոնտոն, ուր կը մնայ երկուքուկէս տարի, իր ազատ ժամերուն հետեւելով մարզանքի: 1909-ին կը վերադառնայ Պոլիս:

Քրիստեան զանազան վարժարաններու մէջ կը ստանձնէ մարզանքի ուսուցչութեան պաշտօններ, միաժամանակ աշխատելով, որ թաղերու մէջ բացուին մարզարաններ: Ան

կը ջանայ մարմնակրթական ճաշակը եւ սերը տարածել հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն եւ դասակարգերուն մէջ, իրեն խորհրդատու եւ գործակից ունենալով մարմնակրթանքի նուիրուած անձեր: Անոնց շնորհիւ է, որ Քրիսեան կը ձեռնարկէ «Մարմնամարզ»ի հրատարակութեան (1911-1914): Ան մեծ զարկ կու տայ մարմնամարզութեան թէ՛ Պոլսոյ, եւ թէ՛ գաւառներուն մէջ:

Թերթը կորիզ մըն էր: Ան կ'ըլլայ այդ կորիզին ամենէն տենդոտ աշխատողներէն մէկը: Շարժումը սկսած էր, պէտք էր կազմակերպել եւ կանոնաւորել զայն: Քրիսեան կը շարունակէ ընթանալ որդեգրուած ճամբէն, առանց ընկրկելու:

Քրիսեան գործի կը ձեռնարկէ այնպիսի ժամանակի մը, երբ իր շուրջ չէին պակսեր բազուկի մարդեր: Գաղափարը կար, ինչպէս եւ գործը, սակայն, կղզիացած ձեւով: Իւրաքանչիւր մարզական խումբ, ինքն իր մէջ, իր խումբին համար էր: Ան կը յաջողի օգտուիլ գոյութիւն ունեցող ատաղձէն եւ մէկ տեղ հաւաքելով տարբեր ուղղութիւններով ուժերը, կը բերէ եւ իր «Մարմնամարզ» թերթին շուրջ կը համախմբէ զանոնք: Քրիսեան, 1911-ին, պարբերականին միջոցով կը քարոզէ հայ իգական սեռը եւս մարզել, եւ դպրոցներէն ներս մարզանքը պարտադիր դարձնել: Ան կ'առաջադրէ նաեւ մինչ այդ գոյութիւն ունեցող հայ մարզական միութիւններն ու ֆութպոլի խումբերը համադաշնակցութեան մը շուրջ հաւաքել:

1914-ին, Ա. Աշխարհամարտի աղէտալի օրերուն, Շաւարշ Քրիսեան կը դիմէ ֆրանսական հիւպատոսարան, ֆրանսական բանակին կամաւոր արձանագրուելու եւ կ'ընդունուի: Բայց հիւանդութեան մը պատճառով, Պոլի-

սէն մեկնումը կ'ունենայ յապաղում մը, որ այնքա՛ն ճակատագրական հետեւանք կ'ունենայ:

Տակաւին 30 տարիքը չբոլորած, կենսունակութեամբ, տեսլականներով եւ իր ժողովուրդին ծառայելու պատրաստակամութեամբ լեցուն իր կեանքը վերջ կը գտնէ թուրքի եաթաղանին տակ: 1915 Ապրիլ 24-ի չարաշուք գիշերը առաջին ձերբակալուածներուն մէջ էր: Արամ Անտոնեան երբ կ'առաջնորդուի Պոլսոյ Կեդրոնական Բանտը, կը յիշատակէ Շաւարշ Քրիսեանի անունը՝ Ակնունիի, Սիւսանթոյի, Դանիէլ Վարուժանի, Ռուբէն Զարդարեանի եւ այլոց կողքին:

Բազմաթիւ մտաւորականներու հետ ան եւս կ'աքսորուի եւ Այնաշի մէջ կը նահատակուի, հայ մարմնակրթական ընդհանուր միութիւն մը ստեղծելու իր երազը առանց իրականացնելու: Սակայն իր ցանած սերմերը իյնալով արգաւանդ հողի վրայ, 1918-ին ծնունդ կու տան Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան:

Ազգասիրութեան ամենէն կարեւոր գործերէն մէկն է սիրել անոնք, որոնք օր մը ազգային նայուածքները, յոյսերը, ակնկալութիւնները իրենց վրայ պիտի կեդրոնացնեն, ամէն հայ տղու եւ ամէն ծնողքի համար մեր ստեղծած նոր շարժումը հաւատքի չափ նուիրական պէտք է ըլլայ, որովհետեւ ան հիմնուած է ազգասիրութեան եւ բարոյականութեան առաջնորդող գաղափարներուն վրայ:

Շաւարշ Քրիսեան

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Այս անունին կապուած է մասնաւորապէս հայ սկաւտական շարժումը: Յակոբեան եղած է անոնցմէ, որոնք Ա. Աշխարհամարտէն առաջ ուղղութիւն եւ քաջալերանք ցոյց տուած են Շաւարշ Քրիսեանին՝ մինչեւ որ ան մարմնակրթանքը դարձուցած է ասպարէզ ու ամբողջովին նուիրուած է անոր:

Ծնած է Կ.Պոլիս, 25 Մայիս 1885-ին, Կարմիր Սուլթանի հայակոյլ վարչաձեւի օրերուն: Իր սերունդի երիտասարդութեան փթթումի միակ կարելիութիւնը, նոյնպէս սահմանափակ, մարզանքն ու դաշտային խաղերն էին, թէւ ամէն համախմբում, մանաւանդ հայկական, անյապաղ կասկածանք եւ հալածանք կը հրաւիրէր:

Աւելի բախտաւոր, Գրիգոր Յակոբեան այդ խաղերուն պիտի ծանօթանար օտար հաստատութեան մէջ՝ Ռոպէրթ քոլէճի աշակերտութեան եւ ապա՝ Եւրոպայի հետ առեւտրական կապերու բերումով:

Ռոպէրթ քոլէճի աշակերտ, ան պատանեկութենէն մեծ սէր ունեցած է մարմնակրթանքի հանդէպ: Այնքան, որ կապ կը հաստատէ փրոֆ. Տեսպոնէի հետ՝ Փարիզ, եւ թղթակցութեամբ մարզական դասեր կ'առնէ անկէ: Միաժամանակ ան կը զարգացնէ իր մարմինը: Յակոբեան օրըստօրէ խանդավառուելով՝ կը ջանայ Ռոպէրթ քոլէճէն դուրս եւս զբաղիլ ֆիզիքական դաստիարակութեան գործով:

Անյապաղ կ'ուզէ զանոնք սեփականութիւնը դարձնել հայ համայնքի պատանեկութեան: Ուստի քայլ առ քայլ, տարուէ տարի կը հիմնէ տեղական խումբեր: 1898-ին հոքիի, 1899-ի գարնան՝ պէյսպոլի, 1900-ին՝ Պոյաճը գիւղին մէջ ան կը կազմէ «Պալթա-Լիման» անունով ֆութպոլի խումբը, որ առաջին հայկական խումբը կ'ըլլայ Պոլսոյ մէջ եւ մասնակցելով միջազգային մրցումներուն անուանի կը դառնայ:

1903-ի սկիզբը իրեն կը յանձնուի Պոլսոյ գերմանական «Թիւրֆըրէյն» մարզական ակումբին ղեկավարութիւնը եւ հազիւ քանի մը ամիս ետք՝ դեսպանատան պարտեզին մէջ արդէն տեղի կ'ունենան մարզախաղեր:

Սահմանադրութեան հռչակումով (1908), այլ վերերաններու հետ ան Շաւարշ Քրիսեանին կը թելադրէ հրատարակել թերթ մը, որուն նիւթական զոհողութիւնները յանձն կ'առնէ ինք:

Մինչեւ 1914-1915ի չարաբաստիկ տարիները, ինչ որ հազիւ հինգ տարի պիտի տեւէ, Պոլսոյ եւ հայ գաւառին մէջ կը ծլին ու կը ծաղկին մարզական ակումբներ, սկաուտական խմբակներ եւ ֆութպոլի խումբեր, ինչպէս Սկիւտարի «Արաքս»ը, Օրթագիւղի «Արտաւազդ»ը, Կեդրոնականի «Սանթրալ»ը, մանաւանդ՝ համբաւաւոր «Տորք»ը, որուն ողնայարը եղած է Վահան Չերազ:

Սկիւտարի մէջ, ան կը կազմէ սկաուտական խումբ մը եւ կը նշանակուի Սկիւտարի Հայ Մարզարանին վարիչը, երբ Մկրտիչ Մկրեան Եւրոպա կը մեկնի:

Մրցակցութեան ոգին թէւ վառ է, սակայն Պոլսոյ զանազան թաղերու խումբերուն յարաբերութիւնները եղբայրական են, ուստի կը կազմակերպուին մարզական

հանդեսներ, նոյնիսկ «Հայկական Ողիմպիական» (վեց տասնեակ սկաուտներու մասնակցութեամբ), որոնց վերջինը, այդ սկզբնական շրջանին, տեղի կ'ունենայ 1914ի ամառը:

1915-ին մշուշ, մառախուղ, խաւար կը պատէ հայոց աշխարհը: Սակայն, կրկին լուսաբաց, Նոյեմբեր 1918ին հայ մարզական շարժումէն անթեղուած կայծերէն է որ կը բռնկի հայուն անվախճանելի կամքը, ու ազգային սրբազան միութեան պատգամաբերն է՝ Հ.Մ.Ը.Մ.-ը: Գրիգոր Յակոբեանի հրաւերով 1918-ին Պոլսոյ մարզական միութիւններու ներկայացուցիչները հիմը կը դնեն Հ.Մ.Ը.Մ.-ին: Անհուն, անհամար վերքերու սպեղանին է Ան: Անով, պարտուած Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ կամ այլուր հայն է որ գլուխ կը ցցէ, յարութիւն առած, թափօրներ կազմած: Այդ թափօրներու առջեւէն քալողներէն է Գրիգոր Յակոբեան, նոյն իտէալին նուիրուած սիրելի եղբայրներու հետ:

Յակոբեան կը դառնայ հայ սկաուտներու պետը, ներկայացնելով դասախօսութիւններ եւ ղեկավարելով մարզական վարժութիւններ:

Ինչպէս իր բոլոր անդամներու սրտերուն մէջ, իբրեւ անջնջելի կարգախօս, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի թափօրներուն գլուխը կը փայլին երկու բառեր՝ «Բարձրացի՛ր-Բարձրացո՛ւր»:

Դարձեալ հինգ տարի, Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներ, ձեռք-ձեռքի, իրենց եղբայրական ցանցը կը տարածեն, հայոց ցիրուցան հոգիները կը շաղկապեն: Երբ ցանցը կրկին կը բզքտուի, անկէ մասնիկներ առած իբրեւ մասունք կը տանին օտար հորիզոններ, զայն շարունակ վերանորոգելու աշխատանքը գերիվեր բռնած, հակառակ անձնական դժուարութիւններու եւ այլ ծանր հոգերու:

Յակոբեան ինքն ալ տարագիր, սեփական բարեկեցութիւն կորսնցուցած, դրօշակ մը ըլլալէ չի դադրիր: Ուր որ ալ գտնուի, Ռումանիա, Ֆրանսա, իր ուսերուն ունի մեծ բեռ մը՝ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի դրօշը, հայ սկաուտական շարժումին բարոյական հոգը:

Բզբտուած ցանցը վերանորոգելու աշխատանքը չի դադրիր. առաջին սերունդի վտարանդի տղաքը ամէն երկրի մէջ կը հիմնեն մասնաճիւղեր, սկաուտական խմբակներ, ֆութպոլի խումբեր, նոյնիսկ կը կազմակերպուին ողիմպիական խաղեր:

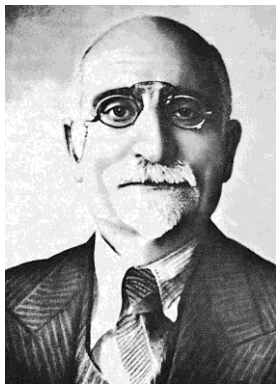
Յակոբեան հիւանդանալով կը մահանայ 1949-ին, Փարիզ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հիմնադիրները առանց պատճառի չէ որ որդեգրեցին «ՀԱՅ ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ» վերտառութիւնը: Մարմնամարզական բառը բաւական չէր հիմնադիրներուն իտէալը պարզելու համար: Մեր որդեգրածը մարմնամարզը չէր միայն, այլ՝ մարմնակրթութիւնը, իր լայն, ամբողջական եւ բարերար իմաստովը:

Հայ ժողովուրդի գլխուն պայթած փոթորիկները Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ընթացքն ալ խանգարեցին պահ մը, բայց չկարողացան ջնջել նետուած բարերար սերմը: Հ.Մ.Ը.Մ.-ը կանգուն է, եւ վստահութեամբ կը դիտէ ապագան: Ան կը հաւատայ իր ճիգերուն ուժին, ու իր իտէալին յաւերժութեան: Ան կը հաւատայ, թէ պիտի գա՛յ իր երագած սերունդը:

Գրիգոր Յակոբեան

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԻՆԴԵԱՆ

Պոլսոյ Նոր Դպրոցի հիմնադիր տնօրէններէն, ծանօթ մանկավարժ Յովհաննէս Հինդլեան հայոց մէջ մարմնակրթական ու մասնաւորապէս ըսկաութեան շարժումի գաղափարախօսներէն եղած է: Ծնած է 1866-ին, Սկիւտար: Ան նախակրթութիւնը կը ստանայ Ներսէսեան-Երմոնեան վարժարանը: Ապա կ'անցնի ժամանակի նշանաւոր մանկավարժ Ռեթէոս Պերպերեանի վարժարանը, զոր կ'աւարտէ յաջողութեամբ 1882-ին: Կը դասաւանդէ շարք մը վարժարաններու մէջ որպէս ֆրանսերէն լեզուի ուսուցիչ: 1895-1896ին կը հրաւիրուի Օրթագիւղի ազգային վարժարանի տնօրէնութեան պաշտօնին:

1896-1897 կրթական տարեշրջանին կ'երթայ Զուիցերիա եւ Ֆրանսա՝ ֆրանսերէնը զարգացնելու եւ մանկավարժական նորութեանց ծանօթանալու համար:

1900-1901 դպրոցական տարեշրջանին՝ Ղալաթիոյ Կեդրոնական վարժարանին մէջ կը սկսի դասախօսել ֆրանսերէն լեզու՝ իբրեւ այցելու ուսուցիչ:

1897-էն ի վեր Կեդրոնականը չունէր տնօրէն: Ընդհանուր հսկիչ մը անոր դերը կը կատարէր: 1905-1908 ընդհ. Հսկիչի պաշտօն կը վարէ Կեդրոնականի մէջ եւ իր ընկերային մարդու նկարագիրով աշակերտութեան մօտ բարձր վարկ կը վայելէ:

1909-ին՝ նոյն հաստատութեան տնօրէնութեան պաշտօնին կը հրաւիրուի: Քանի մը ամիս ետք կը հրաժարի, Խնամակալութեան հետ վեճի մը առթիւ: Նոյն տարին, «Նոր Դպրոց»ը կը հիմնէ Պոլսոյ մէջ, ուրիշ դաստիարակ-ուսուցիչի մը՝ Գալուստ Մալաթեանի գործակցութեամբ, նշանաբան ունենալով «Լոյս, Մէր, Կեանք»: Մանկավարժական իր նորագոյն ըմբռնումները չէր կրնար կիրարկել ազգային կամ հանրային հաստատութիւններու մէջ: Միայն անձնական դպրոց մը կրնար ազատ ասպարէզ հանդիսանալ իր ծրագիրներուն: Այս ձեռնարկին մէջ հաւանաբար օրինակ ունէր իր շատ յարգելի տնօրէնը՝ Ռէթէոս Պերպէրեան, որ 1876-ին հաստատած էր իր անձնական դպրոցը, նշանաբան ունենալով «Գեղեցիկը, Բարին, Ճշմարիտը»:

Գալուստ Մալաթեանի գործակցութիւնը կը վայելէ մինչեւ 1924, երբ Մալաթեան կը փոխադրուի Եւրոպա: Այնուհետեւ ինք առանձին ձեռնհասօրէն կը վարէ իր հաստատութիւնը մինչեւ 1950, երբ նոյն տարուան մէջ կը մահանայ 85 տարեկանին:

1908-ին երբ սկաուտական շարժումը սկիզբ առած էր, զօրավար Պէյտըն Բաուլ լոյս կ'ընծայէր «Scouting For Boys» գիրքը: Շարժումը ծաւալ ստացած էր մուտք գործելով զանազան երկիրներէ ներս: Հազիւ չորս տարի անցած, 1912-ի Մայիսին, Հինդլեան «Մարմնամարզ»ի ընթերցողներուն կը ներկայացնէ սկաուտական շարժումը՝ «Boy-Scoutը եւ իր կեանքին նպատակը-Հայ Պոյսքաւութիւնը» յօդուածաշարքով: Հինդլեանի գրութիւնները պրակներու վերածուած, գաւառի մէջ մոլիչ ազդակները կ'ըլլան սկաուտական շարժումներու: Ինքն է, որ Շաւարշ Քրիս-

եանի «Մարմնամարզ»ին մէջ սկաուտութեան էութիւնը կը պարզէ եւ Ա. Աշխարհամարտէն ետք անոր գաղափարախօսը կ'ըլլայ:

Ըլլալով հմուտ դաստիարակ մը, ան մարմնակրթանքը կ'ըմբռնէ իբրեւ ազդակ մը հայ երիտասարդութեան բարոյական դաստիարակութեան:

Հինդլեանի թելադրանքն է, որ սկաուտական շարժումի ոգին մուտք գործէ մեր պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան առօրեայ կեանքին, բարքերուն մէջ, ոգի մը, որ շատ յարմար է ազնուացնելու մեր ցեղը:

1913-ին, իր վարժարանին մէջ ան կը կազմէ հայ առաջին սկաուտական խումբերէն մէկը, իւրայատուկ տարագով:

1913 Ապրիլ 23-ին Սկիւտարի Յառաջդիմասէր Միութեան սրահին մէջ Շ. Քրիսեան դասախօսութիւն մը կը կարդայ սկաուտութեան մասին: Տեղւոյն վրայ սկաուտութեան կազմակերպման համար առժամեայ ժողով մը կը յառաջացուի՝ կիներէ եւ այրերէ բաղկացած, Հինդլեան նկատի կ'առնուի որպէս անդամ: 1913-ի Յունիսին ներկայ կ'ըլլայ Պոլսոյ մէջ կատարուող հայկական Գ. ողիմպիականին: Իր քարոզած սկզբունքներուն մարմնացումը կը գտնէ տեղի ունեցող մրցումներուն մէջ:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի հիմնադրութենէն ետք, ան կը հանդիսանայ միութեան գլխաւոր զօրավիգներէն: Մանկավարժի անվիճելի կարողութիւնը, հանրային դիրքը եւ բարոյական զօրաւոր անհատականութիւնը՝ միացած մարմնակրթական շարժումին ցոյց տուած իր անվերապահ աջակցութեան, ոչ միայն օգտակար կ'ըլլան նախապատերազմեան մարմնակրթական կեանքին, եւ պատերազմէն ետք՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ին,

այլեւ կը նպաստեն անոնց վայելած հանրային համակրանքին տարածման:

Հինդլեան կը մահանայ 16 Փետրուար 1950ին: Ան հեղինակ է բազմաթիւ դասագիրքերու, գրքոյկներու եւ մամուլին մէջ ցրուած մանկավարժական յօդուածներու:

Ամէն բանէ առաջ, նոր սերունդին բարոյական ուժերը պէտք է խնամել, եւ ես չեմ գիտեր այս նպատակին ծառայող աւելի լաւ միջոց՝ քան սկաուտութիւնը: Բոլոր ազգերու պատկանող լրջամիտ խորհողներ, կառավարութեանց պետերէն եւ համալսարաններու ուսուցիչներէն սկսեալ, կը գնահատեն սկաուտութիւնը, իր իրական արժէքովը, այն է՝ իբր լուրջ կազմակերպութիւն մը, որ նպատակ ունի նոր սերունդը պատրաստել ո՛չ միայն հոգեբանական մանկավարժական նորագոյն ամէնէն լուրջ սկըզբունքներու համաձայն, այլեւ՝ ընկերային նոր պահանջներու հիման վրայ:

Յառաջ, ուրեմն, ինչպէս կ'երգէին երբեմն Պոլսոյ սիրեցեալ հայ սկաուտները, յառաջ անվեհեր, սիրելի՛ երիտասարդներ, բարի է գործը զոր կը կատարէք, ազգին երախտագիտութիւնն է ձեր վարձքը: Յառաջ:

Յովհաննէս Հինդլեան

2018-ին, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի 100 ամեակին առիթով Հ.Մ.Ը.Մ.-
Հ.Ա.Ս.Կ.-ի կեդրոնի մուտքին բացումը կատարուեցաւ
Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հիմնադիրներու դիմաքանդակներուն:

Մեր երդումը շատ կարճ ու պարզ պիտի
ըլլայ, հրաւերը ազգային է, որովհետեւ
յառաջ գալիք բարիքը ազգային պիտի ըլլայ,
այդ երդումը կը պարտադրէ «Պատուոյ
վրայ երդնուլ ազգին ու հայրենիքին որեւէ
կերպով օգտակար ըլլալ»: Այս երդումը
գիտակցօրէն կ'ընեն, այս երդումին տակ կը
ստորագրեն ու ձեզի կ'ըսեն. պիտի չուզէիք
ինծի պէս ընել:

Շաւարշ Քրիսեան

ՎԱՀԱՆ ՉԵՐԱԶ

Հայ մարմնակրթական շարժումի ամենէն եռանդուն եւ նուիրուած գործիչներէն մէկը: Անձ մը, որուն մէջ հոգիի ու մարմնի չարքաշութիւնը այնքան ներդաշնակ կերպով զոյուած էին իրարու: Մարզիկի իսկական տիպարն էր Վահան Չերազ: Ունէր մարտական ոգի եւ տիպար հայու նկարագիր:

Վահան Չերազ որդին է փաստաբան Գասպար Չերազի եւ եղբօրորդին՝ Մինաս Չերազի, բանաստեղծ եւ Պերլինի վեհաժողովին ներկայացող հայ պատուիրակութեան քարտուղար: Ծնած է 16 Օգոստոս 1886-ին, Պոլիս:

Աշակերտ՝ Պոլսոյ Կեդրոնական Վարժարանին, ինքն է որ նոյն վարժարանի տղոց կը սորվեցնէ ֆութպոլը, գնդակ մը բերած ըլլալով Անգլիայէն, ու կը կազմէ «Սանթրալ» ֆութպոլի խումբը, որ ժամանակագրական կարգով, հայկական ֆութպոլի երկրորդ խումբը կը հանդիսանայ: Չերազ այդ խումբով չի բաւարարուիր, սակայն, կը հիմնէ նաեւ Փրոթի կղզիի համանուն խումբը, ու հոգին կ'ըլլայ «Տորք»ին: Ան իր դասընկերներէն կը գատորոշուէր ընդհանուր զարգացումով եւ լեզուներու ծանօթութեամբ: Տեղեակ էր հայերէնի, թրքերէնի, յունարէնի, ֆրանսերէնի եւ անգլերէնի: Անգերէն լեզուին ծանօթութեան շնորհիւ յե-

տագային կը դառնայ թարգման գորավար Անդրանիկի մօտ:

Պալքանեան պատերազմին կ'անցնի Փարիզ, ուր կը մնայ երկու տարի: Երբ Ա. Աշխարհամարտը կը ծագի, կ'անցնի Կովկաս՝ իբրեւ կամաւոր: Հոն կ'արձանագրուի Անդրանիկի հրամանին ենթակայ հարիւրեակին:

Զինադադարին կ'երթայ Պոլիս: 1920-ին, ան Տիգրան Խոյեանի եւ Օննիկ Եազմաճեանի հետ մաս կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի եռանդամ այն մարմնին, որ Հայաստանի կառավարութեան հրաւերով կ'երթայ հայրենիք՝ կազմակերպելու համար սկաւտական եւ մարզական շարժումներ:

«Կ'երթամ, բայց եթէ պատահի որ պատերազմ ծագի, սկաւտութիւնը կը թողում եւ զինուոր կ'ըլլամ», այս էր եղած իր պայմանը, մեկնելու ատեն:

Հայաստանի մէջ, Չերազ աշխատանքի կեդրոն կ'ընտրէ Ալեքսանդրապոլը (Կիւմրին), ուր ան կը զբաղի ամերիկեան որբանոցներու որբախնամի աշխատանքներով: Որբերէն կը պատրաստէ սկաւտներ:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք, Չերազ իր աշխատանքները կը շարունակէ, իբրեւ ուսուցիչ ամերիկեան որբանոցներու: Capt. Brownի օժանդակութեամբ կը կազմէ սկաւտական խումբեր եւ կը մարզէ որբեր: Կը գործէ դժուարին եւ նոյնիսկ անկարելի պայմաններու մէջ: Իր աշխատանքին բերումով, օր մը վէճ կ'ունենայ չեկիստի մը հետ, ու այդ դէպքը ճակատագրական կ'ըլլայ իրեն համար:

21 Դեկտեմբեր 1927-ին Թիֆլիսի մեջ ան կը գնդակահարուի չեկիստներու կողմէ:

Չերազ ամուսնացած էր եւ ունէր աղջիկ մը (Բիւրակն), որ կ'ապրի Հայաստան:

23 Յուլիս 2018-ին Հ.Մ.Ը.Մ.-ի 100 ամեակին առիթով Համա-Հ.Մ.Ը.Մ.ական 11-րդ բանակումի օրերուն բացումը կատարուեցաւ Կիւմրի Քաղաքին մէջ կառուցուած Վահան Չերազի անդրիին, ուր խօսք առաւ Չերազի դուստր՝ Բիւրակն Չերազ:

Պիտի կազմենք սկաուտական խումբեր, պիտի հայացնենք լեզուն, հրամանները, խառնուածքները, ոգին: Պիտի մտնենք որբանոցները, ուր հազարներու զանգուած մը կայ. անանուն, անգոյն, անժպիտ եւ սակայն անգին:

Վահան Չերազ

Չկայ աւելի արդար հպարտութիւն քան պատկանիլ Ազատ, Անկախ եւ Բարգաւաճ Հայրենիքի մը:

Այսօր աւելի քան երբեք, ես հաւատացած եմ որ հայրենիքը ձեռք կը ձգուի հաւաքական կամքի զօրութեամբ:

Վահան Չերազ

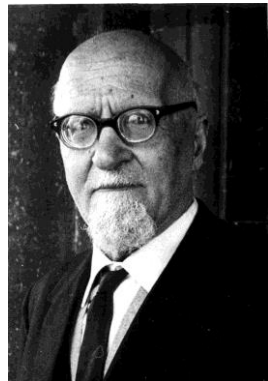
ՅԱԿՈԲ ՃՈԼՈԼԵԱՆ ՍԻՐՈՒՆԻ

Յակոբ Ճոլոլեան Սիրունի եղած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հիմնադիրներէն: Ծնած է 1890-ին, Ատափագար: Անձնապէս մարզանքի հանդէպ մեծ սէր չէ ունեցած, բայց հայ մարզական շարժումը ո՛չ միայն մօտիկ ընդունած է իր սրտին, այլեւ՝ զօրավիգ կանգնած է անոր:

Փետրուար 1911-ին հիմնուած «Մարմնամարզ» թերթի հրատարակութիւնը Շաւարշ Քրիսեանին թելադրողը եղած է ան:

1922-ին, Պոլսոյ քաղաքական ծանօթ դէպքերուն պատճառով, Սիրունի կը մեկնի Ռումանիա: 1923 Մեպտեմբեր 30-ին ան կ'ընտրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Ռումանիոյ Շրջանային Վարչութեան անդամ: 1924 Փետրուար 1-ին լոյս կը տեսնէ «Արի» ամսաթերթը, խմբագրութեամբ Սիրունիի: Թերթը կը հրատարակուի երեք տարի, որմէ ետք կը դադրի, երբ Ֆիլիպէի (Պուկարիա) մէջ կը սկսի հրատարակուիլ «Հ.Մ.Ը.Մ.»ը, իբրեւ Պուկարիոյ եւ Ռումանիոյ շրջաններու պաշտօնաթերթ: 1924-ին Բ. Շրջանային ժողովը, որ այս անգամ Քոսթանցայի մէջ կը գումարուի, Սիրունին կրկին կ'ընտրէ Ռումանիոյ Շրջանային Վարչութեան անդամ եւ ատենապետ:

1925-ի Յուլիս 18-22ին Պուքրէշի մէջ տեղի կ'ունենայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Գ. Շրջանային ժողովը, ուր Սիրունին անգամ մը եւս կ'ընտրուի Ռումանիոյ Շրջանային Վարչութեան անդամ եւ ատենապետ:

Սիրունիի օրով է, որ 1926 Սեպտեմբեր 4-ին տեղի կ'ունենայ հայկական Գ. Ողիմպիականը, մարմնակրթության ազգային հաստատության ստադիոնին մեջ:

1926 Սեպտեմբեր 5-7ին տեղի կ'ունենայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Ռումանիոյ Դ. Շրջանային ժողովը, ուր Սիրունին կը վերընտրուի ատենապետ: 1926-ին Նոյեմբեր 21-ին տեղի կ'ունենայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Շրջանային Վարչութիւններուն խորհրդաժողովը, չորսական լիազօրներու մասնակցութեամբ: Այս խորհրդաժողովին կը ճշդուին համագործակցութեան հիմերը եւ որոշումներ կը տրուին Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կեդրոնական մարմնի մը ստեղծման: Կը կազմուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի առժամեայ Կեդրոնական Յանձնախումբ մը, որուն անդամ կ'ընտրուին Ռումանիայէն տոքթ. Սալբի, Գրիգոր Յակոբեան եւ Սիրունի: Իսկ Պուլկարիայէն՝ տոքթ. Թովմասեան, Թագուոր Թագուորեան եւ Կարօ Ղազարոսեան. Փոխ անդամներ՝ Ներսէս Աստուածատուրեան եւ Լեւոն Գազանճեան:

1927 Սեպտեմբեր 4-ին, Սիրունիի գլխաւորութեամբ Ռումանիոյ Շրջանային Վարչութիւնը կը կազմակերպէ Շիրակի աղետեալներուն օժանդակութեան գործը:

1928-ին, Շրջանային Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Սիրունի Ֆիլիպէի մեջ կը բանայ սննդակայան մը, Պուլկարիոյ երկրաշարժի աղետեալներուն օգնելու համար:

Այսպէս, Սիրունի մինչեւ վերջ կապուած կը մնայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ին, ամենայն եռանդով աշխատելով անոր ծաւալման եւ զարգացման համար, անոր միջոցով ծառայելով իր ժողովուրդին:

Բ. Աշխարհամարտին, Միրունի համայնավարներու
կողմէ կ'աքսորուի Սիպերիա եւ 12 տարուան տաժա-
նակիր աշխատանքէ ետք ազատ կ'արձակուի եւ շրջան մը
կ'անցնի Պուլկարիա, ապա կը վերադառնայ Ռումանիա:

Ան կը մահանայ 7 Ապրիլ 1973-ին, Պուքրէշ:

Անցէ՛ք հպարտ, անցէ՛ք խրոխտ ու ժպտուն
Դուք ժառանգներ մեր փառապանծ անցեալին
Ձեզմով հիմա, ձեր շարքերուն հետ եռուն
Կը տողանցէ երազն անմահ հայ ցեղին:

Պայքարներու եւ խոյանքի ախոյեան՝
Ձեզ կ'ողջունեն սրտերը մեր բոցավառ,
Յաղթանակի լոյս դափնիներ բազմազան,
Կը պսակեն ձեր ճակատները պայծառ:

Դո՛ւք էք ներկան, ձեր հաւատքով տիրական,
Գարնանային ձեր ծաղկումով յորդառատ,
Դո՛ւք էք նաեւ մեր երջանիկ ապագան
Փառքէ՛ ի փառք ձեր վերելքով անվիատ:

Դարձէ՛ք բանակ, դարձէք հեղեղ ու անցէ՛ք
Օտարութեան ճամբաներէն այս բոլոր,
Զմուռի եւ չկասի թող երբէ՛ք
Յառաջընթաց երթը կեանքին ձեր հօր:

Մուշեղ Իշխան

ԳՐԻԳՈՐ ՄԵՐՃԱՆՈՖ

Հայ մարմնակրթության վերջերան գործիչներէն մէկը: Փոքր հասակէն Պուլկարիա գտնուելով եւ նախնական կրթութիւնը հոն ստանալով, Մերճանոֆի մարզական գործունէութիւնն ալ սկսած է Ֆիլիպէէն: Հոն, պուլկարական «Թրաքիիսքի Եունաք» կազմակերպութեան անդամակցելով, եղած է կազմակերպութեան օգնական ուսուցիչը, ստանձնելով աւելի քան 600 տղոց մարզական դաստիարակութիւնը:

Այդ աշխատանքը արգելք եղած չէ սակայն, որ Մերճանոֆ Ֆիլիպէի մէջ կազմէ նաեւ հայ մարզական միութիւն մը, զայն եւս առնելով իր դեկավարութեան տակ: Այդ միութիւնը հետագային մեծապէս կը զօրանայ եւ ի վերջոյ կը միանայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ին: Ան դասաւանդած է Ֆիլիպէի Զօրեանց վարժարանին մէջ:

1904-ին, Մերճանոֆ «Թրաքիիսքի Եունաք»ի կողմէ մասնակցած է Փրակայի մարմնակրթական հանդէսին:

Մերճանոֆի մարզական ամենէն եռանդուն շրջանը, սակայն, կը սկսի Օսմանեան սահմանադրութենէն ետք: 1909-ի, Պոլսոյ արուարձաններէն Մագրի գիւղին մէջ ան կը հիմնէ «Տիտան» խումբը, իսկ Սամաթիոյ մէջ՝ «Վահագն»ը: Այս երկու խումբերը հաւաքական փորձեր կ'ունենան, եւ Մերճանոֆ կը դասախօսէ անոնց եւ Պոլսոյ այլ թաղերու խումբերուն: 1912-ին, Հայկական Բ. Ողիմպիականին, Մերճանոֆի խումբերը ուշադրութիւն կը

գրաւեն իրենց համաչափ (ռիթմիկ) մարզանքներով եւ բուրգերով:

Պատերազմի տեւողութեան ան կը մնայ Պուլկարիա: Զինադադարին կը վերադառնայ Պոլիս: Մաս կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութեան եւ Լեւոն Յակոբեանի հետ կը ստանձնէ շուէտական մարզանքի ճիւղին ղեկավարութիւնը: Ինքն է, որ այդ ձեւով Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մասնաճիւղերու մարզանքներուն մէջ կը հաստատէ միօրինակութիւն ու կանոն, ընդհանրացնելով *ռիթմիկ* մարզանքը: Կը գրէ մարզական բազմաթիւ յօդուածներ:

Իր մասնագիտութիւնն է գործնական մարզանքները եւ չափական մարզանքը: Այս ուղղութեամբ, պատերազմէն առաջ ան բաւական օգտակար եղած է Շաւարշ Քրիսեանին:

1919-ին, Մերձանոֆ կ'անցնի Հայաստան, իսկ 1923-էն ետք՝ Փարիզ, ուր կը մահանայ աւելի ուշ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ը գտանք անապատի աւազներէն, եւ յանուն գաղափարի աճիւնացած սերունդի մը երկունքէն ծնած իբրեւ կոչ ու պատգամ: Հրաւեր՝ վերապրումի եւ ուղեցոյց՝ նոր կերտումներու, նոր խոյանքներու եւ ճախրի: Անոր մէջ փնտռեցինք կարենալ բարձրանալու, կարենալ ուղիղ եւ անդէղեւ քալելու, անկարելի վերելքներ նուաճելու հոգեկան ուժը եւ գտա՛նք:

Մինաս Թէօլէօլեան

ԼԵՒՈՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Եղբայրը Գրիգոր Յակոբեանի: Անդամ «Տորք»ի: Աշխատած է եղբորը հետ ու ջերմօրէն փառած է հայ մարմնակրթական շարժումին: Ինք եւս ո՛չ ժամանակ, ո՛չ եռանդ եւ ոչ ալ նիւթական խնայած է: Անդամ էր Հ.Մ.Ը.Մ.-ի աթլետիզմի կեդրոնական յանձնախումբին: Լաւ լողորդ էր: Եղած է ազգային վարժարաններու

մարզանքի ուսուցիչ:

Եթէ հարցնէք փրկութեան ճանապարհը, աչքերս կ'ուղղուին Հ.Մ.Ը.Մ.-ին: Միակը չէ այն, որ կրնայ ու պէտք է կռուի օտարութենէն ներածուած որումին դէմ: Կան ուրիշ հաստատութիւններ եւս: Բայց ոչ նոյնքան յարմար ու ազդու քան Հ.Մ.Ը.Մ.-ը:

Անհրաժեշտ է կազմակերպութիւն մը, որ մասնաւորապէս այդ շրջանին նեցուկ ըլլայ պատանիներուն: Չթողու որ դպրոցի եւ ընտանիքի մէջ տրուած թռիչքը կասի: Արգիլէ գահավիժումը: Ամրապնդէ սկզբունքները: Տայ կեանքի փոթորիկներուն դիմացոյ գաղափարականներ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ը կրնայ խաղալ այդ դերը: Կրնայ դառնալ հրապարակային թումբ՝ վատասերումի եւ օտարացումի դէմ:

Հ. Սահակ Կոզեան

ՀԱՅԿ ՃԻՉՄԷՃԵԱՆ

Հայկ Ճիզմեճեանի անունը մարզական կեանքին կապուած է 1918էն ետք: Ուրեմն եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ին հետ: Ա. Աշխարհամարտէն առաջ անդամ էր Սկիւտարի «Բաֆֆի Յառաջդիմական»-ին եւ կազմակերպողներէն էր անոր արշաւներուն. կ'անդամակցէր գործադիր մարմնին, իսկ 1913ին մաս կը կազմէր Սկիւտարի Հայ Սկաւտներու տեղական ժողովին:

Հայկ Ճիզմեճեան
եւ Տիգրան Խոյեան

Իր այս կապը բաւական կ'ըլլայ, որ Զինադադարի առաջին օրերուն, ինք եւս մասնակցի այն ժողովին, որ հիմը պիտի դնէր Հ.Մ.Ը.Մ.-ին: Ճիզմեճեան կ'ըլլայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հիմնադիրներէն մէկը: Ան մեծ եռանդով կը փարի նորաստեղծ շարժումին: Եւ խորապէս գիտակցելով Հ.Մ.Ը.Մ.-ի վերապահուած ազգային վսեմ գործին, արտակարգ աշխուժութեամբ մը կը նուիրուի տղոց հոգեկան ու բարոյական զարգացման: Մարզական ոչ մէկ բաժին կը ստանձնէ, բայց կ'ըլլայ ամէնուն հետ, ամէն տեղ ու ամէն ատեն, նոյնիսկ իր վաճառատունը ձեռով մը Հ.Մ.Ը.Մ.-ի գրասենեակը դարձնելով: Անշուշտ, այս բոլորին մէջ զգալի դեր կը կատարեն ո՛չ թէ մարզական կամ սկաւտական նիւթերու իր ծանօթութիւնը, այլ՝ իր ոգին, նկարագիրը, խառնուածքի ջերմութիւնը եւ ընկերական ու ջանադիր տրամադրութիւնները, ինչպէս նաեւ իր ներքին ջերմ հաւատքը՝ գործին վսեմութեան հանդէպ:

Ահա թե ինչու Հայկ Ճիզմեճեան անտիտղոս տիտղոսաւոր մը կ'ըլլայ, ու Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մէջ բոլորը իր իրաւասութիւններուն սահմանները չեն փնտռեր, բայց փորձառու ղեկավարներու կողքին միշտ կը փնտռեն զինք, որ իր կարգին, աշխատանքի տեսակներ չ'ընտրեր, ու գրեթէ ամէն գործի կը բերէ իր անվերապահ աջակցութիւնը:

Ճիզմեճեան, որ խօսելու շնորհ ունէր, յաճախ կ'այցելէ թաղէ թաղ: Կը բանախօսէ ու կը դասախօսէ, ու շուտով իր անունը կը նոյնանայ մարզական կեանքի աչքառու անուններուն հետ:

1922ի վերջաւորութեան կ'անցնի Եգիպտոս: Ոգին ու համոզումները կը մնան անփոփոխ, բայց իր գործունէութիւնը անհամեմատօրէն կը նուազի, թերեւս տեղական պայմաններուն հետեւանքով, թէեւ որեւէ ընդհանրական ձեռնարկի ատեն ան իր գրութիւններով նոյն խանդն ու հաւատքը կը ցուցաբերէ մինչեւ մահ:

Հ.Մ.Ը.Մ.

Այս չորս տառերը դարձան բոլորին հարազատ, բոլորին սիրելի, հայաշունչ մթնոլորտի խորհրդանիշ, բոլորին համար հայակերտումի ծրագիր, ազգանուէր գործ, իրաւ ՄԱՐԴ պատրաստող կազմակերպութիւն:

Վարդգէս Տէր Կարապետեան

ՏԻԳՐԱՆ Ա. ՔԶՆՅ. ԽՈՅԵԱՆ

Տիգրան Ա. Քհնյ. Խոյեան ծնած է Տրապիզոն, 1895-ին: Մանկութիւնը կ'անցնէ Մարմարա ծովուն Գընալը կղզին: Ան «Փրոթի»ի անդամներէն էր ու անոնց ամենէն ընդունակը: Գընալի մէջ կը ծանօթանայ Վահան Զերազին: Մեծապէս կ'ազդուի ան-կէ եւ կը դառնայ իր օգնականը:

Նախնական կրթութիւնը կը դ-գիի ազգային վարժարանին մէջ ստանալէ ետք՝ Խոյեան կը փոխադրուի Պոլիս եւ կը յաճախէ Կեդրոնական Վարժա-րան: Երկրորդական ուսման աւարտին, 1913-ին կը մտնէ սպայից վարժարան, ուր կը յաճախէ մինչեւ 1915, երբ վրայ կը հասնի Ա. Աշխարհամարտը: Մինչեւ պատերազմի աւարտը ան թրքական բանակին կը ծառայէ իբրեւ սպայ:

1918-ին, Խոյեան «Փրոթի»ն կը ներկայացնէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հիմնադիր ժողովին: Կը դառնայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի անդրանիկ Կեդրոնական Վարչութեան քարտուղարը: Միաժամանակ կը վարէ Որբախնամ Մարմնի Կեդրոնական Կայանի տնօրէնութիւնը: 1920-ին, իբրեւ մարզանքի ուսուցիչ եւ սկաուտ խմբապետ մաս կը կազմէ հայրենիք հրաւիրուած Հ.Մ.Ը.Մ.-ի եռանդամ մարմնին: 1920-ին, Հայաստանի խոր-հրդայնացման նախօրէին, կը վերադառնայ Պոլիս, ուրկէ կը փոխադրուի Նիւ Եորք: Միացեալ Նահանգներու մէջ, ան կ'ունենայ ազգային եւ միութենական բեղուն գործու-

նեութիւն: Կը յաճախէ Սփրինկֆիլտի մարզական համալսարանը, որմէ կը վկայուի 1926-ին:

Խոյեան 1955-ին կը ձեռնադրուի քահանայ եւ կը ծառայէ Պոսթընի, Շիքակոյի, շրջան մըն ալ՝ Մոնթրէալի մէջ: Յառաջացած տարիքին կը հաստատուի Ֆիլատելֆիա, ուր կը վախճանի 1990-ին:

1978-ին ան արժանացած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի «Արժանեաց» ոսկի շքանշանին: 1983-ին, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութեան մատենաշարով լոյս տեսած է իր յուշերը ներկայացնող «Նահատակ Ցեղի Անմահներ» գիրքը:

Բժախնդրօրէն ամէն կերպով պատրաստուած, անխարդախ, պատուի պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ զօրեղացած պաշտելի սերունդ մը պէտք է ըլլայ ան «Միշտ Պատրաստ» դիմագրաւելու հայ ժողովուրդի ապագան վրդովող ամէն կարգի դժուարութիւնները՝ արիօրէն ու նուիրումով:

Տիգրան Քինյ. Խոյեան

ԳԱՐԼՕ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Մարգական կեանքին մէջ Շահինեանի մասնակցութիւնը կու գայ իր պատանեկութենէն, երբ տակաւին Պերպլեանի սան՝ իր շուրջ հաւաքած է Սկիւտարի տղաքը ու հիմը դրած «Հայորդիք» Միութեան:

Այդ միութիւնը մէկը կ'ըլլայ, 1915-էն առաջ, սկաուտական շարժումի յառողներէն: Շահինեան եղած է նաեւ մարզիկ, մասնակցած է մրցաշարքերու՝ բարձրութիւն ցատկելով: Ան յաճախ խլած է առաջնութիւններ:

Զինադադարին ինք կ'ըլլայ «Հայորդիք»ը ներկայացնողը այն պատմական ժողովին մէջ, ուր հիմը կը դրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ին: Կ'ընտրուի Կեդրոնական Վարչութեան անդամ եւ կ'ըլլայ աթլետիզմի բաժնի վարիչ: Միաժամանակ, ան կը շարունակէ ըլլալ Սկիւտարի մասնաճիւղի ղեկավարներէն: Սկիւտարի մրցաշարքերուն գլխաւոր կազմակերպիչը եղած է, իսկ զանազան թաղերու եւ ընդհ. մրցաշարքերու մէջ՝ իրաւարար, խորհրդատու եւ յանձնախումբի անդամ: 1922ին կ'անցնի Պուլկարիա: 1925ին՝ Փարիզ, ուր մինչեւ իր մահը կը շարունակէ կապուած մնալ Հ.Մ.Ը.Մ.-ին եւ ընդհանուր ձեռնարկներուն բերել իր եռանդուն մասնակցութիւնը: Շահինեան ձեռներեց է ու տէր՝ գործօն խանդավառութեան մը, զոր վարակիչ կը դարձնէ իր շուրջիններուն եւս:

ԲԻԻԶԱՆԴ ԿԷՕԶԻԻՊԷՅԻՔԵԱՆ

Կեօզիւպէօյիքեան եւս կը պատկանի Ռոպէրթ քոլէճի խմբակին: Հետեւաբար, ինք ալ մէկն է հայ մարզական շարժումին մղիչ դէմքերէն: Դպրոցը աւարտելէն ետք, կը դառնայ ուսուցիչ, միաժամանակ աւանդելով մարմնամարզ: Այս ձեւով, ան առիթ կ'ունենայ պատրաստելու մարզիկներ, որոնք յաջողութիւններ ձեռք կը ձգեն նախապատերազմեան ողիմպիականներուն: Կեօզիւպէօյիքեան եւս կը մասնակցի այդ մրցումներուն եւ կը շահի մրցանակներ: Ան կը խլէ հայկական Բ. ողիմպիականին բարձրութիւն ցատկելու առաջնութիւնը եւ կը հաստատէ հայկական մրցանիշ մը (1.71 մ.), որ երկար տարիներ կը մնայ անխախտ:

Կեօզիւպէօյիքեանի դերը մեծ կ'ըլլայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կազմութենէն ետք: Ըլլալով խնամակալութեան ընդհանուր տնօրէն, ան մեծապէս կը սատարէ որբանոցներու մէջ սկաուտական շարժումին կազմակերպումին, դռները լայն բանալով Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մարզիչներուն առջեւ: Ասիկա փոքր նպաստ մը չէր, անշուշտ, ու կը բխէր Կեօզիւպէօյիքեանի այն խոր համոզումէն, որ ո՛չ միայն մարմնակրթանքը, այլեւ՝ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի գաղափարախօսութիւնն ու ոգին հարկ էր ներմուծել պատանիներուն մէջ, որոնք այնքան խաթարուած ու անմշակ կերպով բերուեր՝ մէկտեղուեր էին որբա-

նոցները, անապատներէն թէ թուրքերու տուններէն առնուելով: Կէօզիւպէօյիքեան ապագային դարձաւ կրօնաւոր պատուելի մը: Վախճանեցաւ Եգիպտոսի մէջ:

Հ.Մ.Ը.Մ. Մեծ Եղեռնի

Մոխիրներէն ծնած փիւնիկ

Ու արիւնի ծովէն յառնող

Աստանդական նոր հայրենիք:

Հ.Մ.Ը.Մ. սերունդ հայկեան՝

Մեծ դարերու խռովքն իր մէջ,

Ոգին հպարտ, կամքն աննուաճ

Ու հաւատքի հուրը անշէջ:

Այդ հուրն անշէջ, բոցն հինաւորց

Կը փոխանցենք սերունդներուն,

Եւ դեռ կու տանք՝ մեր սրտին հետ

Կտակը մեր նախնիքներուն:

Տասնըութին, երբ մենք ծնանք

Կամքով արի, երազով վառ,

Սակաւ էին շարքերը մեր,

Հիմա եղանք բիւր ու հազար:

Հիմա արդէն ամենուրեք

Կը տողանցեն շարքերը մեր,

Մեր երգն հօօր կը տարածուի

Հայ հոգիին հետ անվեհեր:

Վաղը՝ վատահ պիտի դառնանք

Պիտի դառնանք կամքն անսասան

Ազատատենչ մեր պապերուն,

Հերոսական մեր պատմութեան:

Արմէն Անոյշ

ԱՐԱՄ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Յովհաննէս Հինդիլեանէն ետք, Նիկողոսեան հայկրթական մշակներէն երկրորդն էր, որ խորապէս գնահատած է մարզական շարժումը եւ իր մեծ աջակցութիւնը ընծայած է անոր:

Ուսուցիչ, տնօրէն եւ Արամեան վարժարանի հիմնադիր (Սկիւտար) Արամ Նիկողոսեան թափ տուած է դպրոցներու մէջ մարմնամարզի դասերուն: Իբրեւ Կեդրոնական Ուսումնական Խորհուրդի անդամ, ան մեծ ջանքով ու համոզումով ջանացած է մարզանքի դասերը պաշտօնապէս ներառնել ազգային վարժարաններու դասացուցակներուն մէջ:

Զինադադարին իբրեւ Շիշլիի Գարակէօգեան որբանոցի տնօրէն, Նիկողոսեան լայնօրէն թոյլատրած է սկաւառական խումբերու կազմութիւնը: Եղած է նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութեան անդամ: Մարզական հարցերու մասին գրած է բազմաթիւ յօդուածներ: Մեռած է 1937-ին, Պոլիս:

ՔԱԶՈՒՆԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

Եզնիկ ու Եղիշէ Քաջունի եղբայրներ, որոնք մինչեւ վերջ հոգիով ու գործով կապուած մնացին Հ.Մ.Ը.Մ.-ին, ծնած են Արաբկիր:

Երեցը՝ Եզնիկ (1897-ի ծնունդ) մաս կը կազմէր «Տորք»ի շարքերուն: Աշխոյժ ու վարակող, ան կիրակնօրեայ արշաւներու ոգին էր: «Մարմնամարզ»ի հրատարակութիւնը երբ կը սկսի, Եզնիկ Քաջունի կը դառնայ Շաւարշ Քրիսեանի գործակիցներէն: Իր կարգին, ան դասախօսութիւններ կը ներկայացնէ առողջապահական նիւթերու շուրջ:

Ա. Աշխարհամարտէն վերջ Երեւան է: Հոն կը մնայ՝ իբրեւ մարզանքի ուսուցիչ ամերիկեան որբանոցներու, եւ կը նուիրուի երկրի մարզական-սկստութեան շարժումին: Իրեն յանձնուած էին Աղեքսանդրեան եւ Գալֆայեան *գիմնազիոններու* մարզանքի դասերը: «*Եռուզեռը որ ծայր տուեր է հիմա*,» կը գրէ Երեւանէն՝ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կեդրոնին, - *մեր ջանքերով՝ անհամեմատ աւելի ուժեղ է եւ աւելի բարձր է: Սրտով ձեզ հետ ենք*»:

Եղիշէ Քաջունի (1899ի ծնունդ), Կեդրոնականի աշակերտ էր: Հայ առաջին ֆութպոլիստներէն, նախ՝ «Սանթրալ»ի եւ ապա «Տորք»ի մէջ, որուն հիմնադիրներէն

կ'ըլլայ: Պոլսոյ մէջ կ'ուսանի իրաւաբանութիւն: Յետոյ կ'անցնի Վան՝ իբրեւ մարզանքի ուսուցիչ: Հոն կը հիմնէ «Վասպուրական» ֆութպոլի խումբը: Ա. Աշխարհամարտին կը մասնակցի Վանի ինքնապաշտպանութեան կոմիւներուն: Յետոյ կը դառնայ Զօր. Անդրանիկի քարտուղարը, անոր հետ Կովկասէն կ'անցնի Փարիզ, Լոնտոն, Մանչեսթր: Նոյն այդ գաղութներուն կողմէ կը վերադառնայ Հայաստան, իբրեւ օժանդակութիւն հագուստեղէն բաժնէլու համար: Այդ առիթով, Պոլսոյ մէջ ան շփում կ'ունենայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կեդրոնին հետ, կը խոստանայ սատարել երկրին սկաւուտական շարժումին եւ իր հետ Հայաստան կը տանի մարզական գոյքեր:

Եթէ մարմնամարզը կը ծառայէ միայն մարմնի առողջացումին, առանց նոյն ճիգը սպառելու հոգիի առողջացումին վրայ, այդ՝ առողջ ու հոգեգորկ մարմինները ո՛չ թէ բարիք, այլ ճշմարիտ չարիք մը կը դառնան որեւէ ժողովուրդի համար:

Իսկ հոգին ողջ կը մնայ մարմիններու մէջ, եթէ կայ ու կը մնայ, եթէ բոլորի մէջ կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ այն «անտեսանելին», մեր գոյութեան ու յարատեւումի այն հզօր կռուանը, ցեղային այն անյաղթ ոգին, որ կու գայ հեռաւոր հազարամեակներու խորերէն եւ նոյնքան խորարմատօրէն կը տարածուի ու կը միաձուլուի երկու մեծ առեղծուածներու՝ հայրենիքի եւ ազգութեան գաղափարներուն հետ:

Վահան Նաւասարդեան

ՎԱՐՄԳ ՓՈՂԱՐԵԱՆ

Փողարեան բնիկ Շապին Գարահիսարցի է: Զուռնաճեան է, բայց յետոյ մականունը հայացուած է (Փողարեան): Յաճախած է Ռոպէրթ քոլէճ, աւարտած է զայն եւ նշանակուած է նոյն վարժարանին մեքենական ճիւղի վարիչ: Պաշտօն մը, զոր մինչեւ վերջ կը շարունակէ: Միաժամանակ, ան մարզանքի ուսուցիչ էր: Ա. Աշխարհամարտէն առաջ, իբրեւ ուսուցիչ կ'այցելէ Կիլիկիա, ուր կը ստեղծէ մարզական շարժում: Կը մասնակցի նախաեղեռնեան հայկական ողիմպիականներուն: Կը հաստատէ նիզակ նետելու Հ.Մ.Ը.Մ.-ական մրցանիշ: Կը նետէ նաեւ գունտ եւ սկաւառակ: Սակայն ան առաւելաբար ֆութպոլով անուանի կը դառնայ: 1915-էն առաջ «Տորք»ի լաւագոյն խաղացողներէն էր: Յետսապահ էր: Ամբողջ Պոլիսը զայն կը նկատէր «Անձակելի պատուար մը»: Պատերազմէն ետք, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ֆութպոլի Կեդրոնական Յանձնախումբի անդամ էր: Մըրցաշարքերը ինք կը կազմակերպէր: Լաւ իրաւարար էր: 1915-էն առաջ եւ ետք ան գրած է ֆութպոլի մասին յօդուածներ: Ունի նաեւ ֆութպոլի մասին գիրք մը: Իր անունը նոյնացած էր ֆութպոլին հետ:

Խառնուածքով հեզ էր, ընկերային, իրական մարզական ոգիի տէր մարդ մը: Կը մահանայ Պոլիս, 1938ին:

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Մարգական շարժումը հայ պատանեկության մեջ տարածող առաջին դեմքերէն:

Ծնած է 1890-ին, Գում Գափու: 1907ին ան կը մտնէ Ռոպէրթ քոլէճ: Նիւթական միջոցներ չունի: Փոխառութեամբ հեծանիւ մը կը գնէ: Պապը Ալիէն Վերին Վոսփոր ամէն առտու թերթ պիտի բերէ: Ու յաճախ ստիպուած կ'ըլլայ հեւասպառ վազել՝ թերթ հասցնելու

համար: Այդ ձեւով, ան հետզհետէ կը վարժուի արագ ու երկար վազելու: Կը շահի կէս մղոնի մրցանակ մը: Միջին Վոսփորի մեջ, 1912ին, կը հիմնէ «Արտաւագդ»ը, երբ մարգական կեանքը թափ ստացած էր Օսմանեան Սահմանադրութենէն ետք: Վահրամ Փափազեան, Մկրտիչ Մկրեանի հետ կը դրկուի Սթոքհոլմ՝ Թուրքիան ներկայացնելու Միջազգային ճրդ ողիմպիականին, ուր կը մասնակցի կէս մղոնի վազքի մրցումին: Կը գլէ իր մրցակիցները, բայց 100 մեթր մնացած՝ ուշակորոյս կ'իյնայ: Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հիմնադիրներէն է:

1915-էն առաջ եղած է ուսուցիչ: Աշխատակցած է «Մարմնամարզ»ին, ինչպէս նաեւ՝ «Ազդարար»ին եւ «Հայ Սկաուտ»ին: 1915էն ետք, Ժիրայր Եաղմուրեանի հետ կը հրատարակէ «Մարգաշխարհ»ը: Լաւ լողորդ էր ու միշտ առաջնութիւն կը շահէր: Փափազեան ունէր գործնական ոգի մը, զոր ամէն բանի մէջ երեւան կը բերէր: Չարքաշ էր, պարզունակ եւ յարմարող: Ու միանգամայն յարատեւող ու

յամառ՝ իր ծրագիրներուն մէջ: Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հիմնումէն ետք եղաւ արթնթիզմի բաժնի վարիչներէն մէկը՝ Կեդրոնական Վարչութեան մէջ: 1922ին Պոլսոյ աղէտէն ետք կ'անցնի Յունաստան: Շրջան մը կը մնայ Լիբանան, Սուրիա, աշխատակցելով հայ մամուլին, ապա կը հաստատուի Միացեալ Նահանգներ, ուր նաեւ կը մահանայ:

Կը սխալին անոնք՝ որոնք կը կարծեն, թէ Մարմնակրթական այս Միութիւնը կը հետամտի ազգին ընծայելու՝ սոսկ հաստաբազուկ եւ ամրասրուն մարդեր: Միութեան հիմնադիրները կ'ուզէին առողջ միտքը տեսնել՝ առողջ մարմնի մէջ, ըստ դասական առածին: Մարմնակրթանքը, ի վերջոյ, պիտի ըլլար սրտի կրթութիւն, նկարագրի կերտում եւ արդէն նշանաբանը՝ «Բարձրացի՛ր, Բարձրացո՛ւր» սքանչելի կերպով կը փաստէ թէ Հ.Մ.Ը.Մ. կը հայեր նոր սերունդին առաւելապէս բարոյական վերելքին:

ՕՆՆԻԿ ԵԱԶՄԱՃԵԱՆ

Ետի Գուլէի որբանոցի սկաուտ խմբապետ: 1920ին, Չերազի եւ Խոյեանի հետ ան մաս կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի եռանդամ այն մարմնին, որ Հայաստանի կառավարութեան հրաւերով կ'երթայ հայրենիք՝ կազմակերպելու համար սկաուտական եւ մարզական շարժումներ:

Հայաստանի մէջ, Եազմաճեան աշխատանքի կեդրոն կ'ընտրէ Երեւանը, ուր ան կը զբաղի որբախնամի աշխատանքներով: Որբերէն կը պատրաստէ սկաուտներ:

1924-ին կ'անցնի Ֆրանսա: Տարի մը ետք կը նշանակուի Կիպրոսի Մելքոնեան հաստատութեան մարզանքի ուսուցիչ: Անկէ կրկին կ'անցնի Ֆրանսա: Եղած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական սկաուտական յանձնախումբի անդամ: 1934-ին մեկնած է Սթոքհոլմ՝ հետեւելով մարզանքի ուսուցչութեան վարժարանին եւ հոնկէ անցած է Պարսկաստան, իբրեւ մարզանքի ուսուցիչ:

Մեծ է դերը Հ.Մ.Ը.Մ.-ի: Այդ դերը լաւ ըմբռնելու համար անհրաժեշտ է ազգային բարձր գիտակցութիւն, այսինքն՝ մեր ուժերուն, մեր արժէքին, մեր ընթացքին եւ նպատակին պայծառ ըմբռնում:

Յարգանք եւ պատկառանք այս աշխարհին մէջ ուժով կը ստացուի, կը պարտադրուի եւ կը ներշնչուի: Իսկ ուժեղ են՝ առոյգը, առողջն ու կորովին:

Նիկոլ Աղբալեան

ՊԵՏՐՈՍ ԱՏՐՈՒՆԻ

Պետրոս Ատրունի հայ կրթական գործիչ, ծնած է 1883-ին Կ. Պոլիս: Կրթությունը ստացած է Պերպերեան վարժարանին մեջ, ասարտելով զայն 1900-ին:

Ուսանած է Պոլսոյ համալսարանի մաթեմատիկայի բաժինին մեջ: Երկար տարիներ կը դասաւանդէ հայկական եւ օտար վարժարաններու

մեջ, ինչպէս նաեւ Կեդրոնական Վարժարանին մեջ, որուն տնօրէնութեան պաշտօնը կը վարէ 1928-1833: Հեղինակ է թուաբանական շարք մը դասագիրքերու, ինչպէս՝ «Ամբողջական Դասընթացք Թուաբանութեան», «Մանկական Ընթացք» Ա. եւ Բ. տարի (1912), «Տարրական Դասընթացք» Ա. եւ Բ. տարի (1912), «Թուաբանութիւն Տարրական եւ Միջին Դասընթաց» (1921) գիրքերու: Պետրոս Ատրունի հեղինակն է Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան նշանաբանին՝ «Բարձրացի՛ր, Բարձրացո՛ւր»ին, որ մեծ խորհուրդ կը փոխանցէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ական սերունդներուն: Մահացած է 1944-ին:

«Բարձրացի՛ր, Բարձրացո՛ւր» երկու բառեր սոսկ՝ կ'առաջադրեն ընդարձակ շքեղ ծրագիր մը, որուն գործադրութեան հետամուտ եղաւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ը աւելի քան հարիւր տարի:

ԶԱԻԷՆ ԱՐՔ. ՏԷՐ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

Ծնած է 1868-ին Միջագետքի Մուսուլ քաղաքը, ուր պաշտոնավարած է իր հայրը՝ Տեր Աւետիս Քինյ. Տեր Եղիայեան, բնիկ սղերդցի: Մայրը Մարթա (ծնած Խապայեան) նոյնպէս սղերդցի էր:

Իր ուսումը ստացած է Սղերդի Միացեալ Ընկերութեան եւ ապա Պաղտատի Ազգային վարժարաններուն մէջ: Ուսման շրջանը աւարտելէ ետք զբաղած է ուսուցչութեամբ: Ծանօթ ուսուցիչ եւ հայրենասէր դաստիարակ Միհրան Սվաճեանի թելադրութեամբ, 1890 Դեկտեմբեր 25-ին կը մտնէ Արմաշի դպրեւանքը:

1892-ին կը ձեռնադրուի սարկաւագ. Երեք տարի ետք՝ աբեղայ՝ ձեռամբ Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի, որ նոյնպէս 1896-ին իրեն կու տայ վարդապետական աստիճան:

Դժբախտաբար պատահարները կը խանգարեն դպրեւանքի խաղաղ ընթացքը: Վարդապետներէն շատեր կը ցրուին: Օրմանեան սրբազանի պատրիարքական ընտրութիւնը (1896 Նոյ. 6) դպրեւանքը կը փրկէ վերջնական փլուզումէ:

1897 թուին քարոզչական պաշտօնի կը կոչուի նախ Սամաթիոյ եւ ապա Խասգիւղի մէջ: Վարչական եւ հովուական փորձառութիւն ձեռք ձգելէ ետք, Օրմանեան պատրիարքի կարգադրութեամբ կը մեկնի Կարին 1898-ին, ուր տարի մը ետք կ'ընտրուի Առաջնորդ, եւ ուր կը մնայ ութ տարի: Ապա կը վերադառնայ Պոլիս եւ Ենի գիւղի եւ Մագրի գիւղի քարոզչութիւնները կը վարէ: 1908-ին կը նշանակուի Վանի տեղապահ, ապա Տիարպէքիի Առաջնորդ ընտրուելով կ'երթայ հոն, ուր կը մնայ մինչեւ 1913:

1913 Օգոստոս 30-ին կ'ընտրուի Պատրիարք: Այնուհետեւ մինչեւ իր աքսորուիլը Պաղտատ, ինք եւս հայ ժողովուրդի ընտրանիին ու բազմահոյլ զաւակներուն հետ ցմրուր կը ճաշակէ Մեծ Եղեռնի դառնակսկիծ համը: Պոլիսէն Հալէպ, Հալէպէն Տէր Զօր մինչեւ Ռասուլ Այն եւ Ապու Քեմալ բաց աչքերով կը տեսնէ հայ ժողովուրդի չարչարանքը, սարսափի ու ջարդի տեսարանները, որոնք զինք կը ճմլեն հոգեպէս: Վերջապէս, 26 Սեպտեմբեր 1916-ին կը հասնի Պաղտատ, աւելի քան քառորդ դարու բացակայութենէ յետոյ:

Հասած օրը կ'երթայ Ս. Երրորդութիւն՝ հօրը գերեզմանին այցելութեան. իսկ 1917 Փետրուար 2ին ներկայ կ'ըլլայ մօրը յուղարկաւորութեան: Այնուհետեւ յօժարակամ ինքզինք կը բանտարկէ իր տան մէջ, քաղաքական պատճառներով ուրիշներուն վնաս չհասցնելու մտահոգութեամբ: Հինգ ամիս մնալէ ետք, կուսակալի հրամանագրով կը տեղադրուի Մուսուլ, ուր ականատես կ'ըլլայ

հայ ժողովուրդի մնացորդացի դժբախտութիւններուն: Կիսամերկ որբուկներու եւ սովահար հայկականներու աղէխարշ վիճակը տեսնելով, կը դիմէ հոս-հոն ու կերպասեղէն եւ ուտեստեղէն կը ճարէ անոնց համար: Իր յուշերուն մէջ տեղ մը հետեւեալ ձեւով կը նկարագրէ տարագիր հայ բազմութիւններու տառապանքը.

«1917-1918-ի ձմրան, թշուառ ժողովուրդը ուտելու բան չէր գտներ, խոտ ալ չկար որ արածէր: Բաղնիքի քիւլ-հաններու մէջ սատկած շունի, կատուի եւ ուրիշ կենդանիներու միսը կը խարկէին եւ կ'ուտէին: Այդ օրերուն, տեղացի մը փողոցներէն փոքր տարիքի տղաք խաբելով իր տունը կը տանի եւ մորթելով միսը կ'եփէ ու կը ծախէ: Օր մը տեղացի կնոջ մը տղան իր տունը տարած եւ մորթած ըլլալով՝ կը տեսնուի եւ տունը խուզարկուելով ջրհորի մէջէն մորթուած տղոց 18 գանկ կը գտնուի»:

Զինադադարի կնքումով եւ անգլիացիներու Իրաք մուտքով վերջ կը գտնեն կեղեքումները: Զաւէն Պատըր-խարք, որ մինչ այդ ներման արժանացած էր, կը նախընտրէ մնալ իր հօտին քով՝ Մուսուլ, մեղմելու համար տարագիր հայութեան տառապանքը եւ հայրական տիրութիւն ընելու անտէր ու անպաշտպան հայորդիներուն: Շուտով բարեկամութիւն կը ստեղծէ անգլիացի սպաներու հետ եւ բացատրելով իրենց հայ տարագիրներու դժբախտութիւնը, նիւթական օժանդակութիւն, ցորեն եւ այլ սննդեղէններ կ'ապահովէ անոնց: Ասկէ դուրս, ան կը շրջի գիւղէ գիւղ եւ կը փրկէ տասնեակ հարիւրաւոր պատանիներ եւ կիներ, որոնք ճակատագրի դժբախտ պարտադրանքով ընդունած

էին իսլամ կրօնը եւ կամ սայթաքած՝ կտոր մը հացի համար:

Պատրիարք Սկաուտը եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ը

Երբ մարմնամարզը եւ սկաուտութիւնը աննախընթաց իսանդավառութեամբ մուտք կը գործէր պոլսահայ կեանքին մէջ, Զաւէն պատրիարք առաջիններէն կ'ըլլայ ողջունելու այս նոր շարժումը եւ քաջալերելու անոր ղեկավարութիւնը, որովհետեւ մարզական եւ սկաուտական շարժման մէջ կը տեսնէր կրթիչ, դաստիարակիչ եւ բարձրաթոյիչ նպատակներ, որոնք պիտի բարձրացնէին, ազնուացնէին հայ երիտասարդութիւնը Պոլսոյ եւ գաւառներու մէջ: Զաւէն Պատրիարք ո՛չ միայն կը դառնայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի պատուոյ նախագահ, այլեւ կ'արձանագրուի սկաուտ եւ մէջքին կը կապէ սկաուտական գօտին:

Հայ պատանի, Սկաուտ, Արենուշ՝ տեւական եւ ճշմարիտ հայրենիքը, քու մաքուր հոգիէդ եւ քու ազատատենչ բազուկէդ պիտի կերտուի:

Կազմակերպուեցէ՛ք, ազնուացէ՛ք, բարձրացէ՛ք որքան կրնաք, լեցուցէ՛ք ձեր սիրտն ու միտքը վասնզի դուք պիտի ըլլաք վաղուան սրբազան հայրենիքին, հրաշակերտ տաճարին սիւները:

Զաւէն Արք. Տէր Եղիայեան
Պատրիարք Պոլսոյ

ՄԿՐՏԻՉ ԵԱՆԸԳԵԱՆ

Այս օրերի նահանգին հայ սկաուտներու պետն էր Մկրտիչ Եանըզեան: Մասնագէտ ֆութպոլիստ մը եղած է ան: Ունի Ձեռագիր ուսումնասիրութիւն մը՝ ֆութպոլի մասին: Ինք եղած է Իզմիրի մարզական կեանքի ամենէն աչքառու դէմքը: Կապ հաստատած է Անգլիոյ սկաուտական պետերուն հետ: 1911ին գացած է Պոլիս՝ Ա. մրցահանդէսին՝ իբրեւ ներկայացուցիչ «Որսորդաց» ակումբին: Հոն շփում ունեցած է «Մարմնամարզ»-ի շրջանակին հետ ու միշտ կապ պահած է անկէ վերջ: Պատերազմէն յետոյ կը թղթակցէր «Հայ Սկաուտ» ին: Իսկ 1922ին միացաւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ին: 1922ի աղետէն վերջ անցաւ Միացեալ նահանգներ, ուր դասախօսութիւններ տրւաւ սկաուտիզմի եւ ֆութպոլի մասին: Ընտրուեցաւ դատաւոր Նիւ Եորքի ֆութպոլի ֆետերասիոնին: 1936ին հրատարկեց ֆութպոլի օրէնքներու մասին հայերէն գիրք մը:

Սքանչելի է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի նշանաբանը՝ «Բարձրացի՛ր, Բարձրացո՛ւր»ը: Սակայն, տպաւորիչ է նաեւ երդումը՝ զոր իւրաքանչիւր պատանի պարտի կատարել երեցներուն առջեւ. «Պատուոյս վրայ կ'երդնում՝ ըլլալ հաւատարիմ Աստուծոյս եւ ծառայել հայրենիքիս»:

Աստուած եւ հայրենիք. ահա առանցքը Հ.Մ.Ը.Մ.-ի գործունէութեան, որ զինք ամրացուց, դարձուց նախանձելի նոյնիսկ յաչս օտարներուն:

Մուշեղ Իշխան

ՔՐԻՍ ՖԵՆԵՐՃԵԱՆ

Քրիս Ֆեներճեան, որ ծանօթ է նաեւ Սիլվիօ Ռիչի, Քեօսէ Արիսթիտի, Քոչօ, Ալֆ Վոկան, Վահան կեղծանուններով, ծնած է 1884-ին, Պուլկարիա: 1921-ին, ան մաս կազմած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութեան: Ֆեներճեանի շրջանը Հ.Մ.Ը.Մ.-ի առաջին տարիներու գործունէութեան ամենէն փայլուն շրջանն է: Անոր օրով տեղի ունեցած են ազգային իմաստով պատմական երկու փառաշուք հանդէսներ (հայկական ողիմպիականը եւ սկաուտական առաջին մեծ բանակումը): Համահայկական այս մեծ ողիմպիականին աննախընթաց մրցումները եւ բարձրագոյն մրցանիշներ հաստատելու փաստերը բաւական են ըսելու, որ Քրիս Ֆեներճեանի Կեդրոնական Վարչութիւնը որքան մեծ գործունէութիւն ունեցած է 1921-1922 տարեշրջանին:

Ֆեներճեան մեծ հեղինակութիւն կը վայելէր Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մէջ, բոլորէն սիրուած ու յարգուած էր, նաեւ այն պատճառով, որ ինք Հ.Մ.Ը.Մ.-ական ըլլալէ բացի, հայ ժողովուրդի յայտնի հերոսներէն մէկն էր, որ 1905-ին մասնակցած էր Սուլթան Համիտի մահափորձին:

Քրիս Ֆեներճեան Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ներկայացուցիչն էր Հայաստանի Օգնութեան Մարմնին մէջ:

1922-ի քաղաքական ծանօթ դէպքերուն պատճառով եւ Թուրքիոյ մէջ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի գործունէութեան դադրեցումով, ան եւս Պոլիսէն կ'անցնի Պուլկարիա եւ ապա վերջնա-

կանապէս կը հաստատուի Փարիզ, ուր երկարատեւ հիւանդութենէ ետք (հիւծախտ) կը մահանայ 10 Մարտ 1925-ին:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ը հայ դպրոց եղաւ, հայ ակումբ եղաւ, Հայաստան եղաւ, ազատ ու անկախ Եռագոյնով Հայաստան դարձաւ, նոյնի՛սկ եկեղեցի եղաւ որոշ չափով: Այլ խօսքով, Հ.Մ.Ը.Մ.-ը մեր ժողովուրդի հոգեմտաւոր արժէքներուն ո՛չ միայն շտեմարանը դարձաւ, այլեւ՝ եղաւ դպրոց մը:

**Արամ Ա. Կաթողիկոս
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ**

ԱՐԹԻՒՐ ԷԼՄԱՍԵԱՆ

Իզմիրի մարգական դեկավարներին եղած է Էլ-մասեան, դեռ բռնապետական շրջանին սկսած: Երկար տարիներ կապուած է մարգական շարժման, հետզհետէ իւրացնելով մարմնակրթանքի նըր-բութիւններն ու *թեքնիքը*: Գահիրէի մէջ հիմնած է մարմ-նակրթանքի անձնական սրահ մը: Իր աշակերտը եղած է Եգիպտոսի մարգանքի օրինակելի ուսուցիչը՝ Ստեփան Խանճեան:

ՆԵՐՍԷՍ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Աշխարհամարտէն առաջ, Սկիւտարի «Հայոր-դիք» մարգական միութեան անդամներէն: 1915-էն ետք Սկիւտարի մասնաճիւղի եռան-դուն սկաուտ խմբապետը: 1923-ին անցած է Պուլկարիա: Ժամանակ մը Պուլկարիոյ Շրջանային Վարչութեան անդամ եղած է: 1935-ին, իր ջանքերով է որ Մարթայեանի կիսատ ձգած երկասիրութիւնը՝ «Նաւասարդեան» անու-նով հրատարակուած է: Անոր մէջ կը տեսնենք վաստա-կաւոր Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներու գրութիւններ:

Արդի եւ յաջորդ սերունդներուն գործն է ուժեղացնել, բարձրացնել ցեղին ֆիզիքական, բարոյական եւ մտաւո-րական ընտիր յատկութիւնները, մարզելով իրենց մար-մինն ու նկարագիրը:

Դուք սիրելի հայ արիներ, դուք հայրենիքի յոյսն ու լոյսն էք:

Զաւէն Պատրիարք

Հ. Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական
Վարչութեան առաջին
● տարիներու ընդհանուր
քարտուղար եւ «Հայ

Սկաուտ»ի խմբագիր Կարօ Ուշագլլեան ծնած է Քեօթահիա: Ան իր շրջաբերականներով շարժումի մէջ դրած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ամբողջ վարչամեքենան եւ սկաուտական խումբերը: «Հայ

Սկաուտ»ի իր խմբագրականները ներշնչած են մեծ թիւով Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներ: Իր սերնդակիցներէն Տիգրան Ա. Քինյ. Խոյեան կը վկայէ. «Գործ մը ունենալու համար չէր որ Կարօն ուսերուն վրայ առաւ այդ երկու պարտականութիւնները: Ինք՝ կարողութիւններով եւ շէնշող բնաւորութեամբ կրնար շատ աւելի մեծ վճարումով գործ մը գտնել: Անհաւատալիօրէն ծաւալած Հ.Մ.Ը.Մ.-ը, իր սկաուտներով, նիւթական ծանր բեռի տակ էր: Կարօն յօժարեցաւ 30 թրքական թղթադրամով գոհանալ, եւ միշտ զուարթ ու կատակախօս իրեն վստահուած այդ շատ կենսական գործը անտրտունջ, ընդհակառակն... միշտ բարձր ու գոհունակ տրամադրութեամբ եւ արժանաւոր կերպով տանիլ մինչեւ 1922 տարին...»: Ուշագլլեան աշխատակցած է Շաւարշ Քրիսեանի «Մարմնամարզ»ին: 1924-ին ան կ'անցնի Ֆրանսա, մաս կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Փարիզի յաջորդական վարչութիւններուն: 1929-ին կը դառնայ Ֆրանսայի շրջանի քարտուղար, կրկին կը հրատարակէ «Հայ Սկաուտ»ը:

Երկու տարի ետք, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի պատգամաւորական ժողովին կ'ընտրուի Կեդրոնական Վարչութեան անդամ, դառնալով քարտուղար եւ միաժամանակ շարունակելով «Հայ Սկաուտ»ի խմբագրութիւնը:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ը լոկ մարզական միութիւն մը չէ, իր անդամներուն բացօդեայ հաճելի պահեր ընծայելու սահմանուած, մարզական միութիւն մը ըլլալով հանդերձ: Հ.Մ.Ը.Մ.-ը առաջին մէկ օրէն, իր գործունէութեան իբր գլխաւոր նպատակակէտ նշանակած է երկսեռ հայութեան ֆիզիքական եւ բարոյական կարիքներուն ընդառաջ երթալ: Ան այդ նպատակը ցարդ կը հետապնդէ գովելի նախանձախնդրութեամբ եւ արդիւնքով: Այժմ Հ.Մ.Ը.Մ.-ը իրեն նպատակ ընտրած է Սփիւռքի հայութեան պատանեկութիւնն ու երիտասարդութիւնը պատրաստել հայրենիքին համար. պատրաստել այնպէս մը, որ վաղը զինք ընդունող հայրենիքը հպարտ զգայ, ազնիւ նկարագրի տէր, միտքով եւ հոգիով առողջ երիտասարդներով՝ իր քաղաքացիներուն թիւը ճոխացած տեսնելով: Ահա այսօր, եկած ենք մեր ուժին ամբողջ կշիռը տրամադրելու մեծ Միութեան, զլուխ հանելու համար այս նուիրական գործը:

Արարատ Քրիսեան

ԺԻՐԱՅՐ ԽՈՐԱՄԱՆՃԵԱՆ

Խորասանճեան կը պատկանէր Ռոպէրթ քոլէճի նախապատերազմեան սերունդին: Հ.Մ.Ը.Մ.-ի տարեց սկաուտ խմբապետը 1920-ական տարիներուն ամէն տեղ էր, կը վազէր, կը վազվզէր Հ.Մ.Ը.Մ.-ի համար: Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կողմէ նշանակուած էր Պոլսոյ միջազգային սկաուտներու համագումարին լիագոր:

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ)

Նախապատերազմեան շրջանի մարզիկներէն: Զինադադարէն ետք Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Մագրի գիւղի վարչութեան անդամ: 1923-ին կ'անցնի Պուլկարիա, ուր կը դառնայ Շրջանային Վարչութեան անդամ: 1925-ին կը հրատարակէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պուլկարիոյ շրջանին պաշտօնաթերթը: 1927-ին կը հրատարակէ «Մարզիկ»ը, նոյնպէս Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պուլկարիոյ շրջանի պաշտօնաթերթը: 1938-ին կ'անցնի Ֆրանսա, հոն աշխատանքի մեծ բաժին մը կ'ունենայ «Հ.Մ.Ը.Մ.-ի քսանամեայ յուշարձան»ի խմբագրութեան գործին մէջ: Ապա կ'անցնի Պուլկարիա, իբրեւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի գործիչ:

1944-ի Հոկտեմբերին, երբ ռուս համայնավարները կը գրաւեն Պուլկարիան, ան ալ ուրիշ ազգայիններու հետ (ընդհանրապէս դաշնակցական գործիչներ ու վարիչներ) ձերբակալուելով կ'աքսորուին Սիպերիա:

Երկար տարիներ աքսորավայրին մեջ տաժանելի կեանք մը ապրելէ ետք, Ստալինի մահէն ետք, խումբ մը ընկերներու հետ ան ազատ կ'արձակուի եւ ձեւ մը գտնելով կ'ապաստանի Ֆրանսա, ուր կը մահանայ 1984-ին:

Բարձրացե՛ք տղաք: Բարձրացե՛ք, որովհետեւ դուք ամենէն բեղմնաւոր ժառանգորդներն էք ժողովուրդի մը, որ ելլել ու նետուիլ միայն գիտցաւ: Բարձրացե՛ք, որովհետեւ դուք անտրտունջ, բայց անվնաս զաւակներն էք այն դարաւոր սերունդներուն, որոնց բովանդակ կեանքը բարձրացումը միայն եղաւ: Բարձրացե՛ք, որովհետեւ ձեր ցեղը «Հայ ցեղը» երբեք իջնել չփորձեց, բայց խոյանալ երազեց:

Կարօ Ղազարոսեան

ՄԿՐՏԻՉ ՄԿՐԵԱՆ

Պոլսոյ առաջին ու լաւագոյն մարզիկներէն մէկը: Ռոպէրթ քոլէճի հայ մարզական հոյլէն: Սկիւտարի մէջ հիմնած է «Հայ Մարգարան»ը, որուն համար երբեք խնայած չէ ո'չ իր ջանքն ու ժամանակը, եւ ո'չ ալ, ի հարկին, իր դրամը: 1915էն առաջ հայ մարզական կեանքի աչքառու վարիչներէն մէկն էր: 1912ին կը դրկուի Սթոքհոլմ՝ Թուրքիան ներկայացնելու միջազգային 6րդ ողիմպիականին, ուր կը մասնակցի Փենտաթլոնի մրցումին եւ 5րդ դիրքը կը գրաւէ: Նոյնպէս՝ սկաւառակի մրցումին:

ԳԷՈՐԳ ՅԱԲԷԹԵԱՆ

Ծնած է Իզմիր, 1916ին: Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ Գարաթաշի Վարդանեան վարժարանը: 1904ին կը յաճախէ Մեսրոպեան երկրորդական վարժարանը, ուր կը սկսի հետեւիլ մարմնամարզի:

1910ին, Իզմիրի յունական «Բելոքա» մարզական միութեան կողմէ կազմակերպուած ողիմպիականին, մէկ քայլ ուստումին կը հանդիսանայ երկրորդ: Իսկ 1911ին, հայկական Ա. ողիմպիականին, կը տիրանայ նոյն մրցումին առաջնութեան տիտղոսին:

1912ին, Պոլսոյ մէջ կը մասնակցի հայկական Բ. ողիմպիականին եւ կը շահի հարիւր մեթր վազքի եւ մէկ քայլ ուստումի առաջնութիւնները, ինչպէս նաեւ՝ երեք քայլ ուստումի երկրորդութիւնը, մէկ սանթիմեթր տարբերութեամբ:

1913ին, մէկ եւ երեք քայլ ուստումի մէջ առաջնութիւն կը շահի: Իսկ 100 մեթրի մէջ՝ երկրորդութիւն:

1912-1913ին, իր խմբապետութեամբ կը կազմուի Իզմիրի հայկական խումբերէ գտուած ֆութպոլի մայր խումբ մը եւ տեղւոյն միջազգային մրցումներուն մասնակցելով կը հանդիսանայ առաջին:

1915ին, հայկական խումբը կը լուծուի եւ ան կը մասնակցի «Ալթա» ֆութպոլի խումբին, ուր մեծ ընդունելութիւն կը գտնէ, ստանալով (Verdun) մակդիրը:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Յունաստանի շրջանը զինք կը նշանակէ խմբապետ:

Աղետէն քանի մը օր առաջ կ'ապաստանի Աթէնք: 1924ին, երբ Մկրտիչ Մալումեան Աթէնք կու գայ, Յաբէթեանի հետ խորհրդակցելով Յունաստանի մէջ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի առաջին վարչութիւնը կը կազմեն եւ ան կը ստանան ֆութպոլի եւ մարմնամարզի բաժիններու պատասխանատուութիւնը: 1937ին կ'ընտրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Յունաստանի Շրջանային Վարչութեան ատենապետ, պաշտօն մը, զոր երկար տարիներ կը վարէ ձեռնհասօրէն:

1958ին, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Յունաստանի պատգամաւորական ժողովը զայն կ'ընտրէ շրջանի պատուակալ նախագահ: 1978ին ան կ'արժանանայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Արժանեաց ոսկի շքանշանին: Կը մահանայ 2 Օգոստոս 1980ին, Աթէնք:

Ճշմարիտ Հ.Մ.Ը.Մ.-ականը ուխտեալ զինուորն է Հայ Դատին: Ֆետայիի փափախին տեղ այսօր սկաուտի գլխարկը ձեր գլխուն, վաղը որպէս ուսուցիչ, բժիշկ, արհեստաւոր կամ գործաւոր միակ մէկ նպատակին պէտք է ձգտիք՝ մնալ ու ապրիլ որպէս հայ եւ նուիրուիլ անկախութեան պայքարին:

Մուշեղ Իշխան

ՄԿՐՏԻՉ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ

Տորք»ի նախկին մարզիկներին: Զինադադարեն
«էտք սկսուտ խմբապետ է նախ Խասգիլդի
մասնաճիւղին, ապա՝ Բերիայի եւ Գատըգիլդի
որբանոցներուն: Միաժամանակ ան կը պաշտօնավարէ
Պոլսոյ որբանոցներուն եւ կարգ մը վարժարաններուն մէջ,
իբրեւ մարզանքի ուսուցիչ: 1923ին, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնա-
կան Վարչութեան կողմէ կը գործուողոյի Յունաստան եւ
հոն պաշտօնի կը կոչուի Ամերիկեան Նպաստամատոյց
ընկերութեան կողմէ: 1924ին կ'անցնի Ֆրանսա եւ կը կազ-
մակերպէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Մարսէլի մասնաճիւղը: Կը կազմա-
կերպէ նաեւ միջազգային ախոյեանական մրցումներ, ուր
Հ.Մ.Ը.Մ.-ական իր մարզիկները կը խլեն առաջնութիւններ:
1921ին կը հաստատուի Փարիզ: Կ'ըլլայ ֆութպոլի ֆետե-
րասիոնի պաշտօնական իրաւաբար, կ'անդամակցի նաեւ
«Congres International de l'education Physique et Sport»ի:
Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ կ'արժանանայ
«Offcier d'Academie» եւ «Education Physique»ի մետալ-
ներուն:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ը հայ գաղթաշխարհի մէջ եղած է հայ
պատանիին նկարագիրը կերտող, հոգին ազնուացը-
նող եւ անոր առողջ միտք եւ առողջ մարմին տուող
մեծագոյն Միութիւնը:

**Խորէն Ա. Կաթողիկոս
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ**

ՄՏԵՓԱՆ ԽԱՆՃԵԱՆ

Գտնուելով Պոլսէն հեռու՝ Ստեփան Խանճեան անունը ընդհանրացած չէ՝ որպէս մարգական առաջնորդ: Այսուհանդերձ, Խանճեան մեր պատրաստուած վարիչներէն մէկն էր, ունէր յարատելելու կամք, կանոնաւոր աշխատանքի ոճ, գործի բժախնդրութիւն եւ առողջ ոգի:

Ան աւարտած է Լիոնի ակադեմիան, ապա անցած է Աղեքսանդրիա՝ իբրեւ մարզանքի ուսուցիչ Պօղոսեան վարժարանի եւ Ֆրանսական քոլէճի: Այնտեղ իր գործունէութիւնը մեծապէս գնահատուած է:

Խանճեան, վարիչը եղած է Աղեքսանդրիոյ «Կամք» մարմնամարգական միութեան:

ՊՕՂՈՍ ՇԱՊՈՅԵԱՆ

Բնիկ Արաբկիբցի: Յաջողութեամբ աւարտած է Պոլսոյ «Սուլթանիէ»ն: Եղած է «Տորք»ի լաւագոյն խաղացողներէն մէկը: Գում Գափուի մասնաճիւղի վարիչներէն էր: Նաեւ՝ մարզանքի ուսուցիչ: Մինչեւ վերջ մնաց Հ.Մ.Ը.Մ.-ի վարիչ տարրերէն: Անդամ էր Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մարգական կեդրոնական յանձնախումբին:

ՕՆՆԻԿ ՖՐԷՆԿԵԱՆ

Արաքս-ի խումբեն էր: Լաւ յետսապահ մը: Պատերազմեն ետք Հ.Ս.Ը.Մ.-ի եռանդուն վարիչներեն մէկը կ'ըլլայ:

Իր ջանքերուն շնորհիւ է, որ Բերայի Շիշլի մասնաճիւղը կը հասնի նախանձելի աստիճանի: Անդամ էր Հ.Ս.Ը.Մ.-ի սկաուտական կեդրոնական յանձնախումբին:

ԱՐՇԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Սամաթիոյ սկաուտական ժրաջան խմբապետ: Եղած է սկաուտական Կեդրոնի (Պոլիս) ենթայանձնախումբի անդամ: 1923ի գաղթին, Հ.Ս.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ կը դրկուի Յունաստան, ուրկէ կ'անցնի Միացեալ Նահանգներ, որոշատեն մը հոն հետեւելով Հ.Ս.Ը.Մ.-ի կեանքին:

ԱԼԷՔՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Հայ մարզական շարժումի կրտսեր սերունդէն. մեծապէս տքնած է Հ.Ս.Ը.Մ.-ի կազմակերպական հօրաքման համար: Թերթերու կ'աշխատակցէր մարզական նիւթերու շուրջ յօդուածներով: 1937-ին Պոլսոյ մէջ կը մահանայ թոքախտէ: Հրատարակած է մարզական գիրք մը:

ՍՈՒՐԵՆ ԲԱԲԱՆԵԱՆ

Պ երպէրեան վարժարանի սկաուտներու խմբապետ: Եղած է Սկիւտարի մասնաճիւղի վարչութեան անդամ: 1924-ին կ'անցնի Փարիզ, ուր կ'ունենայ բաւական լայն գործունէութիւն: 1927-ին կը մեկնի Սուրիա իբրեւ ուսուցիչ, ապա կ'անցնի Պէյրութ: Հոն մաս կը կազմէ Շրջանային Վարչութեան: Հետագային կը հաստատուի Միացեալ Նահանգներ, ուր կը դառնայ հոգեւոր հովիւ:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՆԹԱՆՃԵԱՆ

Բ Երա, Գարակէօզեան որբանոցի սկաուտ խմբապետ: 1923-ին Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ գործուղուած է Յունաստան: 1924-ին կ'անցնի Ֆրանսա եւ առաջին անգամ ան է, որ իր շուրջ կը հաւաքէ բոլոր սկաուտները եւ կը կազմէ երեց սկաուտներու խումբը: 1928-ին կը կազմէ Ալֆորվիլի սկաուտներու խումբը: 1929-ին կը դառնայ շրջանի փոխ խմբապետ, իսկ 1933-1936 Ֆրանսայի շրջանի ընդհանուր պետ:

ԱՐԱՐԱՏ ՔՐԻՍԵԱՆ

Ն որ Դպրոցի սկաուտ խմբապետ, Շաւարշ Քրիսեանի եղբորորդին: Գահիրէի մէջ եղած է մարզանքի ուսուցիչ:

ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Բերայի Եսայեան վարժարանի սկաուտ խմբապետ: Ծնած է 1903ին, Չմշկաձագ: 1923ին կ'անցնի Ֆրանսա եւ կը հիմնէ Մարսէյի մասնաճիւղը: 1927ին կը հաստատուի Փարիզ: 1934ին կ'ընտրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Ֆրանսայի Շրջանային Վարչութեան անդամ: 1936ին կը դառնայ սկաուտապետ: Գրած է սկաուտական գիրք մը, նաեւ «Վահան Չերագ Եւ Իր Երգն Հայաստանի»:

Անդրէասեան կը մահանայ 1 Դեկտեմբեր 1995ին:

ԼԵՒՈՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Վոսփորի մասնաճիւղի սկաուտ խմբապետ: 1923-ին անցած է Պուլկարիա, ուր ունեցած է Բաւական լայն գործունէութիւն: Եղած է Շրջանային Վարչութեան անդամ եւ Պուլկարիոյ շրջանի սկաուտապետ:

Ք. ԺՊՏՈՒՆԻ

Սագրի գիւղի «Սասուն» մարմնամարզական միութեան անդամներէն: 1915-էն ետք, Պեղագեան որբանոցի սկաուտ խմբապետ: 1920-ին անցած է Ֆրանսա:

ՀԱՅԿԱԶՆ ԱԲԷԼԵԱՆ

Հայկազն 1915-էն առաջ «Տորք»ի անդամ, յետոյ Մազրի գիւղի «Մասուն» մարմնամարզական միութեան երեւելի դէմքերէն էր: Զինադադարէն ետք լայն գործունէութիւն ունեցած է Մազրի գիւղի Հ.Ս.Ը.Մ.-ի մասնաճիւղին մէջ, Ժպտունիի հետ միասին: Մասնակցած է հայկական ողիմպիականներու 1500մ. վազքերուն: Երկու տարի վարած է Մազրի գիւղի սկաուտական խումբը: 1920-ին կ'անցնի Ֆրանսա: 1928-ին պաշտօն տրուած է իրեն կազմակերպելու Հ.Ս.Ը.Մ.-ի Ֆրանսայի սկաուտական խումբերն ու շրջանը մինչեւ 1933: Ստացած է շրջանի խմբապետի աստիճան: Այս միջոցին մասնակցած է Հ.Ս.Ը.Մ.-ի բոլոր ձեռնարկներուն: Սկաուտական գործը ղեկավարած է մինչեւ 1936: Հ.Ս.Ը.Մ.-ի Փարիզի շրջանային սկաուտական շարժումը շատ բան կը պարտի անոր անձնուէր աշխատանքին:

ՕՆՆԻԿ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Գատը գիւղի սկաուտ խմբապետ: 1920-ին Հ.Ս.Ը.Մ.-ի Փարիզի մասնաճիւղի հիմնադիրներէն եղած է, միաժամանակ՝ լաւ ֆուրպոլիստ մը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԼԼԱՀՎԵՐՏԵԱՆ

Մագրի գիւղի մասնաճիւղի Ա. Սկաուտ խմբապետը: Ըլլալով լաւ գինուորական մը, գինուորական մարզանքի գլխաւոր առաջնորդներէն մէկը կը հանդիսանայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կեանքին մէջ: Եղած է Պոլսոյ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտական կեդրոնական յանձնախումբի անդամ:

ԳԱՌՆԻԿ ՇԷՀՐԻԿԵԱՆ

Հ. Մ.Ը.Մ.-ի ստեղծման մեծագոյն սատարողներէն մէկը: Ինքն էր, որ իբրեւ Կեդրոնական Վարչութեան ընդհանուր հաշուապահ, յաջողեցաւ ստեղծել հաշուապահական եւ անդամագրական օրինակելի դրութիւն մը: Խստապահանջ իր խառնուածքով՝ Շէհրիկեան նոյն ոգին կիրարկեց նաեւ միութեան մէջ: Կեդրոնական Վարչութիւնը 22 Մարտ 1922-ի իր նիստին որոշեց արծաթ մետալով մը պատուել զայն:

1923-ին, երբ Փարիզ հաստատուեցաւ, կրկին գործօն դեր ստանձնեց Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մէջ: Յետոյ անցաւ Թիխոն (Սպանիա), ուր մահացաւ:

ԺԻՐԱՅՐ ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

Հ. Մ.Ը.Մ.-ի անդամ մը: Ա. Աշխարհամարտէն վերջն էր որ իր անունը կապուեցաւ հայ մարզական շարժումին: Մարզիկ մը չէր Եղմուրեան, ո'չ ալ՝ ֆութպոլիստ մը: Մարզական աշխատակիցն էր զանազան հայ թերթերու: Ինք մէկը եղաւ Պոլսոյ ֆութպոլի մրցաշարքեր կազմակերպողներէն: Հրատարակեց նաեւ «Մարզաշխարհ»ը: Մահացաւ 1937-ին, Փարիզ:

ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ

Եղերաբախտ բանաստեղծ-մարզիկը ծնած է 1894 Յունուար 17-ին, Պոլսոյ Կէտիկ Փաշա թաղը: Թափառած է դպրոցէ-դպրոց.- Պերպերեան, Պարտիզակի Ամերիկեան Բարձրագոյն Վարժարան, Ռոպերթ քոլէճ, յետոյ կրկին Պերպերեան, զոր աւարտած է 1913-ին: Կը մեկնի Ատանա, իբրեւ մարզանքի ուսուցիչ: Հոնկէ Լիբանան կ'անցնի՝ դարմանելու վտանգուած իր առողջութիւնը: Պոլիս դարձին՝ ուսուցչութեամբ կը զբաղի Պերպերեանի մէջ: 1921-ին այլեւս չի կրնար շարունակել դպրոցը ու Մեծ Կղզի կ'առանձնանայ՝ դարմանելու իր հիւծած մարմինը: Մահը զինք հոն կը գտնէ 1924-ին: Զարիֆեան առաջին օրէն սիրահար էր մարմնա-

մարզի: 1912-ի հայկական Բ. Ողիմպիականին ան առաջին կը հանդիսանայ երեք քայլ ուստումի, երկրորդ՝ գունդ նետելու եւ երրորդ՝ սկաւառակ եւ նիզակ նետելու մրցումներուն: 1911 Օգոստոս 28-ին, ախոյեան կը հանդիսանայ «Բաֆֆի»ի տարեկան մրցաշարքին:

Շարժումը ծայր տուած է ազգային խորունկ եւ անյետաձգելի պէտքէ մը մղուած. անիկա արդիւնք է միահամուռ կերպով զգացուած այն անհրաժեշտութեան, թէ մեր կործանած ազգը հարկադրուած է, վերակենդանացման դժնդակ օրերուն, հաւաքել եւ արժէք տալ իր բոլոր ուժերուն, գերագոյն պրկումով մը կարենալ դիմակալելու համար գալիք ծանր օրերը:

Մատթէոս Զարիֆեան

ԵՐԱՆՏԱՇԱՏ Հ.Ս.Ը.Ս.-ԱԿԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀՐԱՉ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Աւագանի անունով՝ Կարապետ-Կարապիս: Հրաչ Փափազեան ծնած է Եոզկատ, 19 Յունիս 1892-ին:

Եօթը տարեկանին կը փոխադրուի Սեբաստիա, ուր հինգ տարի մնալէ ետք 1904-ին կը դրկուի Պոլիս իր ազգականներուն մօտ. հոն կը ստանայ իր կրթութիւնը եւ 1910-ին կը մտնէ Հ.Յ.Դաշնակցութեան շարքերը:

Ա. Աշխարհամարտի անմիջական վաղորդայնին, երբ Հ.Յ.Դաշնակցութեան ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր Պոլիսէն փախստական կամ Պոլիս պահուրտած եղեռնագործներուն հետքերը գտնելու եւ զանոնք պատժելու անհրաժեշտութեան վրայ, կը փնտռուէին նուիրեալներ, որոնց պիտի վստահուէին այդ հետապնդումները եւ անոնց յաջորդելիք ահաբեկումները: Ուրիշներու կարգին, Հրաչ Փափազեան եւս կ'ըլլայ ընտրեալներէն մէկը:

Պատերազմի հռչակումէն ետք կը դրկուի զինուորական վարժարան՝ պահեստի սպայ դառնալու համար: Հազիւ սպայի աստիճանը ստացած՝ կը փախչի եւ կը պահուրտի նախ՝ Պոլիս եւ ապա, պատերազմի վերջին տարին, թուրք սպայի մը ինքնութեան թուղթով կը յաջողի հասնիլ Հալէպ եւ դարձեալ կորսնցնել իր հետքը: Զինադադարին Հալէպ է եւ 1919-ին կը վերադառնայ Պոլիս: Աչքերով կը տեսնէ Հայոց Ցեղասպանութիւնը եւ սիրտը կը լեցուի արդարահատուցման տենչով:

Գործի մարդ էր Հրաչ Փափագեան, եւ օր մըն ալ, իր առաջարկով, իրեն կը վստահուի ամենէն պատասխանատու աշխատանքներէն մէկը, Պերլինի մէջ:

Թալէարթի ահաբեկումէն ետք անցած էր շուրջ վեց ամիս: Պերլինի մէջ, ուր խմբուած էր ջարդարարներու խումբը, անկարելի կը դառնար գտնել հետքը տոքթ. Պեհաէտտին Շաքիրին:

Պերլին գտնուող հայ հետախոյզները կարողացած էին երեւան հանել հետքը Տրապիզոնի հայերու ջարդարար կուսակալ Ճեմալ Ագմիին, որ սիկարէթի խանութ մը բացած էր: Կարողացած էին գտնել նաեւ հետքերը Պոլսոյ ոստիկանութեան տնօրէն եւ ապա Պէյրութի կուսակալ Ագմիին եւ նաեւ ուրիշներու, բայց տակաւին անյայտ կը մնար Պեհաէտտինի թաքստոցը: Յապաղումը կրնար ձախողեցնել անոր դէմ արձակուած մահալճիոյն գործադրութիւնը, որովհետեւ մէկ օրէն միւսը ան կրնար հեռանալ Պերլինէն: Ասկէ զատ, կարելոր էր բուն իսկ ոճրագործներուն շրջապատէն իմանալ անոնց մշակած ծրագիրները եւ տեղեկանալ անոնց շարժումներուն, որպէսզի ըստ այնմ ձեռք առնուէին անհրաժեշտ միջոցները:

Եւ Հրաչն է, որ կ'առաջարկէ Պոլսոյ պատասխանատու մարմինին, թուրքի ծպտումով երթալ Պերլին եւ հոն ստեղծել ջարդարարներու շրջանակին մօտենալու եւ անոնց հետ մտերմանալու պատեհութիւնը: Լաւ թրքագէտ եւ թրքախօս, մօտէն ծանօթ թրքական բարբերուն եւ կրօնական սովորութիւններուն, այլեւ՝ մեծապէս պաղարիւն եւ շրջահայեաց, ան կը ցուցաբերէ առաջադրուած գործը լաւագոյն արդիւնքով գլուխ հանելու ինքնավստահութիւնը: Առաջարկը կ'ընդունուի:

Հրաչ Պոլիսեն կը մեկնի, կը վերածուի «թուրք» Մեհ-մետ Ալիի եւ թուրք ջարդարարներու շրջանակը թափանցելով իր մեծ ներդրումը կ'ունենայ Պեհաէտտին Շաքիրի եւ Ճեմալ Ազմիի ահաբեկման: Փաստօրէն ան հող պատարաստեց այս վրիժառութեան:

Հրաչ 1922-ին կը հեռանայ Պոլիսէն եւ կ'անցնի Յունաստան, ուր կը զբաղի ազգային, քաղաքական եւ կուսակցական աշխատանքներով:

Ընդմիջումներով կը մնայ Աթէնք եւ Սելանիկ, մինչեւ 1926-ի վերջերը եւ ապա կուսակցական գործով կը հաստատուի Հալէպ:

Շրջան մը Յակոբ Սիմոնի հետ ան կը զբաղի Տերսիմի քրտական ապստամբութեամբ:

Սուրիոյ մէջ Հրաչ Փափագեան կ'ապրի ամբողջ երեսնամեակ մը եւ կ'ունենայ պատկառելի գործունէութիւն մը՝ քաղաքական, ազգային, կուսակցական եւ միութենական ու հասարակական բոլոր ճակատներուն վրայ:

1932-ին եւ 1943-ին ան կ'ընտրուի երեսփոխան սուրիական խորհրդարանին: Ամէնէն մօտիկ գործակիցը կ'ըլլայ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Զարեհ Ա.-ին, երբ ան Բերիոյ Հայոց Թեմի առաջնորդ էր: Յաճախ կ'այցելէ Լիբանան, Եգիպտոս, Իրան, Իրաք, Եւրոպա եւ այլն, գլխաւորաբար կուսակցական գործերով:

Հ.Յ.Դաշնակցութեան Բիւրոյին կ'անդամակցի 1947-էն 1959 եւ կը մասնակցի կուսակցութեան գրեթէ բոլոր ընդհանուր ժողովներուն, 1923-էն մինչեւ 1959:

Հրաչ Փափագեան կամքէ անկախ պատճառներով Պէյրութ կը փոխադրուի 1957-ին, երբ անողոք հիւանդութիւնը սկսած էր արդէն գործել իր աւերը: Իր կեանքին

վերջին ամիսները ծանր տառապանք մը կ'ըլլան իրեն համար: Այդ տառապանքով ալ ան աչքերը կը փակէ 16 Օգոստոս 1960-ին, Շթորայի մէջ եւ ազգային յուղարկատրութեամբ մը կը թաղուի Ֆրըն Շըպպէքի գերեզմանատան մէջ, Պէյրութ:

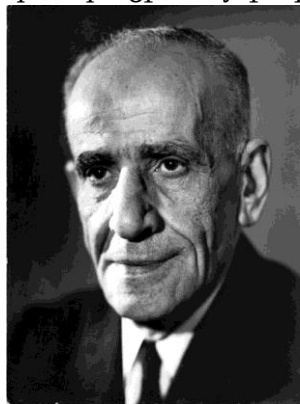
Այսպէս կը ճառագայթէ սերունդ մը, որուն հոգիին մէջ հաւատքի ջահեր կան, այսպէս յաղթաքայլ ու հպարտ կ'անցնի երիտասարդութիւն մը, որուն սիրտը կը տրոփէ ցեղին համար ու ցեղին ուժով: Մենք շատ ենք, մենք ուժեղ ենք, մենք բարձր ենք: Մենք գաղափարապաշտ ենք, հայրենասէր ենք, մենք յաղթական ենք, մեր դրօշին ծալքերուն հետ կը ծփայ մեր ոգին, մեր թոքերուն ընդերքներէն կշռոյթ կ'առնէ գաղափարի մեր երգը, մեր աչքերուն մէջ կը ծփայ յաւիտենական հայրենիքին անուշ պատկերը: Մեր հայրենիքին, իրական հայրենիքին, որուն հարազատները մենք ենք, ու կը մնանք, նոյնիսկ այս օտար հողին վրայ: Ահա թէ ինչու մեր տղաքն ու աղջիկները կ'անցնին անտառներու խռովքով ու ծովերու փոթորիկով: Կ'անցնին յաղթական ու դրդապնդելով հողը իրենց ոտքերուն տակ, կը գոչեն.

- Ճամբայ բացէ՛ք, Մե՛նք ենք ահա...:

Անդրանիկ Ծառուկեան

ԱՏՈՒՐ ԳԱՊԱՔԵԱՆ

Հ.Յ.Դաշնակցության ընկերներեն բացի, նոյնիսկ անոնք, որոնք տոքթ. Ատուր Գապաքեանը անձնապես չեն ճանչցած, ըլլան անոնք Դաշնակցության Հ.Մ.Ը.Մ.-ական համակիրներ կամ ոչ, նոյնիսկ օտարներ, վկայած են, որ տոքթ. Գապաքեանի հանդէպ ունեցած են միայն համակրանք ու յարգանք, մասնաւորաբար՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, որովհետեւ ընկեր Գապաքեան պայմաններու բերումով, իր բազմաթիւ գործունէութեանց առաւելագոյնը կատարած է այդ երկիրներուն մէջ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մէջ ծաւալուն աշխատանք տարած է:

Ընկեր Ա. Գապաքեան, իր համբերատար, հանդարտ ու հանդուրժող բնաւորութեամբ հաւասարակշիռ ու արդար դատողութեամբ մօտեցած է ոեւէ անհատի, որ իրեն դիմած է այս կամ այն հարցով եւ կամ՝ որեւէ գործի համար: Տոքթ. Գապաքեանը, իր խիղճի խաղաղութեամբ ու մարդկայինօրէն դատելով անձի մը նախ արժանիքները, ապա՝ թերութիւնները, իր օգնութիւնը կամ գործ հայթայթելու դիրութիւնը չէ զլացած երբեք, բարոյական եւ նկարագիր ունեցող ոեւէ անհատի:

Ծնած է Այնթապ, 1895-ին: Ափսո՛ս, որ չէ տեսած ու վայելած իր սիրասուն մայրը, իր մայրը եւս չէ կրցած իր գրկին մէջ սեղմելու եւ գգուելու ակնթարթ մը իսկ իր

սրտահատոր զաւակը, որովհետեւ յաւիտենական փակած է իր աչքերը որդւոյն ծննդաբերութեան ընթացքին:

Տոկուն ու չարքաշ որբը՝ Ատուր Գապաքեան հասնելով պատանեկութեան, իր նախնական ուսումը ստացած է Կեսարիոյ Ս. Կարապետ վանքը, 1912-ին յաճախած է իր ծննդավայր Այնթապի քոլէճը:

1913-ին, 18 տարեկանին գիտակից ու ծառայասէր հայորդի, իր ուղեգիծը ընտրած է եւ մուտք գործած՝ Հ.Յ.Դաշնակցութեան շարքերը:

1915-ին ցեղասպանութիւն-տեղահանութիւն կը տեսնէ, 1918-ին կարճատեւ կը վերադառնայ իր ծննդավայրը՝ Այնթապ, 1919-ին ուսումնաստենչ երիտասարդ Ատուր Գապաքեան 24 տարեկանին կըրցած է հասնիլ Լիբանան եւ ընդունուիլ Պէյրութի ամերիկեան համալսարանը եւ ուսանիլ ու աւարտել ատամնաբուժական ճիւղը՝ 1924-ին: Նոյն տարին, 1924-ին հաստատուած է Հալէպ, Սուրիոյ բաբախուն ու հայադրոշմ քաղաքը, ուր ապրած է մինչեւ 1948 թուականը՝ հանդիսանալով Սուրիոյ ազգային եւ կուսակցական կեանքի կեդրոնական ղեկավար դէմքերէն մէկը:

Նոյն տարիներուն Հ.Յ.Դաշնակցութեան աննկուն ղեկավարներէն Հրաչ Փափագեանի գործակիցը՝ Ատուր Գապաքեան կենսական դեր ունեցած է սուրիական պետականութեան կազմակերպման եւ ազատագրական շարժման՝ հայութեան բերած նպաստին մէջ:

1948-էն ետք հաստատուած է Լիբանան, հայահոծ մայրաքաղաքը՝ Պէյրութ, դարձեալ մնալով ազգային-կուսակցական ղեկավարութեան առաջաւոր դիրքերուն վրայ:

1924-էն սկսեալ (29 տարեկանէն) մինչեւ 1950-ական թուականները գրեթէ 26 տարի, մնայուն անդամ եղած է Սուրիոյ եւ ապա Լիբանանի Կեդրոնական կոմիտէներուն:

Մասնակցած է Հ.Յ.Դաշնակցութեան ԺԵ., ԺԶ., ԺԸ. եւ ԺԹ. Ընդհանուր ժողովներուն:

Ընկեր Ատուր Գապաքեան 1963-ին ընտրուած է Հ.Յ.Դաշնակցութեան Բիւրոյի անդամ եւ մինչեւ իր մահը՝ 1972 (9 տարի) մնացած է պատասխանատու դիրքի վրայ:

Ատուր Գապաքեան՝ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հաւատաւոր զինուորը, 59 տարուան իր ղեկավարի արդիւնաշատ վաստակով, 77 տարեկանին մահացաւ Պէյրութի մէջ, Շաբաթ Ապրիլ 22-ին, 1972-ին:

Ա. Գապաքեան իր կուսակցական կեանքի ընթացքին իր ծառայասիրութեամբ եւ աննահանջ աշխատանքով փաստեց իր իսկ խօսքերը. «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը ապրած օրերդ, տարիներդ կը բազմացնէ, եթէ հաւատարիմ մնաս իր ուղիին ու բարոյականին»:

Ամէն մէկ Հ.Մ.Ը.Մ.-ականի մէջ աճիւն մը կայ մեր հերոսներէն, որովհետեւ ամէն մէկ անգամ, ծառայութեան կոչուած է հերոսներու մահով անմահացած ազգային իտէալներու:

Ամէն մէկ Հ.Մ.Ը.Մ.-ականի մէջ անմահութեան մէկ գաղտնիքը կայ մեր փոքր ժողովուրդին, որովհետեւ ամէն մէկ անդամ կանչուած է որակ մը դառնալու, իր հայրենիքին ու ցեղին համար:

Մինաս Թէօլէօլեան

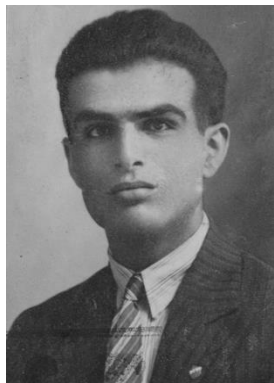
ՆՇԱՆ ԹԻՒՄԻՒԶԵԱՆ

Ծնած է Տիգրանակերտ, 1911-ին: Թրքական հալածանքներէն փախուստ տալով, փոքր տարիքին, հօրմէ մօրմէ որբ, կը փոխադրուի Հալէպ, ուր կը յաճախէ Ազգային Հայկազեան Վարժարան՝ ստանալով ազգային առողջ դաստիարակութիւն:

Տակաւին անչափահաս, կը մեկնի Պարսկաստան՝ գործի մը ձեռնարկելու նպատակով: Շուտով Հալէպ կը վերադառնայ եւ կը մտնէ նոր հաստատուած ելեկտրական ընկերութեան մէջ, իբրեւ գործաւորներու վերակացու: Ի վերջոյ՝ ինքն ալ կը լծուի մեծ եղբօր գործին՝ լումայափոխութեան, զոր կը շարունակէ հետագային Պէյրութի մէջ, մինչեւ գործէն դադրիլը:

Կ'ամուսնանայ երգահան Բարսեղ Կանաչեանի աղջրկան՝ Սեդայի հետ եւ զօրավիգ կը կանգնի Կանաչեանի համերգներու կազմակերպութեան: Կը բախտաւորուի երեք աղջիկ եւ մէկ մանչ զաւակներով:

Պատանի տարիքէն կ'անդամագրուի Հ.Յ.Դ.-ի եւ Հ.Ս.Ը.Մ.-ի: Կը հանդիսանայ գլխաւոր դէմքերէն մէկը Հալէպի Հ.Ս.Ը.Մ.-ի սկաուտական շարժումի տարածման եւ կազմակերպման: Պարզ սկաուտ, ապա խմբապետ, Սկաուտական Խորհուրդի անդամ եւ Հալէպի մասնաճիւղի վարչական՝ եղբ. Նշան Թիւսիւզեան կը դառնայ Հ.Ս.Ը.Մ.-ի բոլոր ձեռնարկներուն յաջողութեան նպաստող կարեւորագոյն աշխատողներէն մէկը: Կը պատրաստէ ու

լոյս կ'ընծայէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտներու առաջին գիտելիքներու գիրքը, որ ցարդ կը մնայ ամէնէն ամբողջականը եւ լաւագոյնը իր տեսակի հրատարակութիւններուն մէջ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի գործերուն զուգահեռ կը տանի նոյնքան գործօն կուսակցական աշխատանք, ստանձնելով յաճախ ամենապատասխանատու պաշտօնները:

1961-ին վերջնականապէս Պէյրութ կը հաստատուի եւ այնուհետեւ կը նուիրուի միմիայն Հ.Մ.Ը.Մ.-ին, երբեմն ալ Ազգային Իշխանութեան (Տնտեսական Խորհուրդի անդամ):

Ինչպէս նախապէս Սուրիոյ՝ Լիբանանի մէջ ալ կը մասնակցի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի բոլոր Շրջանային Ժողովներուն, նաեւ Ա. եւ Բ. Ընդհանուր Ժողովներուն, եւ երկու անգամներն ալ կ'ընտրուի Կեդր. Վարչութեան անդամ, ստանձնելով գանձապահի պատասխանատու պաշտօնը:

1972-ին, հայ սկաուտութեան հիմնադրութեան 60-ամեակի տօնակատարութեան ընթացքին, Պէյրութի Ինտերքոյի սրահին մէջ, շքանշանով կը պարգեւատրուի Լիբանանեան պետութեան կողմէ՝ առ ի գնահատանք մարզական եւ սկաուտական կեանքի մէջ իր ունեցած կարեւոր դերին:

Տակաւին խանդավառ էր ու կենսունակ: Կը հետապնդէր մանաւանդ Սկաուտական գիտելիքներու նոր ու արդիական գիրքերու պատրաստութեան աշխատանքները, երբ յանկարծակի զգետնուեցաւ, սրտի տագնապով, 26 Մայիս 1980-ին:

ԼՈՒՏԵՐ ՄԱՍՊԱՆԱՃԵԱՆ

Եղբ. Լուտեր Մասպանաճեան ծնած է Այնթապ 2 Փետրուար 1898-ին, աւետարանական ընտանիքի մը յարկին տակ: Ան իր կրթութիւնը ստացած է Այնթապի Ամերիկեան քոլէճը՝ մարզանքի ուսուցիչ ունենալով Մ. Նահանգներու ուսումնառութենէն նոր վերադարձած Մանասէ Միսիրեանը (եղբ. Պարգեւ Միսիրեանի հարազատ հօրեղբայրը), որ իր բարձրագոյն ուսումը ստացած էր Ամերիկա եւ հետագային ալ սպաննուած՝ Իզմիրի աղէտին: Այս պատուական հայորդիին շունչին տակն է, որ եղբ. Լուտեր ստացած է ճաշակ՝ դէպի մարզանքը եւ հաւատք՝ դէպի իր գաղափարախօսութիւնը: Այդ ճաշակն ու հաւատքը, իր հոգիի պարունակին մէջ վերածուած՝ անհուն սիրոյ եւ անխորտակ կամքի, տիրական գիծերը պիտի մնային իր էութեան մէջ՝ մինչեւ մահ:

1917-ին, դեռ պատանի, թուրքերը Այնթապի մէջ գորակոչ կը յայտարարեն եւ հօրը հետ զինք ալ բանակ կը տանին: 1918-ին, երբ անգլիական բանակը Այնթապ կու գայ, իբրեւ թարգման ան կը ծառայէ անգլիական բանակին:

Այնթապի մէջ, եղբ. Լուտեր եղած է «Համազասպ» մարմնակրթական միութեան անդամ: Այս միութիւնը, ըստ իր ձգած արձանագրութեան, քառասնամեակին նուիրուած Յուշամատենին մէջ, ունեցած է մեծ գործունէութիւն մինչեւ 1915 թուականը: 1918-ի զինադադարին, երբ վերապրող այնթապցիները կը վերադառնան հայրենիք՝

իրենց կործանած բոյները վերականգնելու, կը վերակազմուի նաեւ «Համագասպ»ը: Սակայն, երկար չի տեւեր հայութեան հանգիստը: Կրկին կու գան սարսափի օրեր, կրկին ինքնապաշտպանութիւն, բայց այս անգամ գաղթ դէպի Սուրիա եւ Լիբանան: Կիլիկիոյ արտագաղթէն ետք, Հալէպ կը դառնայ կորիզը գաղթաշխարհի հայութեան: Հինաւորաց այս քաղաքին հիւսիսային թաղամասերը՝ Սիւլէյմանիէ, Համիտիէ, Նոր Գիւղ կը վերածուին թիթեղածածկ հիւղաւաններու, ուր կեանքը կը վերսկսի խլրտիլ, սակայն, անյատակ ու անպատմելի թշուառութեան եւ տառապանքի ծովուն մէջ: Եկեղեցիի եւ դպրոցի կողքին կը բացուին ակումբներ: Այնթապի «Համագասպ» միութեան նախկին վերապրող վարիչները, 1922-ին ընդհանուր ժողովի մը հրաւիրելով իրենց անդամները, Հալէպի մէջ կը վերակազմեն իրենց միութիւնը, որ մինչեւ 1925 թուականը մեծ դեր կը խաղայ տարագիր երիտասարդութեան մարզումին մէջ:

Հանգուցեալ տոքթ. Ասատուր Ալթունեան, այդ օրերուն հողաշերտ մը կը տրամադրէ, որպէսզի տղաքը իրենց ֆութպոլի թէ արբէրիք խաղերու փորձերը հոն կատարէին:

1924-ին, տոքթ. Ատուր Գապաքեան շրջաբերականով մը ժողովի կը հրաւիրէ Հալէպի մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր մարզական միութիւններու վարիչները եւ կ'առաջարկէ, որ իրենց միութեանց միաձուլումով կազմուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ը, որուն մեծ դեր վերապահուած էր, այդ օրերուն, գաղութներու հայապահպանման գործին մէջ: Արդարեւ, 1925 թուի Նոյեմբեր 1-ին, հիմը կը դրուի Հալէպի Հ.Մ.Ը.Մ.-ին, իսկ երեք շաբաթ ետք, Նոյեմբեր 17-ին, առաջին անդամական ժողովը կ'ընտրէ 7 հոգիէ բաղկացած վարչութիւն մը, որուն

անդամներէն մէկն ալ կ'ըլլայ եղբ. Լուտերը: Եւ այդ թուականէն սկսեալ անոր դիմաց կը բացուի գործունէութեան հսկայ դաշտ մը:

Հալէպի մէջ, եղբ. Լուտեր կարենոր դեր կը խաղայ հայութեան ազգային կեանքի կազմաւորումին եւ կազմակերպումին մէջ: Տասնամեակներ շարունակ ան կը լծուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի եւ Հ.Յ.Դաշնակցութեան ծրագիրներուն գործադրութեան, ցուցաբերելով վարչական փայլուն կարողութիւններ: Հալէպի մէջ ան կը ճանչցուի իբրեւ «Պարոն Լուտեր»: Իր ջանքերուն շնորհիւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ը մարզական տարածուն շարժում մը կը դառնայ Սուրիոյ մէջ:

Հ.Յ.Դաշնակցութեան Սուրիոյ Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչի պաշտօնը վարած եւ իբրեւ հանրային-կուսակցական գործիչ, Սուրիոյ բոլոր շրջաններուն մէջ գործած եղբ. Լուտեր 1946-ին կը ստանձնէ նաեւ «Արեւելք» օրաթերթի վարչական տնօրէնի պաշտօնը: Եկաւ շրջան մըն ալ, երբ սկսաւ խմբագրել «Արեւելք-Մարգաշխարհ»ը, եղբայրներ Զաւէն Սապունճեանի եւ Պարգեւ Միսիրեանի հետ, գրելով ընդհանրապէս խմբագրականներ, որոնք լի էին բարոյախօսութեամբ:

Իր կուսակցական պատկանելիութեան համար եղբ. Լուտեր կը կրէ նաեւ բանտարկութեան եւ չարչարանքի լուծը: Հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին, սակայն, ան կարգապահութեամբ կը տոկայ իրեն բաժին հանուած դժուարութեան:

Արհեստով դերձակ էր ան: Խանտէք պողոտային վրայ, «Ֆօթօ Տէրունեան» լուսանկարչատան կից խանութ մը ունէր: Ատեն մը ետք փոխադրուեցաւ Թիլէլ՝ ակումբի շարքին եւ անոր մօտիկը գտնուող ուրիշ խանութ մը: Այո՛,

դերձակ էր եւ խանութ ուներ, բայց ո՞վ էր աշխատողը: Ընդհանրապէս հոն չէր ըլլար: Հաւանաբար գացած կ'ըլլար Հ.Մ.Ը.Մ.-ը հետաքրքրող խնդիրի մը կարգադրութեան համար: Եւ ան, այսպէս, ամէն տեղ էր: Կը շրջէր ակումբէն՝ դաշտ, դաշտէն՝ ակումբ, ժողովէ ժողով, կառավարչատուն, Առաջնորդարան եւ տպարան, մոռնալով՝ տուն-տեղ: Ամուսնացած էր եւ հայր՝ երկու զաւակի, մանչ մը եւ աղջիկ մը, իսկ կինը՝ համբերութեան անհատնում բաժակ: Տան մէջ, իր երեսը տեսնող չկար: Տունէն եւ խանութէն աւելի՝ իր ժամանակը կը յատկացնէր հանրային գործունէութեան: Եւ եկաւ օր մըն ալ, երբ յաճախորդները նուազիլ սկսան ու մնաց անգործ: Քայքայուեցաւ տնտեսապէս, սնանկացաւ եւ փակեց խանութը: Այսպիսով է, որ իր ապագան զոհեց, անուղղակիօրէն, իր Միութեան համար, զոհեց՝ նորահաս սերունդներուն հայեցի դաստիարակութեան կամ մտերմիկ խօսակցութեանց ընթացքին: Հ.Մ.Ը.Մ.-ը կանգուն պահելու համար անհրաժեշտ էր ունենալ զոհողութեան եւ ծառայասիրութեան բարձր ոգին. «Նախ ինքզինքնիդ լա՛ւ պատրաստեցէ՛ք կեանքի պայքարին համար, տղա՛ք, ինքնաբա՛ւ եղէք, որ կարօտ չմնաք ուրիշին, ապա նետուեցէ՛ք հասարակական կեանքին մէջ: Ինձմէ՛ օրինակուեցէ՛ք»: Այո՛, տխուր էր օրինակը, կարծէք հեռաւոր ավստրալիացի մը բոյն դրած էր իր մէջ: Արդարեւ, տարիներն արդէն անցած էին, կեանքը օրէ օր գոյն կը փոխէր, նո՛ր պայմաններ կը ստեղծուէին եւ կը զգար որ բա՛ն մը կը պակսէր այլեւս իրեն: Շա՛տ աղուոր խրատ կու տար բոլորին, բայց ինք չէ՛ր խրատուեր ու չխրատուեցա՛ւ երբեք, որովհետեւ իր գաղափարախօսութեան ամենի ալիքները, տակաւին իր երիտասարդութեան խենթ տարիքին, զինք քշած տարած էին ծո-

վուն բացերը, բայց վերադարձը անհնար էր ու նաեւ՝ պախարակելի:

Ժողովական կեանքի մէջ լայնամիտ էր եղբ. Լուսեր, ու նաեւ՝ վիճող: Նախ, կ'առնէր բոլոր ժողովականներուն կարծիքը՝ այս կամ այն կարեւոր օրակարգին շուրջ եւ ապա կը պարզէր ի՛ր տեսակետները, համոզիչ դարձնելու ճիգով մը: Սակայն, մարդիկ յաճախ կ'ընդդիմանային իր տեսակետներուն եւ ահա կը ծագէր վեճ, սակայն, վիճելով հանդերձ, մարդիկ նոյն ատեն կը պատկառէին իրմէ: Գիտէին եթէ անկեղծ էր ան իր զգացումներուն մէջ, եւ եթէ կը պնդէր ան իր տեսակետները, կը նշանակէր թէ կը հաւատար իր ըսածներուն ճշմարտացիութեան: Եւ իր պնդումին մէջ ան կը դառնար բի՛րտ, երբեմն՝ կոշտ: Պատահէր, որ ակամայ տեղի տար, կը լռէր, կը հանդարտէր ու կ'ըսէր. «Եթէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի շահը այդ կը պահանջէ, թող ձե՛ր ըսածը ըլլայ...», եւ դառն ժպիտ մը կ'ուրուագծուէր դէմքին, բայց չէր նեղուէր:

Պատժական հա՞րց կայ սեղանին վրայ, լուծումը ժողովը չէր որ կու տար: Յաճախ ակումբի բակին մէկ կողմը քաշուած, կը խօսէր երիտասարդ մարզիկի մը հետ: Յանկարծ, ձայնը կը բարձրացնէր, երբեմն կը պռռար, մատը կը շարժէր տղուն դէմքն ի վեր: Իսկ երիտասարդը, անխօս արձանի մը նման կեցած՝ անոր դիմաց, աչքերը վար, պատժուած աշակերտի մը երեւոյթով, չէր համարձակէր բառ մ'անգամ խօսիլ, անոր երեսին նայիլ: Ու գլուխը կախ այդ մարզիկ տղան, յուզուած, երբեմն ալ լալով, կը հեռանար քովէն: Այդ տղան փրկուած էր: Փրկուած էր, որովհետեւ փորձերուն աւելի՛ լաւ կը հետեւէր, ժողովներուն աւելի՛ կանուխ կու գար, իր խաղարկութիւնը կը բարելա-

ւէր, ասիկա որպէսզի ուրիշ անգամ եղբ. Լուստերին սաստին չ'արժանանար, չխայտառակուէր հանրութեան առջեւ: Անոր ցոյց տուած թեթեւ ժպիտը, կարծէք, մեծագոյն բարենիշն էր, քաջալերական խօսքը՝ բոլորին համար:

Ֆուրթպոլէն շատ բան չէր հասկնար ան, բայց համոզուած էր, որ լաւ մարզիկ դառնալու համար անհրաժեշտ էր, որ խաղացողը նախ սկստուտ եղած ըլլար: Իրեն համար, սկստուտ կը նշանակէր հնազանդ եւ կարգապահ անձ, մարզանքի եւ աթլետիք խաղերու հետեւող, ո՛չ ծխող եւ ո՛չ խմող: Արդ, պատահական ալ չէր, որ ան նախընտրէր, հակառակ իր ատենապետի (կամ վարչականի) հանգամանքին, Ֆուրթպոլի Առաջին խումբին պատասխանատւութիւնը ստանձնել: Ան թեքնիքի հետ գործ չ'ունէր բնաւ. ան միայն հայութենէն, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի գաղափարաբանութենէն կը հասկնար ու ...այդքան: Ան կ'ըմբռնէր, թէ հայը պէտք էր տարբէր մէկն ըլլար օտարին հետ բաղդատած, Հ.Մ.Ը.Մ.-ականը՝ տարբէր շնորհք ունեցող հայ մը, բաղդատած՝ ուրիշ հայ մարդու մը հետ: Մի՛շտ բարձր նկարագրով, մի՛շտ պատիւ բերող: Եւ որովհետեւ Հ.Մ.Ը.Մ.ը հայութիւնը ներկայացնող միակ եւ մեծագոյն Միութիւնն էր յաչս օտարներուն, անհրաժեշտ էր, որ Հ.Մ.Ը.Մ.ը յաղթակա՛ն դուրս գար, պատուո՛վ դուրս գար ամէն մարզի մէջ, քանի որ անոր յաղթանակը՝ պիտի ըլլար հայութեան յաղթանակը: Այս ազնիւ մտահոգութիւնն էր, որ զինք կը մղէր փարելու ֆուրթպոլին եւ հետեւաբար ալ՝ ֆուրթպոլի խաղացողներէն պատրաստելու հայութիւնը ներկայացնող ընտի՛ր անհատներ:

Եղբ. Լուստեր օժտուած էր նաեւ ուրիշ բարեմասնութիւններով: Հակառակ որ դեկավար դիրքի վրայ էր, շատ

համեստ մարդ էր: Չէ՛ր սիրեր ինքզինքը ցուցադրել հանրութեան առջեւ: Մրցումի ժամանակ դաշտի վրայ չէ՛ր տեսնուեր: Երբե՛ք, թրիպիւն բարձրանալով, առաջին շարքի արթոններուն վրայ չէ՛ր բազմեր: Ընդհանուր ժողովներու ատեն կը քաշուէր անկիւն մը, կամ կը նստէր սրահին կեդրոնը՝ տղոց միջեւ: Երբ ակումբ մտնէր, պահ մը կը կենար մուտքի դրան քով, քննական ակնարկ մը կը նետէր ներկաներուն վրայ, ապա, ուղիղ կ'երթար մարզիկ կամ սկաուտ տղոց մօտ: Ծխող չէր, եւ ո՛չ ալ՝ խմիչքի սիրահար: Կատաղի հակառակորդ էր մոլիներուն: Շուքը ծանր էր: Եթէ մտնէր տեղ մը, մեծով ու պզտիկով կը շտկուէին եւ ոտքի կ'ելլէին: Իսկ կրտսերները, երբ զինք նկատէին հեռուէն, կը կոճկուէին, որպէսզի բարեկիրթ եւ յարգամեծար երեւային:

Միութենական ներքին ճակատին վրայ, շնորհիւ իր անդուլ աշխատանքին, նուիրումին եւ հեղինակութեան, սիրաշահած եւ յարգանք պարտադրած էր բոլոր անդամներուն: Արտաքին ճակատին վրայ կը հետեւէր նրբին դիւանագիտութեան: Հեռատես մարդ էր եւ շուտով հոտը կ'առնէր գալիք վնասին: Անիկա ճանչցուած էր, ո՛չ միայն Հալեպի, այլեւ ամբողջ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մարգաշ-խարհին մէջ, իբրեւ մարզական կենդանի խորհրդանիշ, մարզական շարժման նախակարապետ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ը հայ ժողովուրդին դեսպանը կը նկատուէր այս ամերուն վրայ եւ ա՛յդ իսկ պատճառով էր, որ Սուրիոյ երեք հանրապետութեան նախագահներ, գնահատելով ու գովելով Հ.Մ.Ը.Մ.-ը, գոված կը նկատէին բովանդակ սուր-խահայութիւնը: Եւ մեր ժողովուրդին հանդէպ ցոյց տրուած

այս մեծարանքին մեջ, անպայմա՛ն որ եղբ. Լուտեր ունեցաւ իր առիւծի բաժինը:

1968-ին, եղբ. Լուտեր կը գաղթէ Գանատա եւ կը հաստատուի Թորոնթօ, ուր իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչ Հ.Մ.Ը.Մ.-ը համագաղութային կազմակերպութեան վերածող մարմնին, ան կը գլխաւորէ Գանատայի եւ Արեւելեան Մ. Նահանգներու մեջ գործող Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մասնաճիւղերու միացումով Շրջանային Վարչութիւն մը յառաջացնելու աշխատանքը:

Եղբ. Լուտեր կը մահանայ 23 Սեպտեմբեր 1976-ին: Յետ մահու, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութիւնը զայն կը պարգեւատրէ միութեան բարձրագոյն՝ «Արժանեաց» շքանշանով:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի գոյութիւնը կախում չունի իր խումբերու եւ մարզիկներու տարած յաղթանակէն կամ կրած պարտութենէն:

Պարտութիւններէն կրնան մտահոգուիլ անոնք, որոնց գոյութեան միակ յենարանը եւ նպատակը իրենց խումբերու յաղթանակներն են:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ը սրբացած, բիրեղացած նպատակին ձգտող Միութիւն է: Անոր համար պարտութիւններն ու յաղթանակները կարեւորութենէ զուրկ են:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի յաղթանակը Հայ հոգիի, Հայ նկարագրի եւ Հայ բազուկի ազնուացումն ու ուժեղացումն է:

Լուտեր Մասպանաճեան

ԼԵՒՈՆ ԱՔԳԱՐԵԱՆ

Սասունցի մը, այսինքն՝ «ծուռ» մը, օժտուած՝ լեռնականի մը անընկճելի նկարագրով: Անկախ գործելու, իր նախասիրած ուղղութեամբ դաստիարակելու յարատեւ ձգտումով, որով՝ անհաշտ վիճակ մը իր շրջապատին հետ: Հետեւանք.- անընդհատ տեղափոխութիւններ երկրէ-երկիր, քաղաքէ-քաղաք, դպրոցէ-դպրոց, նոյնիսկ՝ ակումբէ-ակումբ: Ո՛ր որ գործեց, սակայն, ստեղծեց երիտասարդական շարժում եւ խանդավառութիւն: Շատ անգամ վշտացուց մարդիկ, բայց եւ այնպէս մնաց փնտռուած ներկայութիւն: Ծնած՝ բառին ազնուագոյն իմաստով՝ մարզանքի ուսուցիչ ու նաեւ կատարեալ մարզիկ: Երբ մարդիկ իրենց երիտասարդութեան կը ձգտին հասութաբեր ասպարեզներու, ինք կը նախընտրէ ուսուցչութիւնը, մեր մէջ՝ զրկանքի՝ ասպարեզը: Լման կէս դար, այս ազնուական լեռնականը սպասարկեց անտրտունջ Անօթութեան Մոդորին: Ասպարեզին բերումով, անտեսուեցաւ շատ անգամ մարդոցմէ, սակայն ո՛ր որ ալ գտնուեցաւ պարտադրեց ինքզինքը որպէս մարզիկ եւ սկաուտ խմբապետ, պտտցնելով իր հետ իր հաւատամքը, որպէս անպարտելի դրօշ:

Ունկնդիր իր ցեղային ըմբոստ ձայնին, դարձաւ զինուոր հայութեան, ընտրելով սուլիչը իբր զէնք, մարզավայրն իբր ռազմադաշտ, ծառայելու մինչեւ ի մահ իր տա-

րագիր ժողովուրդի զաւակներուն հոգեկան եւ մարմնական դաստիարակութեան: Ամբողջ կէս դար պահեց կարճ տաքատը, վզէն կախ՝ սուլիչը, իսկ կողքին՝ դանակը: Գլուխը բարձր, հպարտօրէն անցաւ ամբոխներուն մէջէն, լամբակին Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ սկաուտութեան զինանշանը: Հաւատա՛ց այդ չորս գիրերու խորհուրդին, ու զօրացած անոնց ոգիով, տառը վերածեց գործի, այս ճամբուն վրայ գոհելով նոյնիսկ իր ընտանեկան անդորր կեանքը:

Ան գեղեցկադէմ, կայտառ ու պատկառագոյու էր: Ուժեղ դնդերներ, համաչափ մարմին եւ ներդաշնակ շարժումներ ունէր: Դասի պահուն ամբողջութեամբ ջիղ ու հոգի: Մարզանքի իւրաքանչիւր ձեւ, իւրաքանչիւր շարժում կը հասցնէր կատարելութեան: Ի տես իր մարմնի գեղեցիկ համադրութեան, շարժումներուն ճշգրտութեան, ինչպիսի՛ վերացումով բոլորը կը հետեւէին իրեն, զինք նըմանելու առաւելագոյն ճիգով մը: Ժամացոյցի ճշդապահութեամբ կը հասնէր դասերուն, դպրոց թէ դաշտ: Մի՛շտ ժամանակէն առաջ, կազմ ու պատրաստ, գլուխը բարձր ու կուրծքը՝ ուռած: Ա՛յս ոգիով մարզեց սերունդներ ու սերունդներ, բաշխելով բոլորին մարզանքի սերը, դարձնելով զայն միս ու ոսկոր եւ կենարար աւիշ:

Իր ազատ պահերուն կամ արտադպրոցական ժամերուն, կը սիրէր շրջագայիլ հեծիկով փողոցէ-փողոց, թաղէ-թաղ, այն մտահոգութեամբ թէ մի գուցէ իր աշակերտութենէն կամ սկաուտներէն մէկը կրնայ խաղով տարուած ըլլալ տեղ մը, կամ ինկած՝ փողոցային ընթացքի մէջ: Հըսկող ա՛յք մը, հետեւաբար, եւ ասիկա այն երանելի օրերուն երբ տակաւին տարագրութեան սերունդը իր սրտին մէջ ունէր Աստուծոյ վախը եւ աւանդապահ ոգին:

Դեպքերու բերումով ինք եղաւ Տարօնի մարզական ակումբի սկաուտութեան պատասխանատուն: Սուրեն Նազարեանի հետ դարձաւ ատեն մը գործակից խմբապետ Հալէպի սկաուտական կեանքին մէջ: Միասին եղան գրեթէ բոլոր պետական բանակումներուն եւ հաւաքոյթներուն: Հակառակ իր տարիքին, կը ցուցաբերէր անսպառ եռանդ ու կորով: Յաճախ կ'այցելէր Արաբ. Սկ. Կեդրոնը: Կը հաւատար արշաւներու բարերար դերին, պատանիին նկարագրի կազմութեան մէջ: Սկաուտը միշտ պիտի գըտնուէր բնութեան գրկին մէջ, լեռներու կատարին թէ անտառներու մէջ, պիտի մագլցէր ան ժայռերն ի վեր կամ պիտի ըլլար ծառերու եւ ծաղիկներու, թռչուններու թէ միջատներու մտերմութեան մէջ: Սկաուտական Կեդրոնի կողմէ պարբերաբար կազմակերպուած արշաւներն ու բանակումները կը նկատէր գործէ խուսափող մարդու գործ: Արաբ խմբապետներ յաճախ ժպիտով կը դիմաւորէին իր կծու քննադատութիւնները:

Ժողովական կեանքը կը նկատէր տաժանելի: Իրեն համար որեւէ հաւաքոյթ պէտք էր որ ըլլար մարզական, կշռութաւոր շարժում, դնդերներու երգ: Իրեն համար անդարձ կորսուած էր առանց արշաւի շաբաթ անցնել: Ու երբ հաւաքական արշաւ չըլլար, ինք առանձինն կը քալէր դէպի բաց դաշտերն ու լեռները, սկաուտական պայուսակը ուսին, կարմիր խաչի տուփը՝ ձեռքին: Այդ քալելու հաճոյքը վերածուած էր կիրքի, կարծես տրուած ըլլար միայն իրեն: Տարիներով, տարիներով չափեց լեռ ու ձոր, հոգիին մէջ պտտցնելով բնութեան պաշտամունքը:

1956ի ամրան Սուրեն Նազարեանի հետ գտնուեցաւ Եգիպտոս, Համարաբական ճամպորիին: Եղան նոյն վրա-

նին տակ: Այդ տարիքին կոկիկ, մաքուր ու ծայրայեղօրէն կարգապահ էր: Մի՛շտ առաջին ներկան էր հաւաքումներուն: Ազատ ժամերուն, կարմիր խաչի տուփը ձեռքը վիրաւոր կամ հիւանդ կը փնտռէր բանակավայրին մէջ, դեղելու կամ դեղահատ բաժնելու: Այդ դեղերը կը գներ իր գրպանէն: Եւ մարդիկ իրաւամբ կ'ակնածէին իրմէ, գտնելով իր մէջ տիպար սկաուտի մարմնացումը:

Եկաւ ատեն մը երբ մտածուեցաւ կատարել իր յոբելեանը: Տարիներու իր վաստակը, մարզական եւ սկաուտական ասպարէզին մէջ, բարոյական պարտաւորութիւն կը դներ մեր ուսին, մեր յարգանքի համեստ տուրքը մատուցանելու վաստակաշատ ու ալեհեր այս խմբապետին: Սակայն, Շաբաթը եկաւ Ուրբաթէն առաջ: Երբ հալէպահայ սկաուտական կազմակերպութիւնները պատրաստութեան մէջ էին տօնելու իր յոբելեանը, իմացան յանկարծական իր մահը, Պէյրութ: Սասունցիի ծո՛ւռ ճակատագիրը զլացաւ իրեն՝ թերեւս այն միակ միսիթարութիւնը զոր պիտի պարգեւէին իրեն, իր կրտսերները, իր կենդանութեան:

Սուրեն Նազարեան չիրականացած սոյն հանդէսին համար պատրաստած իր «Բացման Խօսք»ին մէջ հետեւեալը կը գրէր իր մասին,-

«Ասկէ ամիսներ առաջ քաղաքիս հայ մարզական միութիւններու՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի, Հ.Մ.Մ.ի, Հ.Ե.Ը.ի, Վասպուրականի եւ Տարօնի սկաուտական Խորհուրդները, զովելի գաղափարն ունեցան կազմակերպելու յոբելինական հանդէս մը, նուիրուած Հալէպահայութեան ընտրանի անունի մը, յայտնի մարզիչ եւ սկաուտ խմբապետ եղբ. Լեւոն Արգարեանի, աւելի քան յիսուն տարուան մարզական ու

սկաուտական գործունեութեան: Մեր ծրագիրը ներկայացուցինք արաբական Սկ. Վերին Խորհուրդին, առ ի վաւերացում, եւ ուրախ ենք յայտնելու, թէ Սկ. Կեդրոնը, ո՛չ միայն արգելք չհանդիսացաւ մեր ծրագրի գործադրութեան, այլեւ՝ սիրայօժար կերպով ստանձնեց այսօրուան հանդէսին հովանաւորութիւնը, խոստանալով բերել իր նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը:

Ըսինք՝ յոբելինական հանդէս: Թերեւս յոբելեան բառը իր ամբողջական իմաստին մէջ չյարմարի մեր այսօրուան ձեռնարկին համեատ տարողութեանը: Կը կարծեմ, թէ աւելի տեղին եւ յարմար պիտի ըլլար անուանել զայն յարգանքի երեկոյ մը, իր իմաստին մէջ աւելի աղուոր, աւելի ճշմարիտ, աւելի անկեղծ: Ի վերջոյ հոս հաւաքուած չենք տօնելու ալեհեր գրագէտի մը ծննդեան կամ մահուան այսքան ամեակը, կամ մարդերու մէջ կոփուած ու փառքի պսակը գլխին հերոսի մը յիշատակը: Մեր դիմացն ունինք պարզապէս սպիտակահեր, խոնջ մարմնով, բայց հոգիով առոյգ հայ ուսուցիչ մը, մարզանքի ուսուցիչ մը, նոյն ատեն փորձառու սկաուտ խմբապետ մը: Այսօր, այստեղ, իր անձով հայ ուսուցիչն է որ կ'արժանանայ, իր կենդանութեան, իր աշակերտներուն յարգանքին, սիրոյն եւ երախտագիտութեան: Հա՛յ ուսուցիչն է որ կ'արժեւորուի, սահման չճանչցող իր զոհաբերութեամբ: Այն ուսուցիչը, որ գիտցած է կարդալ իր աշակերտներուն հոգին եւ տուած անոնց անհուն սէր՝ դէպի մարզանքն ու սկաուտական շարժումը: Անտեսուած հա՛յ ուսուցիչը, վերջապէս, որ իր համակ կեանքը նուիրաբերած է մատղաշ սերունդներուն հայեցի դաստիարակութեան սրբազան գործին, մարզանքի եւ սկաուտութեան ճամբով, ուղեցոյց ունենալով Պէյտըն

Փառւլի մանկավարժական սքանչելի սկզբունքները եւ սրտին մէջ կրելով Շաւարշ Քրիսեաններու հայակերտ գաղափարականը:

Հարկ չեմ տեսներ այժմ կանգ առնելու մարզանքին եւ սկաւառութեան օգտակարութիւններուն վրայ: Մասնաւորաբար Հալէպը, շա՛տ լաւ կը հասկնայ, թէ ինչպիսի՛ հոյակապ արդիւնքներ ձեռք բերուած են այդ գծով, վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին: Յիշենք պահ մը այն շքեղ մարզահանդէսներն ու ողիմպիականները, տողանցքներն ու բանակումները, որոնք իրագործուեցան շնորհիւ Աբգարեաններու ու իր նմաններու անդով աշխատանքին եւ անսակարկ զոհաբերութեան: Հալէպը վկան է այն անժխտելի իրագործումներուն, որոնց հեղինակներն եղան այս անանուն անձնուրացները, որոնք գիտցան որքանոցներու թէ դպրոցներու մէջ կուտակուած, տխեղծ, կաշի ու ոսկոր մնացած որբերէն պատրաստել այսօրուան գիտակից, առողջ ու հայրենասէր սերունդը: Այս «խոնարհ հերոս»ներուն կեանքը գրուած չէ տակաւին: Կ'ըսեմ հերոս, որովհետեւ այդ անձնուրացները չճաշակեցին մարդավայել կեանքի մը բարիքները, չիմացան թէ ի՞նչ ըսել է հանգիստ ու անհոգ ժամանց, այլ խառնելով գիշերը ցերեկին, վազեցին ակումբէն դպրոց, դպրոցէն դաշտ, իրար խառնեցին ժողովն ու արշաւը, յաճախ անօթի ու ծարաւ, տքնեցան, սպառեցան որպէսզի հայ մանուկներ ու պատանիներ կարենան աւելի՛ արագ վազել, աւելի՛ բարձր ցատկել, շնչել մաքուր ու առողջարար օդ, կատարել ճշգրիտ մարզանքներ, որպէսզի անոնք դառնան մարմնով առողջ, մտածումով առողջ, նկարագրով առողջ տղաք: Սպառեցա՛ն այդ մարզիչներն ու խմբապետները, որպէսզի այդ

մանչուկները դառնան հնագանդ ու կարգապահ, ճշմարտախօս ու անկեղծ, զուարթ ու աշխատասեր, վերջապես՝ հայրենիքի եւ կրօնքի հաւատարիմ զինուորեալներ: Այս համեստ հերոսներն են, որոնք խառնուեցան հազարաւոր պատանիներուն եւ երիտասարդներուն, տալու համար անոնց կատարեալ մարդ եւ իրաւ հայ կոչուելու բարձր գիտակցութիւնը: Ու տակաւին, պատիւ իրենց, այդ խոնարհ հերոսներն են, որ սորվեցուցին տեղացի ժողովուրդին սիրել մարզանքը, սիրել սկաւառութիւնը, հայութեան ապահովելով աշխատասեր եւ հաւատարիմ քաղաքացիի անժխտելի հպարտութիւնը:

Ահաւասիկ այդ սերունդին համեստ մէկ ներկայացուցիչն է մեր այսօրուան յոբելեարը, որուն շատ բան կը պարտին Սուրիոյ եւ Լիբանանի շատ մը մարզական միութիւններն ու դպրոցները: Քիչ ետք պիտի տեսնէք ի՞ր իսկ հեղինակութիւնն եղող մարզանքները, չափական եւ ռիթմիք անուններու տակ ճանչցուած, որոնցմով վերջին 30-40 տարիներուն մարզուեցան տասնեակ հազարաւոր պատանիներ:

Վերջացնելէ առաջ, թոյլ կու տամ ես ինծի, որպէս իր երախտագէտ աշակերտներէն մէկը, ըսելու իմ բոլոր երեց թէ կրտսեր եղբայրներուս կողմէ.- Վարձքդ կատար, սիրելի՛ եղբ. Աբգարեան, յոգնեցար, տքնեցար, բայց հպարտութիւնն ու մխիթարութիւնը ունիս տեսնելու այսօր, որ կրցած ես աշակերտներուդ եւ սկաւառներուդ հոգւոյն մէջ դրոշմել մեր առաքելատիպ Քրիստեաններուն տեսլականը: Յանաձ հունտերդ արդէն բողբոջած են ու դարձած՝ ատոք հասկեր: Հասած ես վազքուղիին վերջին գիծը ու ահա կը

յանձնես մեզի պայքարի դրօշը: Այդ դրօշը պիտի անցնի ձեռքէ-ձեռք, մինչեւ վերջնական յաղթանակ:

Յարգանք ու պատիւ քու քրտինքիդ, քու զոհողութեանդ եւ եղբայրական անբասիր սիրտիդ»:

Պատմութիւնը անդաւաճան յուշարար է: Վաղը պիտի արձանագրէ ան Հ.Մ.Ը.Մ.ի յուշամատենին մէջ.-

- Տարօնի զաւակ, Տարօնէն հեռու, բայց կորուսեալ Տարօնին համար ան զոհաբերեց իր համակ կեանքը հայ Ուժի զարգացման եւ հայ Հոգիի ազնուացման ի խնդիր, դառնալով Մերձաւոր Արեւելքի հայ մարգաշխարհի նը-
ւիրեալ ջահակիրներէն կարեւոր անձնաւորութիւն մը:

Ծառայել ազգիս եւ մարդկութեան...

Պատի՛ւ անոնց, որոնք կը յաջողին հաւատարիմ մնալ այս սրբազան երդումին տարիներ շարունակ, երբեմն, նոյնիսկ ամբողջ կեանք մը: Հաւատարիմ մնալ ո՛չ թէ բանիւ, այլ՝ գործքով, սրտագին նուիրումով, հայօրէն եւ մարդկօրէն:

Մուշեղ Իշխան

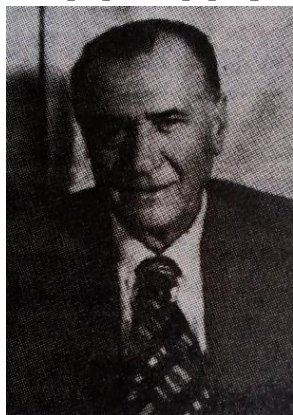
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԱՅԵԱՆ

Ծնած է 1908-ին, Այնթապ: 1915-ի Մեծ Եղեռնի եւ տարագրութեան դառն օրերու դժբախտ պատանի, 1921-ին Կիլիկիոյ պարպումով 13 տարեկանին ծնողքին հետ գաղթական, կ'անցնի Սուրիոյ Հալէպ քաղաքը, տարի մը յետոյ կը փոխադրուի Աղեքսանդրիա (Եգիպտոս), ուր երկար չի մնար, կը վերադառնայ ու կը հաստատուի Հալէպ:

Եդր. Աղճայեան նախակրթութիւնը կը ստանայ Հալէպի «Լեւոնեան» վարժարանի եւ երկրորդական ուսումը՝ «Ալեքսիս Քոլէճ»ի մէջ: Ապա, ուսումը կը շարունակէ Պէյրութի ամերիկեան համալսարանին մէջ, սակայն կը հիւանդանայ, գործողութեան կ'ենթարկուի եւ ականջ կը վերադառնայ Հալէպ, ուր հինգ տարի ուսուցչական պաշտօն կը վարէ «Հայկազեան» վարժարանին մէջ:

1938-ին կը նետուի կեանքի ասպարէզ եւ հայու յատուկ ջանասիրութեամբ կը յաջողի ունենալ իր սեփական դերձակատունը եւ շուտով կը դառնայ ծանօթ անուն մը իր ասպարէզին մէջ:

1944-ին, օրդ. Շողեր Իփեկեանի հետ կը կազմէ իր ընտանեկան բոյնը, կը դառնայ տիպար ամուսին մը եւ պարտաճանաչ հայր մը հանդէպ իր երեք զաւակներուն՝ Արամի, Վիգէնի եւ Ատուրի:

Գաղափարապաշտ ու հայրենասեր հայորդի Կարապետ Աղճայեան երիտասարդ տարիքին մտած էր Հ.Յ.Դաշնակցութեան շարքերը, ուր մինչեւ իր մահը մնաց կուսակցականի պարտաւորութեանց գիտակից եւ հաւատաւոր ընկեր մը ու ազգային-հասարակական ծառայութեան մէջ ունեցաւ բեղուն գործունէութիւն:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Հալէպի մասնաճիւղի հիմնադիրներէն եւ անոր պատմութիւնը կերտող բազմավաստակ, հեղինակաւոր ու երախտարժան դէմքերէն, ողբացեալ Կարապետ Աղճայեան անշեղօրէն հետեւեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի գաղափարապաշտ հիմնադիրներու ուղիին եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ին ծառայեց նուիրումով, կիրքով, հաւատքով, նպատակով, վրէժխնդրութեամբ:

Ազգային վառ շունչով տոգորուած եւ աշխատելու պատրաստ ոգիով, իր հանրանուէր գործունէութեան առանցքը առաւելաբար եղաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ը ու իր լաւագոյն տարիները նուիրեց մեր մարզական մեծագոյն կազմակերպութեան վերելքին:

Իբրեւ գլխաւոր դէմքերէն մէկը Հալէպի Հ.Մ.Ը.Մ.ին, տարիներ շարունակ եղաւ վարչական, մասնակցեցաւ ընդհանուր ժողովներու ու անձնապէս ու անսպառ եռանդով մղում տուաւ միութենական աշխատանքներուն: Դարձաւ բոլոր ձեռնարկներուն, յատկապէս Հալէպի Հ.Մ.Ը.Մ.ի միջ-մասնաճիւղային ողիմպիականներուն ոգին, գործնականապէս նպաստող կարեւորագոյն ներկայացուցիչներէն:

Հաւատաւոր կուսակցական, ազգային գործիչ թէ Հ.Մ.Ը.Մ.ական, ընկ. Կարապետ Աղճայեան ապրեցաւ հաւաքական կեանքի համար եւ իր ժողովուրդի երազներու իրագործման համար եղաւ առաջնորդ դիրքերու վրայ,

քաջութեամբ դիմակալեց դժուարին ու տագնապալի կացութիւնները եւ կամքը չթուլցաւ ամենէն վիատեցուցիչ օրերուն անգամ:

1967-ին ընտանեօք փոխադրուեցաւ Պէյրութ, իսկ 1976-ին գաղթեց Ամերիկա ու հաստատուեցաւ Լոս Անճելըս, ուր փոխանցուեցաւ Հ.Յ.Դ. «Գարեգին Նժդեհ» Կոմիտէութեան շարքերը եւ մաս կազմեց Հ.Մ.Ը.Մ.ի մասնաճիւղին: Մօտէն հետեւեցաւ տարուող աշխատանքներուն, եղաւ խորհրդատու եւ ուղեցոյց:

Օրինակելի անուն մը կտակեց Հ.Մ.Ը.Մ.ին, ու այդ անունը անմոռանալի պիտի մնայ Հ.Մ.Ը.Մ.ի տարեգրութեան մէջ: Անմոռանալի պիտի մնայ իր յիշատակը բոլոր անոնց մօտ, որ գործակցեցան իրեն կամ իր շունչին տակ հասակ առին: Յարգա՛նք իր վաստակաշատ յիշատակին:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ականն ու հայ սկաուտը իրե՛նցը պէտք է ընեն ապրումները հայութեան, գործեն անոր բարօրութեան եւ ազգային-քաղաքական արդար իրաւունքներու իրականացման համար:

Հրաչ Տասնապետեան

ԼԵՒՈՆ ՊԱՊԼՈՒԶԵԱՆ

Զեյթունի հարազատ զաւակ, ազգային ապրումներով եւ հայութեան հանդէպ պաշտամունքով լեցուն հայ սկաուտական շարժումին անվերապահ ծառայութեամբ եւ անբասիր նկարագրով նուիրեալ ըսկաուտապետը՝ եղբ. Լեւոն Պապլուզեան եօթանասունէ աւելի տարիներուն հակառակ՝ երիտասարդական աւիւնով կեանքին ու իր առօրեայ աշխատանքներուն կապուած Հ.Մ.Ը.Մ.ական ղեկավար մը՝ մշտաժպիտ, հաղորդական, համեստ: Հայ կեանքին տեղական թէ համահայկական բոլոր անցուդարձերուն հանդէպ գործօն հետաքրքրութեամբ, խմբապետ՝ Լեւոն Պապլուզեան ինչպէս Սուրիոյ, նոյնպէս Միացեալ Նահանգներու Արեւելեան Շրջանի Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներուն համար մնաց ներշնչման աղբիւր:

Իր հայութեամբ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ով հպարտ նուիրեալ հայ մը՝ որ հաղորդակից մնաց մեր ժողովուրդի բոլոր տառապանքներուն եւ նուաճումներուն, տխուր թէ ուրախ օրերուն:

1933-1957, քսաներկու երկար տարիներ եղբ. Լեւոն Պապլուզեան Սուրիոյ սկաուտական շարժման որպէս կեդրոնական դէմք, արժանացաւ արաբ թէ օտար սկաուտներու յարգանքին: Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտութեան կարգապահութիւնը, նուիրուածութիւնը, դարձաւ օրինակ այլոց եւ շնորհիւ եղբ. Լեւոն Պապլուզեանի երկաթեայ կարգա-

պահութեան, բազմաթիւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ական սկաուտեր, Սուր-
իոյ թէ այլ գաղութներէ ներս ստանձնեցին միութենական
պատասխանատուութիւններ:

1957-ին կեանքի դառն պայմաններու բերումով, ձգեց
Սուրիան եւ եկաւ հաստատուելու Միացեալ Նահանգներ
եւ մաս կազմեց *Արթըր Տը Լիթըլ* ճարտարագիտական
ընկերութեան: Շուտով արժանացաւ գիտական շրջանակ-
ներու յարգանքին, «NASA»-ի անջրպետական հետազոտու-
թիւններուն մէջ բերած իր մասնակցութեան համար: Իր
կարգ մը գիւտերը օգտագործուեցան դէպի լուսին աստղա-
նաւորդութեան մէջ:

Եղբ. Լեւոն Պապլուզեան եղաւ տիպար Հ.Մ.Ը.Մ.-ական
մը, քաղաքացի մը, օրինակելի ամուսին մը եւ գուրգուրոտ
հայր մը, անգուգական ընկեր մը, որուն համար հայու-
թիւնը մնաց փարոս:

Հազարաւոր Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներ Միջին Արեւելքի թէ
Միացեալ Նահանգներու մէջ, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի գայիկներու թէ
սկաուտներու շարքերէն անցած, հպարտութեամբ կը յիշեն
իրենց սկաուտապետին՝ Լեւոն Պապլուզեանի անունը:

Միացեալ Նահանգներու Արեւելեան Շրջանի եւ Գա-
նատայի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի 17-րդ Միջ-Մասնաճիւղային խաղերը
խմբապետ Լեւոն Պապլուզեանի յիշատակին կայացնելու
որոշումը հարազատ թարգմանն է այն յարգանքին, զոր
Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներ կը տանին անոր հանդէպ:

Մահացաւ 1979 Հոկտեմբեր 11-ին:

ԱՐՄԷՆ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Ծնած է Մարաշ 1920-ին: Կիլիկիոյ պարպումին հետեւանքով, 1922-ի ձմրան ձիւն ու բուքին կը հասնի Հալէպ իր հազարաւոր հայրենակիցներուն հետ: Ի հօրէ որք (սպաննուած 1915-ին) կը դրկուի Ճպէլի որբանոցը, ուր կը մնայ երկու տարի: Ապա, դառնալով Հալէպ, այս անգամ կը դրուի Հալէպի որբանոցը՝ «Մանկութիւն չունեցող» որբուկներուն ապաստանարանը: Ան

իր նախակրթութիւնն ու երկրորդական ուսումը կը ստանայ Հալէպի Յիսուսեան հայրերու վարժարանին մէջ: Ապա, կը նետուի կեանքի ասպարէզը եւ իբրեւ հաշուապահ կը պաշտօնավարէ Հալէպի ելեկտրական ընկերութեան մէջ ու 1969 թուին հանգստեան կը կոչուի: Այնուհետեւ կը ստանձնէ Ազգ. Սահակեան վարժարանի եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ թաղականութեան հաշուապահի եւ քարտուղարի զոյգ պաշտօնները: Իր կեանքի գրեթէ վերջին տասնամեակին, քաջուած բոլոր ասպարէզներէն, ու յետ երկարատեւ հիւանդութեան, կը կնքէ իր մահկանացուն:

Եղբ. Ա. Դանիէլեան, իբրեւ մարաշցի, նախապէս եղած է Հալէպի Գերմանիկ-Վասպուրական Մարզական եւ Մշակութային Միութեան անդամ, ունենալով մարզական եւ թատերական գործունէութիւն:

1932 թուի վերջաւորութեան է, որ կ'արձանագրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաւուտ ու այնուհետեւ, իր յարատեւ գործունէութեան եւ մարզասիրութեան շնորհիւ, տարուէ-տարի կը ստանայ աստիճանի բարձրացում եւ 1941-ին կը դառնայ խմբապետ, վերցնելով Նոր Գիւղի շրջանի պատասխանատուութիւնը, իր հետ գործակից ունենալով Բարսեղեան Յարութիւնի, Տուգճեան Յարութիւնի, Տիլպէրեան Նորայրի, Էլէյճեան Սովսէսի նման գործունէայ եւ գաղափարապաշտ աստիճանաւորներ:

Եղբ. Լեւոն Պապլուզեանի Միացեալ Նահանգներ մեկնումէն ետք, 1945-46ին կը նշանակուի Հալէպի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ընդի. սկաւուտ խմբապետ, պաշտօն մը՝ զոր կը վարէ մինչեւ 1952 թուականը, երբ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաւուտութիւնը (ինչպէս Սուրիոյ բոլոր սկաւուտական միաւորները) մաս կը կազմէ Սուրիական Սկաւուտութեան (Քէշշէֆէ սուրիէ): Իր գործունէութեան այս շրջանը կը զուգադիպի ներգաղթի ծանր տարիներուն, երբ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի դէմ կը շղթայագերծուի անլուր եւ ամօթալի պայքար մը, որմէ Հ.Մ.Ը.Մ. դուրս կու գայ, շնորհիւ 20-է աւելի նուիրեալ խմբապետներու ջանքերուն, աւելի հզօր ու աւելի անաղարտ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Մերձաւոր Արեւելքի՝ Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յորդանանի Շրջ. Վարչութեան կողմէ, 1972 թուին կը ստանայ պատուոյ գիր ու կը նշանակուի Շրջ. Սկ. Խորհուրդի անդամ՝ Սուրիոյ կողմէ:

Երբ Հ.Մ.Ը.Մ. կը ստանայ համագաղութային կառոյց, եղբ. Արսէն կը հրաւիրուի մաս կազմելու Սուրիոյ Շրջ. Սկ. Խորհուրդին, որուն ատենապետութիւնը կը վարէ տարիներով: Իբրեւ սկաւուտ խմբապետի, ան դարձած է մասնաճիւղի Սկ. Խորհուրդի անդամ, ապա Հ.Մ.Ը.Մ.-ի վար-

չութեան անդամ՝ իբրեւ սկաուտ ներկայացուցչի: Ան վարած է տակաւին սկաուտական մեծ բանակումներ եւ առաջնորդած՝ միջ-մասնաճիւղային տողանցքներ: Պատանի տարիքէն սիրած է մարզանքն ու մարզախաղերը: Խաղացած է ֆութպոլ Սկաուտական Պատուոյ Առաջինէն եւ Նոր Գիւղի Ա. կազմէն: Հետագային ստանձնած է Հալէպի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Ա. խումբին պատասխանատուութիւնը եւ գործած՝ ֆութպոլի յանձնախումբերուն մէջ իբրեւ կազմակերպող եւ դաստիարակ: Ան, տարիներով, մարզանքի դասեր աւանդած է նաեւ, ձրիաբար, կարգ մը ազգ. Վարժարաններու աշակերտութեանց:

Երեսուն տարի ան եղաւ ուխտեալ գործակիցը Սուրէն Նազարեանի, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտական թէ վարչական բոլոր ասպարեզներուն մէջ, կատարելով իր սրտի պարտքը, անշեղ քալելով Քրիստեաններու ճամբէն: Ահա այն անձնուէր Հ.Մ.Ը.Մ.-ականը, որ նուիրումով ծառայեց իր մեծ Միութեան դրօշին, տուաւ իր համեստ լուման Հ.Մ.Ը.Մ.-ի վերելքին: Մահացաւ 1 Դեկտեմբեր 1991-ին, Հալէպ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի գաղափարականը միայն մարզական չէ, սկաուտական չէ, այլ Ամէ՛ն ԻՆՉ Է, հայութեան ամբողջութիւնը, հայութեան իտեալները, հայութեան ազատութեան հետ կապուած ամբողջ յոյսերը, հայութեան պայքարի ամբողջ իմաստը:

Հրայր Մարութեան

ՊԱՐԳԵԻ ՄԻՍԻՐԵԱՆ

Ծնած է Քիլիս, 1912 Փետրուար 22ին, այնթապցի ծնողքէ: Հայրը՝ տոքթ. Կարապետ Միսիրեան, 1907-ին աւարտելով Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի բժշկական ճիւղը, կ'ամուսնանայ 1908-ին եւ կ'ունենայ չորս զաւակներ՝ Ճորճ, Պարգեւ, Բիւզանդ եւ Ժորժէթ: (Մեծը՝ Ճորճը եղած է երեսունական թուականներու Հ.Ս.Շ.Մ.ի ֆուրպոլի առաջին խումբի բերդապահ, ապա, տարիներ ետք, Հոմսի մասնաճիւղի վարչական):

Հայոց Ցեղասպանութեան տարիներուն (1915-1918), հայրը պետական բժիշկի իր հանգամանքով կը կարողանայ ձեռով մը փրկել իր ընտանիքին կեանքը, Հալէպի հիւսիս-արեւմուտքը գտնուող Բիհանիյէի մէջ:

Զինադադարէն ետք, 1919-ին, տոքթ. Կ. Միսիրեան կը փոխադրուի իր ծննդավայրը՝ Այնթապ, ուր հերոսամարտի ժամանակ կը նշանակուի հայկական զինեալ ուժերու բժշկապետ: Կիլիկիոյ պարպումին հետեւանքով, իր բազմահազար հայրենակիցներուն նման, ինքն ալ իր ընտանիքին հետ կը հեռանայ Այնթապէն, ու կը մնայ նախ Քիլիս, ապա կ'անցնի Հալէպ: Հոս է, որ 1922-ին տաս տարեկան Պարգեւ կը սկսի յաճախել Մուպալլաթ թաղամասի Հայ Աւետ. Վարժարանը, ապա՝ Ղազանճի Զարշըր թաղամասի դպրոցը:

1923-ին, ծնողքին հետ Իսլիպ է, ուր կը գործէ իբրեւ պետական բժիշկ:

1926-ին, վերադառնալով Հալէպ, այս անգամ կը յաճախէ Ֆռէր Մարիստ, ապա Թեո Սէնթ Ֆրանսական վարժարանները, ուրկէ կը ստանայ իր պաքալորիան 1933 թուականին:

Այնուհետեւ կը նետուի ուսուցչական ասպարէզ ու կը պաշտօնավարէ 1935-ին Թէլ-Ապիատի, 1936-ին՝ Ճարապլուսի Մեսրոպեան, 1937-1939-ին՝ Լաթաքիոյ Յակոբեանց եւ 1940-ին՝ Հալէպի Սահակեան ազգային վարժարաններուն մէջ:

1942-ին կը մեկնի Պէյրութ՝ հետեւելու համար բժշկութեան, սակայն, հակառակ իր հօր այս փափաքին, կը մտնէ իբրեւ պաշտօնէյ D.H.P. երկաթուղային ընկերութեան:

1949-ին, Իսլիպի մէջ պատահած իր հօր մահուան առիթով, կը վերադառնայ Հալէպ, ուր վերջնականապէս կը հաստատուի, շարունակելով իր նոյն պաշտօնը, այս անգամ Սուրիական Երկաթուղային Ընկերութեան մէջ:

1956-ին կ'ամուսնանայ եւ կ'ունենայ երեք զաւակ, որոնցմէ մեծը՝ Կարօն, երկրաչափ էր եւ իր հօր նման նետուած է ազգային հասարակական կեանքին մէջ, ստանձնելով պատասխանատու պաշտօններ:

1970-ի Սեպտեմբերին հրաժարելով երկաթուղիի ընկերութենէն, 1971-ին կը մտնէ Ազգ. Քարէն Եփփէ Ճեմարան իբրեւ հաշուապահ, պաշտօնավարելով մինչեւ 1988-ի Սեպտեմբեր ամիսը:

Տարիքի յառաջացման եւ առողջական պատճառներով, իր կեանքին վերջին չորս տարիները քաշուած կ'ապ-

րի գործի ասպարեզէն, ու ընտանեկան խաղաղ երդիքի տակ կը զբաղի թարգմանական աշխատանքներով:

Եղբ. Պարգեւ Միսիրեան, իր կեանքի վերջին 60 տարիներու ընթացքին, անսալով իր ներքին բազմալար ձայներուն, դպրոցական օրերէն սկսեալ նետուած է ազգային հասարակական կեանքին մէջ եւ գործած՝ հետեւեալ մարզերուն մէջ,-

1. Եղբ. Պարգեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ աւելի հանրածանօթ դէմք դարձած է իբրեւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ական: Հալէպի մասնաճիւղի հիմնադրութենէն շատ չանցած, կ'արձանագրուի սկաուտ եւ 1928-ին կը մասնակցի Պիթիասի առաջին բանակումին: Այնուհետեւ, մինչեւ 1934, մաս կազմած է բոլոր ձեռնարկներուն: Սկաուտ փողերախումբին մէջ թմբկահար էր, իսկ 1930-ին արդէն ֆութպոլ կը խաղար Սկաուտ Պատուոյ Առաջինէն: Պէյրութ եղած տարիներուն կ'ընտրուի Սկաուտ Խորհուրդի անդամ՝ ատենապետելով, իսկ 1949-ին կը մասնակցի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Սուրիոյ, Լիբանանի, Պաղեստինի եւ Յորդանանի 10-րդ Պատգամաւորական ժողովին:

Հալէպ վերադարձին, 1950-էն ետք այլեւս ամբողջական նուիրումով կը նետուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի եռուն կաթսային մէջ ու կը դառնայ այստեղ մնայուն ներկայութիւն մը, մասնակցելով անոր մարզական թէ այլ բազմերես գործունէութեան: Ան անդամ է մարզական յանձնախումբերու, ի մասնաւորի արլէթիզմի եւ հեծիկի: Երկար տարիներ տեղական վարչութեան ընտրեալ անդամ է իր մարզական ներկայացուցիչի հանգամանքով, այդ օրերու Միութեան կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն: Յաճախ, բոլոր ժողովներուն ալ վերցուցած է ատենադպիրի պաշտօն:

1977-էն 1984, Սուրիոյ Շրջանային Վարչութեան անդամ՝ վարելով Ատենապետութիւնը: Նախքան Հ.Մ.Ը.Մ.-ի համագաղութային կառոյց դառնալը, մասնակցած է ներկայացուցչական թէ պատգամաւորական ժողովներուն, իսկ անկէ ետք, 1974-ի աւարտին, հիմնադիր ժողովին եւ 1979-ին Բ. Պատգամաւորական ժողովին՝ Նիկոսիա:

Արտաքին ճակատի վրայ, տարիներով ներկայացուցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ը Հալէպի պետական ֆետերասիոններուն մէջ, մասնաւորաբար աթլէթիզմի, հեծիկի ու նաեւ ֆութպոլի՝ շնորհիւ իր արաբ գործակից բարեկամներուն: Աշխարհի ֆութպոլի ախոյեանական գտումի մրցումներուն առթիւ, 1949-ին, Սուրիոյ ազգային խումբին հետ, իբրեւ պատասխանատուներէն մէկը կը մեկնի Թուրքիա:

1959-ին, Սուրիոյ հեծելանուորդներուն հետ իբրեւ պատասխանատու կը մեկնի Եգիպտոս, ուր Սուրիոյ խումբը (գրեթէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներ) պիտի մասնակցէր Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան խումբին հետ, Եգիպտոսի շրջավազքին:

1963-ին, Պաղտատ կը գտնուի իբրեւ պետական հիւր, մաս կազմելով Սուրիոյ մարզական ներկայացուցիչներու պատուիրակութեան մը:

Ան, որոշ չափով մը, իր նպաստը բերած է նաեւ Սուրիական Երկաթուղիի մարզական կեանքի վերելքին՝ Վարուժան Երեցեանի եւ այլոց հետ:

1968-ին, իր տարած գնահատելի գործին համար Սուրիոյ Աթլէթիզմի Ֆետերասիոնը զինք կը պատուէ յատուկ շքանշանով, իսկ 1987-ի Մարտին, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութիւնը զինք կը պարգեւատրէ «Արժանեաց

Արծաթ Շքանշան»ով, իր տարիներու բարուք ծառայութեան համար:

2. 1933-ին, Պարգէւ Միսիրեան կը մտնէ Հ.Յ.Դ.-ի շարքերը, կնքահայրութեամբ Կարօ Սասունիի: Մինչեւ իր մահը, լման 60 տարի, իր գաղափարի դրօշին կը ծառայէ հաւատարմօրէն, վարելով ընդհանրապէս պատասխանատու պաշտօններ: Մասնաւորաբար կը գործէ պատանեկան շարքերու գաղափարական դաստիարակութեան գծով՝ Հալէպ թէ Պէյրութ:

1939-ին Ալեքսանտրէթի պարպումին հետեւանքով, հայ նոր գաղթականներու տեղաւորման ու այլ օժանդակութեանց գործին մէջ կը բերէ իր մասնակցութիւնը՝ յաջս ֆրանսական հոգատար կառավարութեան:

Լիբանան եղած շրջանին կը գործակցի Գ. Իփէկեանի եւ Նիկոլ Աղբալեանի հետ՝ Համազգայինի թատերախումբին գծով:

3. Ըլլալով Աւետարանական համայնքի զաւակ, այստեղ եւս Միսիրեան իր սրտի պարտքը կը կատարէ: 1972-ին կ'ընտրուի Էմմանուէլ եկեղեցւոյ խնամակալ, կ'ատենապետէ Էմմանուէլ Դպրոցի Հոգաբարձութեան եւ տարիներով կ'ըլլայ անդամ՝ Սուրիոյ Հայ Աւետարանական Համայնքի Միացեալ Ժողովին եւ Գործադիր Մարմնին:

4. Վերջապէս, իբրեւ մշակութասէր եւ գրասէր մարդ, կը գործէ նաեւ Համազգայինի մէջ: 1959-ին, Հալէպի վերակազմեալ մասնաճիւղի վարչութեան անդամ էր, որուն ատենապետութիւնը կը վարէ մինչեւ 1971:

Եղած է մնայուն աշխատակից՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ թէ օտար մամուլին: Այսպէս՝ Պէյրութի «Մփոր» Մակագինին, «Լ'Օրիան»ին, «Ազդարար»ին, «Ազդակ»ին, «Ազդակ-

Մարգական»ին, Հալէպի «Արեւելք»ին, «Մարգաշխարհ»ին եւ Պոլսոյ «Քուլիս»ին, ստորագրելով բազմաթիւ յօդուածներ՝ մարգական թէ արուեստի վերաբերեալ նիւթերու շուրջ:

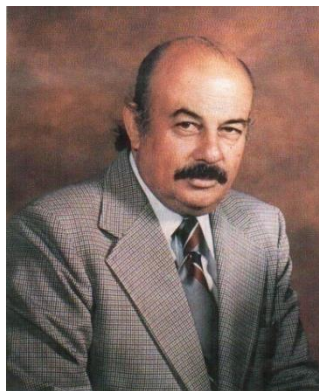
Կատարած է նաեւ ֆրանսերէնէ թարգմանութիւններ, որոնք երեւցած են մեր մամուլին մէջ, ինչպէս՝ «Տոն Գամիլիոյի Պզտիկ Աշխարհը» Ա. հատոր, իբրեւ թերթօն Արեւելքի մէջ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ը համախմբելով երիտասարդութիւնը առողջ մթնոլորտի մէջ, կ'արգիլէ երիտասարդներու անկումը:

Երիտասարդութիւնը ծաղիկն է ժողովուրդին, սակայն բոլոր ծաղիկները բուրումնաւէտ չեն: Հ.Մ.Ը.Մ.-ը իր աշխատութեամբ, իր հովանիին տակ ապրող երիտասարդ ծաղիկները կը վերածէ բուրումնաւէտ եւ պտղալից:

Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոս

ՎԱՐՊԳԷՍ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԱՆ

Երբ Վարդգես Տեր Կարապետեան, ծնած է 1928-ին, Պէյրուք: Ս. Նշան Ազգային Վարժարանի աշակերտական տարիքէն սկսեալ, Վարդգես Տեր Կարապետեան ուշագրաւ կը դառնայ իր յաղթանդամ ու հուժկու կառուցուածքով եւ դիմացկուն ֆիզիքականով: Պատանի տարիքին ան մաս կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պէյրուքի պասքեթպոլի խումբին՝ դառնալով անոր լաւագոյն մարզիկներէն մէկը: Խումբին իր մասնակցութեան օրերուն, 1950-ին է որ Պէյրուքի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի խումբը կը տիրանայ Լիբանանի պասքեթպոլի ախոյեանութեան: Այս նոյն խումբն է, որ «Արարատ» եւ Ադեքսանդրիոյ «Կամք» խումբերուն իր տուած այցելութեան առթիւ կ'արժանանայ «Մեր Աննման Տղաքը» վերտառութեամբ «Յուսաբեր» օրաթերթի նշանաւոր խմբագրականին, ստորագրութեամբ՝ Վահան Նաւասարդեանի:

1951-ին, ֆրանսական Սէն Ժոզէֆ համալսարանի քաղաքական գիտութեանց եւ իրաւաբանութեան ճիւղի ուսանող՝ Վարդգես Տեր Կարապետեան կ'ընտրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պէյրուքի մասնաճիւղի վարչութեան անդամ: Նոյն օրերուն ան մաս կը կազմէ Հ.Յ.Դ. «Զաւարեան» ուսանողական միութեան ղեկավարութեան, իր հաստատ եւ սկզբունքային կեցուածքներով տպաւորելով իր ընկերները: Ան

ղեկավարի իր բնատուր ձիրքերը երկար ժամանակ դրաւ ի սպաս ազգային ու գաղափարական ծառայութիւններու, իբրեւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ականի ծառայութեան ուխտը կենսագրող անդամ:

Մարզական իր գործունէութեան կողքին, եղբ. Վարդգէս կը մասնակցի Մերձաւոր Արեւելքի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Շրջանային Ժողովներուն, իբրեւ Լիբանանի ներկայացուցիչ:

Յատկանշական է իր յամառ ճիգերը՝ իրականացնելու համար Հ.Մ.Ը.Մ.-ի պաշտօնաթերթ «Մարզիկ»ի հրատարակութիւնը: Ան կը գրէր, կը սրբագրէր, կը պրպտէր եւ ամսաթերթի իւրաքանչիւր թիւին իրականացումը իրեն համար ինքնաբաւութեան յատուկ առիթ կը հանդիսանար: Սկաուտական շարքերու հայեցի դաստիարակութեան յատուկ դասագիրքերու պատրաստութեան աշխատանքի կը ձեռնարկէ, որուն իրականացան համար կը դիմէ իւրաքանչիւր բաժինի յատուկ գործակիցներու՝ սկաուտական, մանկավարժական, ուսումնական, ազգային ու եկեղեցական նիւթերու մասնագէտներու: Կը ծրագրէ գայլիկներէն սկսեալ մինչեւ երէցներու շարքերուն յատուկ այդ մատենաշարը ամբողջացնել «Մենք Հայերս» ընդհանուր խորագրին տակ: Դժբախտաբար այս աշխատանքը կը մնայ անաւարտ:

1973-ին ան մաս կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ը համագաղութային կազմակերպութեան վերածելու կոչուած յատուկ մարմին: Ապա, 1974-ին, 1979-ին եւ 1983-ին կ'ընտրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութեան անդամ եւ իբրեւ ատենապետ՝ ձեռնհասօրէն կը վարէ միութեան աշխատանքները մինչեւ իր նահատակութիւնը, Լիբանանեան պատերազմի տագնապալի օրերուն պատնէշի վրայ

գտնուող զինուորի մը հերոսութեամբ, 31 Յունուար 1986-ին:

Յետ-մահու, 14 Նոյեմբեր 2008-ին, ան կ'արժանանայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի բարձրագոյն՝ «Արժանեաց» շքանշանին:

31 Յունուար 1987-ին Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնին պաշտօնական բացման առիթով, կեդրոնի թանգարան-սրահը մկրտուեցաւ նահատակ Հ.Մ.Ը.Մ.-ական Վարդգէս Տէր Կարապետեան անունով:

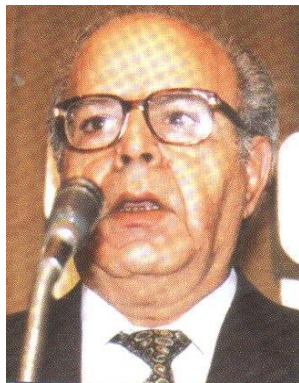
Այսօր, աւերիչ արտասահմանին մէջ հայապահպանումի անխորտակ բերդ է, ազգապահպանումի ամրոց է, հայը հայ պահող կազմակերպութիւն է Հ.Մ.Ը.Մ.: Առոյգ, կենսունակ, հաւատաւոր, գաղափարապաշտ եւ զոհաբերող երիտասարդութիւն պատրաստող Միութիւն է Հ.Մ.Ը.Մ.:

Աւելին է այսօր Հ.Մ.Ը.Մ.: Հ.Մ.Ը.Մ. հայ ժողովուրդի պահանջատիրական կամքը արտայայտող կազմակերպութիւն է:

Հայ ժողովուրդի անկորնչելի իրաւունքները հետապնդող ուղիին վրայ անխոնջ ջահակիր է Հ.Մ.Ը.Մ.:

Վարդգէս Տէր Կարապետեան

ՏՈՔԹ. ՄԻՍԱՔ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

Եղբ. տոքթ. Միսաք Արզումանեան մէկն է յետ-եղեռնեան սերունդի հատատար այն դէմքերէն, որուն բովանդակ կեանքը Հ.Ս.Ը.Մ.-ի եւ ազգային մեր կառոյցներու ճամբով անսակարկ նուիրաբերում եղած է հայակերտման եւ հայապահպանման նուիրական գործին:

Եղբ. տոքթ. Միսաք Արզումանեան ծնած է 1931-ին, Պէյրուք: 1958-ին ան կը մեկնի Ամման, ուր մինչեւ 1961 կ'աշխատի իբրեւ բանակի բժիշկ, սպայի աստիճանով: Պէյրուք վերադառնալէ ետք, ան կը բոլորէ ազգային ծառայութեան աւելի քան 35 տարիներ:

Եղբ. տոքթ. Միսաք Արզումանեան 1962-1964 կ'ըլլայ Հ.Ս.Ը.Մ.-ի Պուրճ Համուտի մասնաճիւղի ատենապետ, 1964-1974 Հ.Ս.Ը.Մ.-ի Մերձաւոր Արեւելքի Շրջանային Վարչութեան փոխ ատենապետ, 1974-1978 եւ 1980-1982 Լիբանանի Շրջանային Վարչութեան ատենապետ, իսկ 1987-1999 Հ.Ս.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետ:

1990-ին, եղբ. Արզումանեան կը գլխաւորէ Հայաստանի մէջ Հ.Ս.Ը.Մ.-ը վերականգնելու առաքելութեամբ Կեդրոնական Վարչութեան հայրենիք առաքած եռանդամ պատ-նուիրակութիւնը:

1965-1999, եղբ. տոքթ. Միսաք Արզումանեան կը մասնակցի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Մերձաւոր Արեւելքի եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պատգամաւորական բոլոր ժողովներուն: 1999-ին ան կը պարգեւատրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի բարձրագոյն՝ «Արժանեաց» շքանշանով: Նոյն տարին ան կը հաստատուի Մ. Նահանգներ, ուր կը մահանայ 27 Յունիս 2007-ին

Հ.Մ.Ը.Մ.-ը պէտք է ապրի նոյն ոգիով, պէտք է հաւաքուի նոյն դրօշին տակ, պէտք է մարմնով ու հոգիով պատրաստուի, ծառայելու համար նոյն իտէալին:

Ահա թէ ինչո՞ւ Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը եղած է ու կը մնայ ամենուն սիրած Միութիւնը:

Վազգէն Ա.

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս

ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Հ. Մ.Ը.Մ.-ականի կորովի եւ մտաւորական սերունդի ներկայացուցիչներէն մէկը կը հանդիսանայ եղբ. Երուանդ Տէմիրճեան: Ան ծնած է 1931-ին, Տիգրանակերտ: Տասը տարեկանին, ծնողքին հետ կը փոխադրուի Հալէպ, նախնական ուսումը կը ստանայ Ազգ. Կիւլպէնկեան վարժարանին մէջ, ապա երկրորդական եւ

հայագիտական ուսումը՝ Ազգ. Քարէն Եփփէ Ճեմարանին մէջ:

Ազգային Քարէն Եփփէ Ճեմարանի Հ.Մ.Ը.Մ.-ական ուսանողը՝ անուն մըն էր Սուրիոյ աթլէթիզմի շրջանակներուն մէջ: 800 մետր վազքի մէջ կրկնակի յաղթանակներ տարած է Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ: Սկաւուտ-ուսանող-մարզիկ եղբ. Երուանդը Դամասկոսի մէջ Սուրիոյ 800 մետր վազքի մրցանիշը կտրեց 2 վայրկեան 11 երկվ.-էն Սուրիոյ դպրոցական խաղերու ընթացքին: 800-ի կողքին լաւ երեք քայլ ուստում եւ արգելարշաւ ալ կ'ընէ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի տեղական ու միջ-մասնաճիւղային մրցումներուն շահած է բազմաթիւ Ա. Բ. եւ Գ. դիրքերը: Աթլէթիզմի կողքին կը խաղայ նաեւ ֆութպոլ, պասքեթպոլ, վոլիպոլ եւ փինկ-փոնկ: Ճեմարանի լաւագոյն աթլէթը Երուանդ Տէմիրճեան ճանչցուած էր «Ճեմարանի Եղնիկը» անուանումով:

Ան շուտով կը նետուի ազգային կեանքի յորձանուտին մէջ, ստանձնելով պատասխանատու պաշտօններ: 25 տարեկանին ան արդէն տնօրէնն էր Հալէպի Ազգային Զաւարեան վարժարանին, միաժամանակ վարիչը Հալէպահայ Ուսանողական Միութեան մինչեւ իր մեկնումը Լիբանան: Ազգային տօներու առիթով կազմակերպուած ձեռնարկներուն ամէնէն փնտռուած բանախօսն էր իր նորարար եւ հռետորական ոճով: Երբ կը խօսէր սրտէ՛ն կը խօսէր, սրտո՛վ կը կը խօսէր, սրտերո՛ւն կը խօսէր: Երբ գրէր իր հոգի՛ն կը դնէր, իր էութի՛ւնը կը կարդացուէր գրութիւններուն մէջ:

Փոքր տարիքէն կ'անդամագրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ին, որ այնուհետեւ ամբողջ յիսուն տարի կը դառնայ իր կեանքի ամէնէն հարազատ միջավայրը: Որպէս սկաուտ, որպէս մարզիկ եւ որպէս վարչական եղբ. Երուանդ եղաւ միշտ առաջատար դիրքերու վրայ: Տարիներ շարունակ անպարտելի մնաց որպէս արգելարշաւի, մէկ քայլ ուստումի եւ հարիւր մեթր վազքի Սուրիոյ ախոյեան: Այս գծով ունի համով հոտով գրութիւններ «Արեւելք-Մարգաշխարհ»ի մէջ, «Պարտուած Ախոյեանի մը Պատմութիւնը» խորագրով:

1963-ին կը հաստատուի Լիբանան: Նոր կեանք, նոր միջավայր, նորանոր ձգտումներ զինք կը մղեն նոր թափով, նոյն հաստատակամ ոգիով նետուելու հանրային ծառայութեան զանազան մարգեր: Տնօրէնն է Էշրէֆիէի Ազգ. Ղազար Զարըգ, ապա իր օրով եւ իր ճիգով վերանուանուած Եփրեմեան, ներկայիս Գէորգ Զաթալպաշեան վարժարանին մինչեւ 1972, որմէ ետք Ազգային Վարչութեան Ուսումնական Խորհուրդին կողմէ կը հրաւիրուի վա-

րելու լիբանանահայ ազգային վարժարաններու գործավարի պաշտօնը՝ մինչեւ իր վաղահաս մահը:

Լիբանանեան ծանօթ դէպքերու ընթացքին, ան եղաւ իր ժողովուրդին հետ՝ հայաշատ թաղամասերու ինքնապաշտպանութեան գործին մէջ, ցուցաբերելով դիւանագէտ բանագնացի եւ վճռակամ ղեկավարի կեցուածք:

Հ.Մ.Ը.Մ.-էն ներս, իբրեւ Պուրճ Համուտի ձեռներէց ատենապետ, Լիբանանի Շրջանային Վարչութեան անխոնջ ատենադպիր եւ Կեդրոնական Վարչութեան երկար տարիներու ժրջան անդամ, շատ բան կը պարտինք իր նախաձեռնող ոգիին եւ կրքոտ ճիգերուն: Անսահման խանդաղատանքով փարեցաւ «Մարզիկ» պաշտօնաթերթի խմբագրական սեւ եւ հեւասպառ աշխատանքին, ստորագրելով օրուան պատշաճ եւ բոլորին մատչելի ոգեշունչ խմբագրականներ: Սփիւռքահայ մամուլին մէջ սփռուած Ե. Երկաթ, Ասիացի, Գիսաւոր, Աշակերտին բարեկամը, Աստղ եւ այլ ծածկանուններու հեղինակ՝ եղբ. Երուանդ Տէմիրճեան գրական-հրապարակագրական ստեղծագործութեան վրայ եթէ աւելցնենք նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի «Մարզիկ» պաշտօնաթերթի 73 խմբագրականները (ամփոփուած առանձին հատորի մէջ), կ'ունենանք գումարը Երուանդ Տէմիրճեան հայ մարդուն, որ աւելի քան 45 տարի իր անսակարկ մասնակցութիւնը բերաւ մեր ազգային կեանքին՝ Հալէպէն մինչեւ Պէյրութ, Լոս-Անճելէս, Սիտնի եւ այլուր, իբրեւ ուսուցիչ, տնօրէն, Լիբանանահայ Ուսումնական Խորհուրդի գործավար, մանկագիր-մանկավարժ, խմբագիր, գրող, հաւատաւոր գաղափարապաշտ եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի անխոնջ նուիրեալ, որ մրցանիշակիր մարզիկի պատուանդանէն բարձրանալով հասաւ մինչեւ Միութեան հանգա-

մանաւոր դիրքերը, հրապարակագրական աշխոյժ գործունէութեամբ միաժամանակ հիմը դնելով «Միութենական Գրականութեան»:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութիւնը գնահատելով իր բազմամեայ վաստակաշատ ծառայութիւնը, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պուրճ Համուտի մասնաճիւղի հիմնադրութեան 60 ամեակին առիթով զինք պարգեւատրեց Հ.Մ.Ը.Մ.-ի «Արժանեաց» շքանշանով 11 Փետրուար 1996-ին:

Եղբ. Երուանդ Տէմիրճեան իր աչքերը փակեց 1 Մարտ 1996-ին:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ը՝ Հ.Մ.Ը.Մ. եղաւ, որովհետեւ սերունդ մը անով լիացաւ, սերունդ մը անով սերընդացաւ, սերունդ մը զայն ժառանգե՛ց:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ը՝ Հ.Մ.Ը.Մ. եղաւ, որովհետեւ եղաւ ժառանգ եւ ժառանգորդ, միաժամանա՛կ:

Այս Միութիւնը ունի պատմութիւնը սերունդներու եւ ոչ թէ պատմութիւնը սոսկ միութեան մը. հետեւաբար, մէկ կամ երկու սերունդ բաւ պիտի չըլլան տալու համար պատմութիւնը այս միութեան:

Երուանդ Տէմիրճեան

ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Երբ Վարդգես Հայրապետեան Հ.Մ.Ը.Մ.-ին մաս կը կազմէ 1939-ին, Հալէպ:

1957-ին ան կ'անդամակցի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պէյրութի մասնաճիւղին, իսկ 1960-1980, որոշ ընդհատումներով կը դառնայ մասնաճիւղի վարչական, իսկ այնուհետեւ՝ Լիբանանի Շրջանային Վարչութեան անդամ եւ ատենապետ:

14 Նոյեմբեր 2008-ին, երկարամեայ իր ծառայութիւններուն համար, ան կ'արժանանայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Բարձրագոյն՝ «Արժանեաց» շքանշանին:

Անոնք որ նուիրուած են Հ.Մ.Ը.Մ.-ի զարգացման աշխատանքին, անոնք միայն գիտեն թէ ի՞նչ կը նշանակէ հազարաւոր անդամներու ցանց մը կազմակերպել ու պահել տարիներով: Հակառակ անհնարին դժուարութեանց, որոնց առջեւ շատոնց յուսահատած պիտի ըլլային վեհերոտ եւ նեղմիտ մարդիկ:

Այս հրաշքը կարելի եղած է գործել անոր համար, որ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի վարիչներուն եւ անդամներուն հոգին միշտ կը խայտայ զարնանային շունչով մը:

Շաւարշ Միսաքեան

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԵՂԱՐՂ

Եղբ. Յարութին Գեղարդ, բուն անունով Յարութին Գազանճեան, ծնած է 1928-ին, Գոնիա: Փոքր տարիքին ընտանիքին հետ կը փոխադրուի Հալէպ, ուր կարճ շրջան մը մնալէ ետք՝ 1932-ին կը հաստատուի Պէյրութ: Նախակրթութիւնը ստացած է Ազգային Ս. Նշան վարժարանին եւ Համազգայինի ճեմարանին մէջ: Տարի մը յաճախած է ֆրանսական լիսէ, որմէ շրջանաւարտ ըլլալէ ետք՝ 1954-ին, Պէյրութի ֆրանսական համալսարանէն վկայուած է իբրեւ ատամնաբոյժ-վիրաբոյժ:

Եղբ. Յարութին Գեղարդ Հ.Մ.Ը.Մ.-ին կ'անդամակցի 1936-ին, 8 տարեկանին մաս կազմելով Պէյրութի մասնաճիւղի գայլիկական շարքերուն: Կ'ըլլայ բազմաշնորհ մարզիկ: Կը կիրարկէ պասքէթ, ֆութպոլ, գօտեմարտ, փինկ-փոնկ, թենիս, ձողի վրայ մարմնամարզ, հեծիկ եւ լող: Շրջան մը կը վարէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պէյրութի մասնաճիւղի Սկաուտ. Խորհուրդի ատենապետութիւնը: 1971-1974, ան մաս կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի Շրջանային Վարչութեան: Կը մասնակցի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Մերձաւոր Արեւելքի Շրջանային Պատգամաւորական 19-րդ եւ 20-րդ ժողովներուն եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի առաջին վեց Պատգամաւորական ժողովներուն: Երեք շրջան մաս կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութեան (1979-1983, 1983-1987, 1991-1995):

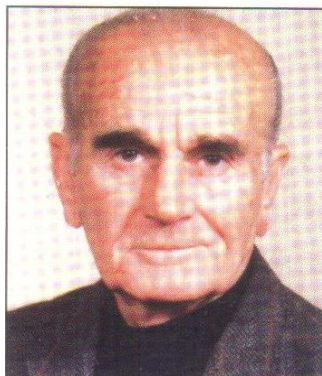
1965-1985, երկու տասնամեակ, եղբ. Յարութին Գեղարդ մաս կը կազմէ Լիբանանի Ազգային Իշխանութեան

զանազան մարմիններուն: Կ'ըլլայ Ազունիէի Ազգային բուժարանի խնամակալ, «Ճոն Կուրճ Կրթական Ֆոնտ»ի պատասխանատու եւ «Գէորգ Մելիտինեցի Գրական Մրցանակ»ի դատական կազմի անդամ: Ան բազմիցս մաս կը կազմէ Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութեան:

Յարութիւն Գեղարդ կը հանդիսանայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պաշտօնաթերթ «Մարզիկ»ի հիմնադիր սերունդի ներկայացուցիչներէն: Ան կը հեղինակէ բազմաթիւ գիրքեր՝ (պատմութեան, բանաստեղծութիւններ, առակներ եւ յուշեր): Իր գործերն են՝ «Օտար Երդիքներու Տակ», «Ուռկանը», «Լիբանանեան Համանուագ», «Գայլի Աւետարան», «Ակօս Հունձքը եւ Հնձուորները», «Յիշատակի Խնկաման» եւ «Ի Խորոց Սրտի»: Իր խմբագրութեամբ լոյս կը տեսնէ Տիգրան Ա. Քինյ. Խոյեանի «Նահատակ Յեղի Անմահներ» գիրքը: Ունի բազմաթիւ անտիպ գործեր: Կ'աշխատակցի «Ազդակ Շաբաթօրեակ»ին, «Ազդակ»ին, «Այգ»ին, «Սփիւռք»ին, «Յուսաբեր»ին եւ «Մարզիկ»ին: Կը խմբագրէ «Ակօս» (1948-1953) եւ «Բժիշկ» (1955-1985) թերթերը: Երկար տարիներ մաս կը կազմէ «Բազին»ի խմբագրութեան, ինչպէս նաեւ «Մարզիկ»ի խմբագրութեան աշխատանքներուն ստանձնելով թերթին խմբագրականները գրելու պարտականութիւնը:

1988-էն կը հաստատուի Փարիզ: Կ'արժանանայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի բարձրագոյն՝ «Արժանեաց» շքանշանին, ինչպէս նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշաններուն: Կը մահանայ 14 Մարտ 2006-ին:

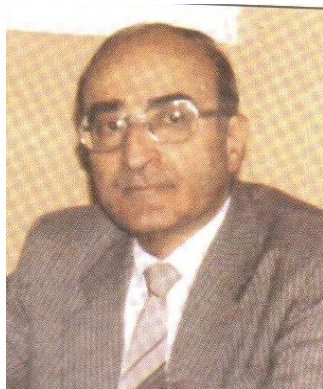
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Մաթունամեայ միութենական ծառայութեամբ բեռնաւորուած եղբ. Յովհաննէս Տէր Յարութիւնեան Հ.Մ.Ը.Մ.-ի պատմութեան ծանօթ անուն մըն է: Ան ծնած է 1924-ին, Իսկէնտէրոնի Աթըք գիւղը: Ուսանողութեան տարիները կ'անցնէ Հալէպի մէջ: 1939-ին, Տէր Յարութիւնեան ընտանիքը կը հաստատուի Պէյրութ, ուր ան չորս տարի կը ծառայէ ֆրանսական բանակին, հասնելով ենթասպայի աստիճանին:

Եղբ. Յովհաննէս Հ.Մ.Ը.Մ.-ին կ'անդամակցի 1936-ին, Հալէպի մէջ: Ան մաս կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի «Շանթ» ֆութպոլի կրտսերներու խումբին: 1947-1956, ան վարչական զանազան պատասխանատուութիւններ կը ստանձնէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պուրճ Համուտի մասնաճիւղէն ներս: 1957-ին, 1961-ին եւ 1962-ին կը ղեկավարէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի Շրջանային Վարչութեան միջ-վարժարանային մարզահանդէսները: Իր եւ մարզասէր այլ եղբայրներու ջանքերով, 1961-ին կը կազմուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի աթլէթի խումբը: 1970-1985, եղբ. Յովհաննէս մաս կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի իրերայաջորդ Շրջանային Վարչութիւններուն: 1986-1995 կը դառնայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութեան անդամ: 11 Փետրուար 1996-ին, ան կ'արժանանայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի բարձրագոյն՝ «Արժանեաց» շքանշանին: Կը մահանայ 4 Դեկտեմբեր 2000-ին:

ՍՈՒՐԷՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Եր. Սուրեն Նազարեան ծնած է 1923-ին, Խարբերդ: 1931-ին, ան ծնողքին հետ կը փոխադրուի Հալէպ, որ կը դառնայ իր երկրորդ ծննդավայրը: Այստեղ նախակրթութիւնը կը ստանայ Ազգ. Հայկազեան Վարժարանին մէջ, իսկ երկրորդականը՝ վենետիկեան Միխթարեան հայրերուն մօտ:

1941-1981 կը պաշտօնավարէ սուրիական երկաթուղագծի ընկերութեան մէջ:

Հալէպի ազգային-հասարակական կեանքի յառաջընթացին՝ ինքն ալ շատերու հետ կը բերէ իր բաժինը:

Եղած է անդամ՝ Բերիոյ Հայոց Թեմի Ազգ. Գաւառական Ժողովին, Ազգ. Քաղաքական Ժողովին, Ազգ. Ուսումնական Խորհուրդին: Եղած է հոգաբարձու՝ Ազգ. Հայկազեան վարժարանի, ուսուցիչ՝ Ազգ. Քարէն Եփփէ Ճեմարանի մէջ:

Եղած է Համազգայինի Հալէպի մասնաճիւղի հիմնադիր ժողովի անդամներէն (1959), նաեւ ատենապետը Համազգայինի Սուրիոյ Շրջանային Վարչութեան(1987):

1932-էն անդամ է Հ.Մ.Ը.Մ.-ին: Այդ օրերու Աքելան՝ Թադէոս Թիթելեանը զինք, մեծ եղբօրը հետ, արձանագրած է գայլիկ: Այնուհետեւ, Լեւոն Արգարեանի, Նշան Թիսիւզեանի, Լուտեր Մասպանաճեանի հետ եւ այլոց շունչին տակ մեծցած ու հասակ առած է եւ կերտած

Հ.Մ.Ը.Մ.-ականի գաղափարական նկարագիրը: Հասած է խմբապետի աստիճանին:

1952 թուին, Սուրիոյ բոլոր մարզական միութիւններն ու սկաուտական խումբերը պետական հրամանագրով, լուծուած յայտարարուեցան: Նոր պայմաններու բերումով, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտական կազմը անջատ դիմումնագիրով մը 1953-ին մաս կազմեց Սուրիական Սկաուտութեան «Հալէպի 8-րդ միաւոր» անուան տակ: Այդ ծանր օրերուն, իր ուսերուն դրուեցաւ գրեթէ կազմալոյծ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտութիւնը վերականգնելու աշխատանքը: Յաջա պետութեան, ան դարձաւ այս միաւորին պատասխանատուն, իսկ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի վարչութիւնը անոր շնորհեց մասնաճիւղի ընդհանուր խմբապետի պաշտօն, զոր արժանաւորապէս վարեց մօտ քարորդ դար, համագործակցութեամբ հաւատաւոր գաղափարակից նուիրեալներու: Հետագային, Մերձաւոր Արեւելքի Շրջանային Վարչութեան կողմէ նշանակուեցաւ Սուրիոյ Շրջանային խմբապետ: Երբ Սուրիան եւս ունեցաւ իր Շրջանային Վարչութիւնը, հրաւիրուեցաւ նախ Շրջանային, ապա Շրջանային Ընդհանուր Խմբապետի պաշտօնին:

1953-էն մինչեւ 1975, իբրեւ սկաուտութեան ներկայացուցչի, մաս կազմած է ընդհատաբար Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Հալէպի մասնաճիւղի վարչութիւններուն եւ Սկ. Խորհուրդներուն, ապա, 1977-էն մինչեւ 1987 ընտրուած է Սուրիոյ Շրջանային Վարչութեան անդամ, ստանձնելով ատենադպրութեան պաշտօնը: Այս շրջանին, եղած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի եւ Սուրիոյ Շրջանային Սկաուտական Խորհուրդին կապը:

1954-ին, ընտրուած է Հիւսիսային Սուրիոյ արաբական Սկաուտական Խորհուրդի անդամ: Լման 23 տարի,

անընդմեջ վերընտրուած է եւ դարձած, ձեռով մը, անպաշտօն ներկայացուցիչ՝ Հալէպի բոլոր հայկական սկաուտական կազմերուն (Հ.Մ.Մ. 10-րդ վաշտ), (Վասպուրական 9-րդ վաշտ), (Հ.Ե.Ը. 22-րդ վաշտ), (Տարօն 46-րդ վաշտ): Սատարած է Հիւսիսային Սուրիոյ արաբական Սկաուտական Խորհուրդի բազմաճիւղ աշխատանքներուն, ամրապնդած՝ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտութեան, ինչպէս նաեւ հայ միւս ակումբներուն դիրքորոշումը, յաշս պետութեան, թիկունք կանգնելով Սուրիական Սկաուտութեան (Քէշէֆ Սուրիէ) ամրապնդման աշխատանքներուն:

Մասնակցած է Մերձաւոր Արեւելքի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի երեք Շրջանային ներկայացուցչական ժողովներուն, իսկ համագաղութային կառոյց ստանալէ ետք, չորս Պատգամաւորական ժողովներուն, եւ Սկաուտական համագաղութային Ա. ժողովին (Աթէնք- 1982ին): Նաեւ Սուրիոյ հինգ Շրջանային ժողովներուն՝ Հալէպ:

Ընտրուած է 1983-ին, Կեդրոնական Վարչութեան փոխ անդամ:

1940-ին հիմնած է Հալէպի Միսիթարեան վարժարանի սկաուտութիւնը, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Վարչութեան եւ Սկաուտական Խորհուրդի արտօնութեամբ: Մեծ աշխատանք տարած է Հալէպի բոլոր հայ սկաուտական կազմերուն համերաշխ գործակցութեան համար եւ նախաձեռնողներէն մէկը՝ Հալէպի «Միջ-Միութենական Սկաուտական Խորհուրդ»ին:

Եդր. Սուրէն Նազարեան տարիներով հետեւած է մարզական խաղերու, սակայն սկաուտութեան հանդէպ բուռն սէրն է, որ զինք մղեց լման 40 տարի լծուելու մանկավարժ-

դատիարակի քաղցր պարտականութեան, յանուն հասնող սերունդներուն առողջ եւ հայեցի դաստիարակութեան:

Եղբ. Սուրեն աւելի քան կէս դարու ազգային-միութենական ծառայութեան վաստակ մը կը ձգէ իր ետին:

Ան կը հանդիսանայ մտքի անխոնջ աշխատաւոր մը: Յուշագրութիւններով եւ յօդուածներով կ'աշխատակցի հայ մամուլին եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի պաշտօնաթերթ «Մարզիկ»ին:

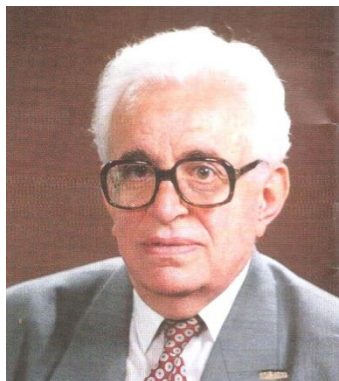
Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութիւնը գնահատելով բազմավաստակ եղբոր երկար տարիներու նուիրումը եւ ծառայութիւնը՝ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի եւ Սուրիոյ սկաուտական կեանքի վերելքին եւ զարգացման համար, նաեւ գնահատելով անոր կատարած աշխատանքը միութենական եւ ազգային մարզերուն մէջ, զայն պարգեւատրեց Հ.Մ.Ը.Մ.-ի «Արժանեաց» Արծաթ շքանշանով, որուն տուչութիւնը կատարուեցաւ 20 Նոյեմբեր 1988-ին, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հիմնադրութեան 70ամեակի հանդիսութեան ընթացքին:

Համեմատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ անօրինակ յաջողութիւն ունեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ը: Ո՛չ միայն սերունդ դաստիարակեց ու հայրենիքի սէր ներշնչեց, ո՛չ միայն «Առողջ միտք, առողջ մարմնի մէջ»ը տիրական դարձուց, այլեւ՝ ազգին անդամներուն մէջ եղբայրական կապ հաստատեց. կը բաւէ որ մէկը ըսէ թէ ժամանակին Հ.Մ.Ը.Մ.-ական եղած է, անոր հանդէպ սէր ու վստահութիւն կը տածեն իր հեռաւոր ու մօտաւոր ընկերները: Ու այս բանը փոքր յաղթանակ մը չէ:

Արամ Հայկազ

ԶԱԻԷՆ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ

Եդր. Զաւէն Սապունճեան ծնած է Հալէպ 1930-ին: Նախնական եւ միջնակարգ ուսումը ստացած է Ազգ. Հայկազեան եւ վեներտիկեան Մխիթարեան Հայրերու վարժարանէն, իսկ երկրորդականը՝ Հալէպի Միսիոն Լայիքի ֆրանքո-արապ Լիսէյէն:

Իբրեւ ուսուցիչ երեք ու կէս տարի պաշտօնավարած է Ազգ. Զաւարեան վարժարանէն ներս՝ 1951-1954 շրջանին:

Մաս կազմած է «Արեւելք» Օրաթերթի խմբագրութեան, վարելով մարզական եւ գեղարուեստական բաժինները: 1957-ին եղած է հիմնադիրներէն մէկը «Արեւելք Մարզաշխարհ» շաբաթաթերթին եւ նշանակուած անոր խմբագիրը մինչեւ թերթին դադրեցման թուականը՝ 1963: Խմբագրած ու հրատարակած է «Պատանեկան Մատենաշար»ը՝ եօթը թիւեր:

Աշխատակցած է հայ մամուլին, իբրեւ մարզական թղթակից:

Խմբագրած է Բերիոյ Հայոց Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի «Օշական» պարբերականը:

47 տարի մաս կազմած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մեծ ընտանիքին, սկիզբը որպէս սկաուտ (1941-1952), մասնակցած է հինգ սկաուտական միջ-մասնաճիւղային բանակումներու (Լի-

բանան), եղած է թմբկահար սկաուտական նուագախումբէն: Շրջան մը ծառայած է գայլիկներու քաղաքի խումբին «պաղիւրայի» աստիճանով: Որպէս մարզիկ՝ սիրած ու կիրարկած է աթլետիզմը՝ ի մասնաւորի միջակ եւ երկար տեւողութեամբ վազքերը՝ 800մ., 1500մ., 5000մ., 10000մ. եւ քրոս քաունթրի (1952-1956):

Հետեւած է նաեւ մարզական զանազան մարզախաղերու:

1956-1968 եղած է անդամ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Հալէպի մասնաճիւղի վարչութեան: Եղած է նաեւ անդամ Սուրիոյ առաջին Շրջանային Վարչութեան: 1976-ին, Սուրիոյ մարզական ընդհանուր դաշնակցութեան որոշումով նշանակուեցաւ Հալէպի Վարչութեան անդամ՝ երկու տարուան համար (1976-1978): Վարչական եղած շրջանին միշտ քաջալերած է աթլետիզմը, հեծելարշաւի, մարմնամշակումի, փինկփոնկի, թենիսի մարզաձեւերը:

Չորս անգամ մասնակցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Մերձաւոր Արեւելքի Շրջանային ներկայացուցչական ժողովներուն (Հալէպ կամ Պէյրութ), ինչպէս նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պատգամաւորական Բ. Ընդհանուր ժողովին (Կիպրոս):

1953-1963 որպէս լրագրող կամ վարչական մասնակցած է հեծելարշաւի Սուրիոյ եւ Լիբանանի բոլոր կարեւոր մրցումներուն եւ շրջավազքերուն ու Պէյրութի Միջերկրականեան խաղերուն:

Բազմիցս ընտրուած է անդամ Հալէպի փինկփոնկի, հեծելարշաւի, պասքեթպոլի, աթլետիզմի ֆետերասիոններուն:

1976-1984 ընտրուած է Հալէպի Նահանգային Խորհուրդի (Մեժլէս Մուհաֆազա-Իտարա Մահալլիէ)ի անդամ

եւ միշտ մաս կազմած է Կրթական ու Մշակութային Յանձնախումբին:

Մշակութային գետնի վրայ եղած է վերակազմուած «Համազգային»ի հիմնադիր անդամ: Բազմիցս ընտրուած է վարչական անդամ եւ 6 տարի վարած ատենապետի պաշտօն: Եղած է նաեւ «Համազգային»ի Սուրբիոյ Շրջանային Վարչութեան անդամ:

Ազգային հասարակական գետնի վրայ եղած է անդամ՝ Բերիոյ Հայոց Թեմի Գաւառական եւ Քաղաքական ժողովներուն, Տնտեսական Խորհուրդի, «Օշական»ի խմբագրութեան եւ Ազգ. Զուարեան վարժարանի հոգաբարձութեան:

Գործէն դուրս սիրած զբաղումը մարմնամարզն ու պատմական ուսումնասիրութիւններն են:

1961-ին Գահիրէի մէջ Հ.Մ.Ը.Մ. «Արարատ»ի կողմէ պարգեւատրուած է համահայկական Ողիմպիականի առթիւ յատուկ շքանշանով, հայ մարզական մամուլին ունեցած ծառայութեան համար՝ Տոքթ. Ատուր Գապաքեանի ձեռամբ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութիւնը գնահատելով եղբ. Զաւէն Սապունճեանի բազմամեայ նուիրումը եւ անոր կատարած օգտաշատ աշխատանքը մարզական, մշակութային եւ ազգային մարմիններուն մէջ, զայն պարգեւատրեց Հ.Մ.Ը.Մ.-ի «Արժանեաց» Արծաթ շքանշանով, որուն տուչութիւնը կատարուեցաւ 20 Նոյեմբեր 1988-ին, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հիմնադրութեան 70ամեակի հանդիսութեան ընթացքին:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ճամբով լիբանանահայ գաղութը կերտող եւ մարզական կեանքը դեկավարող պատմական դէմքերէն մէկն է եղբ. Յովհաննէս Շահինեան: Ան ծնած է 1901-ին, Սեբաստիա: 14 տարեկանին, ազգականներուն հետ կը բռնէ բռնագաղթի ճամբան, հայրն ու մայրը կորսնցնելով տարագրութեան ընթացքին:

Շրջան մը ան կը մնայ Համա, Նոխուտեան որբանոցը: Ապա, հինգ տարի, Համայէն Այնթուրա, Հալէպ, Քիլիս ու Այնթապ, որբանոցէ որբանոց թափառական կեանք մը ապրելէ ետք, 1920-ին կայք կը հաստատէ Ժիպէլլի «Թոշնոց բոյն» որբանոցը:

1924-ին, եղբ. Շահինեան կը յաջողի ընդունուիլ Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանը, իբրեւ դեղագործութեան ուսանող: Նոյն տարին հիմը կը դրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պէյրութի մասնաճիւղին՝ ֆութպոլի խումբով մը, որուն առաջին մասնակիցներէն կ'ըլլայ ան: Քանի մը տարի ետք կ'ընտրուի Պէյրութի մասնաճիւղի վարչութեան անդամ: Յաջորդաբար կը մասնակցի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կազմակերպած ողիմպիական խաղերուն, շահելով ակոյեանական տիտղոսներ:

1929-1932 գործով Պաղեստին մէկնելէ ետք, 1932-ին ան վերջնականապէս կը հաստատուի Լիբանան՝ ցմահ Հ.Մ.Ը.Մ.-ին ծառայելու պատրաստակամութեամբ: Ան

պատնէշի վրայ կը մնայ ամբողջ կէս դար, իբրեւ մարզիկ, մարզական լրագրող, վարչական եւ 1954-1975 Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի Շրջանային Վարչութեան ատենապետ: Ան բազմիցս կ'ընտրուի լիբանանեան մարզական ֆետերասիոններու անդամ:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ին եւ ընդհանրապէս մարզական կեանքին իր մատուցած ծառայութիւններուն համար, եղբ. Շահինեան կ'արժանանայ լիբանանեան պետութեան, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի բարձրագոյն կարգի շքանշաններուն:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ը իր սկաուտութեամբ հայակերտիչ ու մարդակերտիչ միութիւն է: Ներկայ ու ներկայութիւն: Նորոգուող ու վերանորոգուող:

Հայ ժողովուրդը շատ բան կը պարտի անոր հրաթել բանակին:

Թող ապրի՛ ու ապրեցնէ՛:

Թող բարձրանա՛յ ու բարձրացնէ՛:

Կարծէք հայ մկրտուեցայ հայ ժողովուրդի եւ պատմութեան դարերուն մէջ, կնքահայրութեամբ Եռագոյնին:

Պարգապէս, հա՛յ եղայ: Այսինքն՝ գիտակցեցայ հայութեանս:

Ժագ Ս. Յակոբեան

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Եդր. Վարուժան Մուրատեան ծնած է 7 Փետրուար 1931-ին, Հալէպ: 1939-ին, Մուրատեան ընտանիքը կը փոխադրուի Պէյրութ, ուր 1943-ին ան մուտք կը գործէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի շարքերը իբրեւ գայիկ: Այնուհետեւ, ան կ'էս դար կը նուիրուի իր պաշտելի միութեան՝ ծառայութեան համեստագոյն աստիճանէն հասնելով բարձրագոյնին՝ Կեդրոնական Վարչութեան անդամակցութեան:

1950-ական թուականներուն, եդր. Վարուժան կը վարէ Պէյրութի մասնաճիւղի գայիկական վոհմակները, մատուցելով սերունդի անդամները առաջնորդելով Քրիսեաններու եւ Յակոբեաններու ուղիէն: 1964-ին կ'ընտրուի Պէյրութի մասնաճիւղի վարչական: Երկու տարի ետք, ան կը հանդիսանայ ԼԵՎԱՄ-ի հիմնադիրներէն: 1971-1978, որոշ ընդմիջումներով ան կ'ընտրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի Շրջանային Վարչութեան անդամ: 1979-1987, երկու շրջան ան կ'ընտրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութեան անդամ: Եդր. Վարուժան կը հանդիսանայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի «Մարզիկ» պաշտօնաթերթի հիմնադիր սերունդի գլխաւոր ներկայացուցիչներէն: 1987-էն մինչեւ իր մահը՝ 7 Մայիս 1993, ան կը վարէ «Մարզիկ»ի վարիչ տնօրէնի պաշտօնը, անսակարկ նուիրումով կատարելով թերթին խմբագրական եւ վարչական աշխատանքները:

ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՄՇԻՐԵԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտական շարժումի բազմաժամանակյա ակտիվիստ էր։ Միհրան Շիմշիրեան ծնած է 1942ին, Պեյրուք։ Փոքր տարիքին ընտանիքին հետ փոխադրուած է Դամասկոս, ուր Հ.Մ.Ը.Մ.-ին անդամակցած է 1947-ին, իբրեւ գալլիկ։ 1963-1965 եղած է Դամասկոսի մասնաճիւղի վարչական։ 1965-էն սկսեալ ան մասնակցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Մերձաւոր Արեւելքի գրեթէ բոլոր Շրջանային ժողովներուն։ 1961-ին եւ 1963-ին մասնակցած է Աւստրիոյ եւ Յունաստանի մէջ տեղի ունեցած սկաուտական միջազգային բանակումներուն։ 1965-ին վերադարձած է Պեյրուք եւ այնուհետեւ մինչեւ 1974 Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի սկաուտական շարքերուն ծառայած է իբրեւ Աքելլայ, Շրջանային Աքելլայ, Շրջանային Սկաուտ. խմբապետ եւ Շրջանային Ընդհանուր Խմբապետ։

1973-1992 եւ 1995-2002, 26 տարի շարունակ եղբ. Շիմշիրեան մաս կազմած է Լիբանանի սկաուտական ֆէտերասիոնին եւ Լիբանանը ներկայացուցած է արաբական ու միջազգային բազմաթիւ համագումարներու՝ Լիպիա, Օման, Անգլիա, Սենեկալ, Մ. Նահանգներ։

Միաժամանակ, 1974-1976 ան մաս կազմած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի Շրջանային Վարչութեան, իսկ 1983-1999՝ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի յաջորդական չորս Կեդրոնական Վարչու-

թիւներու: Այս միջոցին, միութենական առաքելութեամբ ան գտնուած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կազմակերպած գրեթէ բոլոր շրջանները: Հայաստանի անկախացումէն ետք, սկաուտական միջազգային իր ծանօթութիւններուն բերումով ան կարելոր դեր ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-Հ.Ա.Ս.Կ.-ի միջազգային սկաուտական շարժումի անդամակցութեան նախաքայլերուն մէջ:

2001-ին եղբ. Շիմշիբեան արժանացած է Լիբանանի սկաուտական համադաշնակցութեան բարձրագոյն շքանշանին, իսկ 2006-ին պարգեւատրուած է լիբանանեան պետութեան երիտասարդութեան եւ մարմնամարզի նախարարութեան կողմէ:

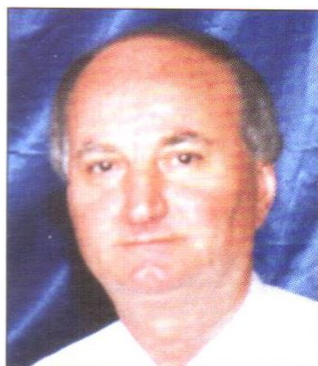
Մահացած է 2014-ին:

Տղաք, Հ.Մ.Ը.Մ.-ը երբ հազարներով կը տողանցէ, հայ ժողովուրդը ձեր մէջ կը տեսնէ հայկական բանակը, անկախութիւնը եւ զայն խորհրդանշող Եռագոյնը: Անոնք ձեր մարզական մրցանիշներով եւ յաղթանակներով շատ ալ չեն հետաքրքրուիր, այլ անոնք ձեզ կը տեսնեն ուխտաւորները այն բանակին, որ զինուորն է հայոց պայքարին, որուն նպատակն է հայ մնալ եւ հետապնդել Ազատ, Անկախ Հայաստան ստեղծելու իտեալը:

Մուշեղ Իշխան

ԿԱՐՕ ԹԻԻԹԻԻՆՃԵԱՆ

Եղբ. Կարո Թիւթիւնճեան ծնած է 1943-ին, Հալէպ: Ան Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտական շարքերուն կ'անդամակցի 1956-ին: Պէյրութ փոխադրուելէ ետք, 1966-1982, մաս կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի Շրջանային Սկաուտական Խորհուրդին, իբրեւ քարտուղար, ապա՝ ատենապետ:

1983-ին կ'ընտրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութեան անդամ եւ այնուհետեւ կը վերընտրուի երեք անգամ, մինչեւ 1999, 16 տարի ձեռնհասօրէն վարելով իր պաշտօնը: 2003-ին, միութեան 8-րդ Պատգամաւորական Ժողովին, չորս տարուան շրջանի մը համար ան դարձեալ կ'ընտրուի Կեդրոնական Վարչութեան անդամ, սակայն անակնկալ մահը՝ 16 Յունուար 2006-ին, պատճառ կը դառնայ որ ան չկարենայ ամբողջացնել իր պաշտօնավարութեան շրջանը:

Եղբ. Կարո Թիւթիւնճեան 1979-1980 եղած է գլխաւոր խմբագիրը Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի Շրջանային Սկաուտ. Խորհուրդի «Հայ Սկաուտ» թերթին: Այնուհետեւ ան իր ներդրումը ունեցած է միութեան «Մարզիկ» պաշտօնաթերթի խմբագրական եւ վարչական աշխատանքներուն: Հրատարակած է երկու գիրք. «Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Գաղափարաբանութիւնը» եւ «Հ.Մ.Ը.Մ. եւ Ազգային Դէմքեր»:

Լիբանանի սկաուտութեան վերելքին իր ունեցած նպաստին համար, 2003-ին ան կը պարգևատրուի Լիբանանի սկաուտական ֆետերասիոնին կողմէ: Յետ-մահու,

ան կ'արժանանայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի բարձրագոյն «Արժանեաց» շքանշանին:

Հայութեան կամքին խորհրդանիշ կազմակերպութիւնն է անիկա՝ Հ.Մ.Ը.Մ.-ը, որուն գլխաւոր հիմնադիրը՝ նահատակ Շաւարշ Քրիսեանը պատգամեց.՝ «Հաւատքի գործ է անիկա»: Զայն ճանչնալու համար իւրաքանչիւր հայ թող իր մտքին դիմաց պատկերացնէ մեր կենսունակութեան խորհրդանիշ եւ համազգային գուրգուրանքի արժանի կազմակերպութեան՝ Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան չորս բաժերու իւրաքանչիւրին իմաստը.՝

ՀԱՅ.՝ Ասպետական ցեղն է անիկա, որուն անուան «Արի»ն, քաջ մարդն է, «Արմէն» հռովմումով: Հայը մարդկային պատմութեան մէջ յայտնաբերած իր արի գործերու բերումով տիրացաւ այս տիտղոսին եւ անով կոչուեցաւ ՀԱՅ:

ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱԿԱՆ.՝ Ցեղին մարմինն է անիկա, իր ամբողջական կազմութեամբ, մարմինը, որուն ներդաշնակութեան եւ կազմաւորման համար միտքն ու հոգին սերտ գործակցութեամբ կը ձեւաւորեն, կը դաստիարակեն ու կը կրթեն, անձը դարձնելու համար կազմուածքով, տեսքով եւ էութեամբ վայելուչ, հմայիչ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ.՝ Համայն հայութեանն է, ոչ մէկուն սեփականութիւնն է անիկա, ոչ սեւին ու ճերմակին եւ ոչ ալ կարմիրին ու կապոյտին, ոչ առաքելականին եւ ոչ ալ կաթողիկէին ու աւետարանականին, այլ՝ բառին ամբողջական առումով Ընդհանուրին:

ՄԻՈՒԹԻՒՆ.՝ Բովանդակ հայութեան արտայայտութիւնն է անիկա, միացած հոգով ու սրտով, ապրումով եւ գործով, սիրով, եղբայրութեան նուիրական ուխտով զրահուած, կազմակերպութեան շունչով սնանող, անոր գուրգուրանքով ու խնամքով աճող, ծլող-ծաղկող Միութիւն:

Շաւարշ Քինյ. Մեհրապեան

ԳԷՈՐԳ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Հ. Մ.Ը.Մ.-ի Սուրիոյ շըր-
ջանի երախտաշատ
• դէմքերէն մէկն է եղբ.

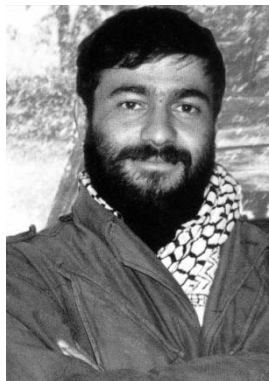
Գէորգ Կարապետեան: Ան ծնած է
1941-ին Հալէպ: Փոքր տարիքին
մաս կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկա-
ուտական շարքերուն եւ կը հասնի
մինչեւ Վարիչ Առաջնորդի աստի-
ճանին: Միաժամանակ, ան կը
մասնակցի մարզական խաղերու,

յատկապէս՝ աթլէթի եւ ֆութպոլի: Կը կրէ սկաուտական
պատուոյ առաջին խումբին ու ապա՝ ներկայացուցչական
խումբին շապիկները: Մաս կը կազմէ նաեւ Հալէպի ֆութ-
պոլի երիտասարդական կազմին: Կարճատեւ մը, Դա-
մասկոս զինուորական ծառայութեան շրջանին, ան մաս
կը կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Դամասկոսի մասնաճիւղի ֆութպոլի
Ա. խումբին:

Եղբ. Գէորգ Կարապետեան երկար տարիներ մաս կը
կազմէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Հալէպի վարչութեան, ապա՝ Սուրիոյ
Շրջանային Վարչութեան: Ան կը մասնակցի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի
Պատգամաւորական վեց ժողովներու եւ 1999-ին, Պատգա-
մաւորական 8-րդ ժողովին, կ'ընտրուի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրո-
նական Վարչութեան անդամ:

Եղբ. Գէորգ Կարապետեան կը մահանայ 9 Օգոստոս
2012-ին: Կ'արժանանայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի բարձրագոյն՝ «Արժան-
եաց» շքանշանին:

ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԽՇԵԱՆ

Ծնած է Երեւան 1 Յունիս 1965-ին: Երկրորդական իր ուսումը ավարտել է ետք 1982-1984 ծառայած է Խորհրդային Միության բանակին մէջ, լաւապէս հմտանալով զէնքի եւ զինուորական գիտելիքներուն, ապագային օգտագործելու համար զանոնք հայրենիքի պաշտպանութեան:

1984-ին ընդունուած է Երեւանի Պետական Համալսարանը որպէս պատմաբանութեան ուսանող, զոր ավարտած է պատուոյ յիշատակութեամբ 1989-ին, բացառիկ իր կարողութեամբ աշխատելով նաեւ նոյն համալսարանին մէջ որպէս հմուտ քարտիսագէտ, մինչեւ իր նահատակութիւնը:

Ան մտաւորական էր, պատմագէտ, նաեւ բանասէր ու մանկավարժ, օսմանագէտ, արեւելեան լեզուներու, յատկապէս՝ պարսկերէնի ու արաբերէնի մասնագէտ, համալսարանական, իր դոկտորական աստիճանով պատրաստ էր, բայց նախընտրեց մեկնիլ Արցախ:

1 Դեկտեմբեր 1989-ին եղած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Երեւանի մասնաճիւղի հիմնադիր անդամներէն, ապա վարչութեան առաջին ատենապետը: Ամբողջական իր ներդրումը բերած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ծանօթացման եւ նոր մասնաճիւղերու հիմնադրութեան՝ հայրենիքէն ներս:

1991-ին, Աթենքի մեջ, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի 5-րդ Պատգամաւորական Ժողովին ընտրուած է Կեդր. Վարչութեան անդամ, ըլլալով առաջին հայրենի ներկայացուցիչը կազմին:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի պատմական կարեւոր այս ժողովին, գլխաւոր ուշադրութեան առանցքն էր Վարդան, թէ՛ հարցերու իր լուրջ մօտեցումով եւ թէ՛ ընկերային, հաճելի ու ժպտադէմ իր խօսակցութիւններով: Անեքթոսներ ընտրելու եւ պատմելու յատուկ իր ոճով մեծապէս կը խանդավառէր շրջապատը:

Ստահոգ էր Կեդր. Վարչութեան անդամ ընտրուելով: Կը գիտակցէր, որ իրեն վստահուած պարտականութիւնը կատարելու համար, այնքան ալ ժամանակ պիտի չունենար իր ԱՐՅԱԽով զբաղելու, այն Արցախով, որուն պաշտպանութեան համար պատրաստ էր իր կեանքը տալու, այնպէս ինչպէս որ տուաւ: Իր նամակներէն մէկուն մէջ կը գրէր.- «Ես մթնոլորտը բազմիցս փորձած եմ ներկայացնել: Դարձեալ պիտի հայիոյեմ... որովհետեւ այսօրուայ պարապ ու անհանգիստ վիճակովս զարհուրելիի մէջ եմ: Կրնա՞ս երեւակայել, երբ Գետաշէն կռիւ է, երբ կ'ուզեմ երթալ... բայց ասկէ զրկուած եմ եւ կարծես հաշմանդամ լինեմ: Մարդ պիտի զբաղուի նրանով, ինչով ինքը կ'ապրի»:

Սակայն սփոփուած էր որոշ չափով, երբ իրեն եւ միայն իրեն յանձնուած էր ազգային դաստիարակութեան անհրաժեշտ բաժինը Հ.Մ.Ը.Մ. Հայաստանին, ստեղծելով լաւագոյն առիթը իրեն, Արցախի կարեւորութիւնը փոխանցելու երիտասարդութեան:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Միջ-Շրջանային Ա. բանակումին, կը սպառնար բանակավայրը լքել, եթէ իրեն չվստահուէր

«Արցախեան Շարժումը» դասախօսական նիւթը, որուն պատմական անցեալը, ներկայ իրավիճակն ու ազատագրութեան անհրաժեշտութիւնը ապրումով ներկայացուց մանրամասն ու շինիչ:

Նոյն բանակումին «Լիզպոնի Հինգ»ի եւ «Խանասորի արշաւանք»ի հարազատ պատկերը փոխանցելու համար բանակողներուն, Հրազդանի մօտակայ լերան գագաթին դասախօսեց, բաճկոնի տակէն հրացանը ուսին:

1990-ին անդամակցած է այնքան պաշտելի իր կազմակերպութեան՝ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան: Դաշնակցական իրաւ ընկերի հաւատքը անգերազանցելի է իր մէջ: Անցեալի ֆետայիներու կեանքն ու գործունէութիւնը անգիր, իսկ Դաշնակցութեան գաղափարախօսութիւնը սրբութիւն էր իրեն համար: Ապշահար երբ օր մը հարց տուինք, թէ ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս այսքան գիտելիք ամբարած է, խնդալով բացատրեց, - «Վերջին քանի մը տարիներուն միայն կը կարողանայինք ազատօրէն կարդալ Դաշնակցութեան գրականութիւնը, իսկ անցեալին Դաշնակցութեան մեծութիւնը սովորած էինք հակադաշնակցական գրութիւններից եւ արձանագրուած մեջբերումներից: Այն ինչ որ խոցելի էր մեր խէրը անիծած համայնավար գրագէտներուն, մեզ համար իրականութիւն էր»:

Անկարելի է չանդրադառնալ ֆետայի Վարդանին, երբ կը խօսինք Ղարաբաղի մասին, երբ կը խօսինք Հ.Մ.Ը.Մ.-ականի ազգային նկարագրի մասին, որուն հարազատ պատկերացումն է ու պիտի մնայ ինք՝ ՎԱՐԴԱՆ ԲԱՆՇԵԱՆ: Արցախեան հերոսամարտի տարիներուն Վարդանը խումբ մը ընկերներու հետ հիմնադրած է հայ ուսանողական դաշինքը եւ հրատարակած «Դաշինք» թեր-

թը, որուն գլխաւոր խմբագիրն էր: 1990-ին կը մասնակցի Արցախի գիւղերու պաշտպանութեան մարտերուն: Մասնակցած է Բերձորի ինքնապաշտպանութեան: Ջոհուած է 1991 Դեկտեմբեր 16-ին Հասանապատ գիւղի մօտ: Անոր մարմինը թաղուած է «Եռաբլուր»ի մէջ:

2018-ին Հ.Մ.Ը.Մ.-ի 100 ամեակին առիթով Հ.Մ.Ը.Մ.-Հ.Ա.Ս.Կ.-ի գրասենեակին մէջ բացումը կատարուեցաւ «Վարդան Բախշեան» անունով գրադարանին: Բացման հանդիսութեան ներկայ էին հերոսի մայրը՝ Աիդա մայրիկը, քոյրը՝ Աննա Բախշեանը, Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներ եւ հրաւիրեալներ:

Ես մեկնում եմ կռիւ՝ մեռնելու կամ յաղթելու, բայց՝ յաղթելու:

Վարդան Բախշեան

Ի՛նչ փառք անստուեր, ի՛նչ հպարտութիւն,
Զահակիր ցեղի զաւակը լինել,
Զաւակը անյաղթ, հզօր Արաքսի:

Աւետիս Ահարոնեան

ՎԱՀԷ ԶՈՔԿԱՐԵԱՆ

Ծնած է 1921-ին, Ատանա: Հազիւ աչքերը բացած, ծնողքին հետ բռնած է գաղթականութեան ճամբան: Տասնամեակ մը գաղթականութեան զրկանքները ապրած է Ռումանիոյ մէջ:

1931-ին, Զոքկարեան ընտանիքը եկած է Լիբանան, ուր 10 տարեկան պատանի Վահէն անդամակցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պէյրութի սկաուտական շարքերուն: Երեք տարի եղած է սկաուտ, ապա մաս կազմած է մասնաճիւղի «Մուրատ» ֆութպոլի երկրորդական խումբին:

1936-ին, տարի մը ետք. Վահէ կը հետեւի Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանի դասընթացքներուն եւ 1947-ին կը վկայուի իբրեւ ճարտարագէտ: Այնուհետեւ, ան կ'անցնի Հալէպ, ուր բազմիցս կ'ըլլայ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի վարչութեան անդամ՝ փոխ ատենապետի (1953-1955) եւ ատենապետի պաշտօնով (1952-1953, 1956-1958 եւ 1961-1962):

1961-ին, ան կը ձերբակալուի եւ դառնօրէն կը ճաշակէ բանտային տանջանքներ: Ապա, կը փոխադրուի Լիբանան եւ հեռու կը մնայ միութենական կեանքէ, սակայն միտքն ու հոգին երբեք չեն դադրիր Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հետ ըլլալէ: Նուիրեալ Հ.Մ.Ը.Մ.-ական մը ըլլալու կոդքին, ետք. Վահէ կ'ըլլայ հաւատաւոր Դաշնակցական մը: Կը ստանձնէ կուսակցական

պատասխանատու պաշտոններ: 1963-ին ան կը մասնակցի Հ.Յ.Դ. (ԺԸ.) Ընդհանուր Ժողովին, Պէյրութ:

Լիբանան հաստատուելէ ետք, իբրեւ ճարտարագէտ, եղբ. Վահէ գործի բերումով կը կատարէ բազմաթիւ ճամբորդութիւններ եւ կ'աշխատի զանազան երկիրներու մէջ, Քուէթ, Իրաք, Եգիպտոս, Սէուտական Արաբիա, Գանատա եւայլն:

1985-ին, հանգստեան կոչուելէ ետք, եղբ. Վահէ բնակութիւն կը հաստատէ Լիբանանի ամառանոցներէն Ռէֆունի մէջ, իսկ 1994-էն մինչեւ իր կեանքի վերջաւորութեան կը մնայ Սայտայի Մաժտալիուն գիւղը:

Վաստակաւոր Հ.Մ.Ը.Մ.-ական, Հալէպի մասնաճիւղի 1950-ական տարիներու փոխ ատենապետ եւ ատենապետ եղբ. Վահէ Զոքկարեան Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ կը պարգեւատրուի Միութեան «Արժանեաց» շքանշանով 11 Մայիս 2006-ին:

Հայ ժողովուրդը ձեր լաւ կեցուածքին, ձեր յաջողութիւններուն պէտք ունի, որովհետեւ դուք միայն Հ.Մ.Ը.Մ.-ի խումբ չէք: Դուք հայութեան խումբն էք:

Յովհաննէս Շահինեան

ՍԱՐԳԻՍ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Ծնած է Ատանա 1911-ին: 1921-ին գաղթական կը դառնայ, 1925-ին կը հաստատուի Լաթաքիա, ուր կը մասնակցի նորակազմ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ֆուրպոլի խումբին: 1926-ին կ'անցնի Պէյրութ, ուր կը յաճախէ ֆրէրներու վարժարանը ու կ'անդամակցի Հ.Մ.Ը.Մ.-ին: 1929-ին նիւթական պատճառներով

կիսատ կը ձգէ ուսումը եւ գործով կը հաստատուի Դամասկոս, ուր մաս կը կազմէ նորակազմ Հ.Մ.Ը.Մ.-ին: Որպէս վարչական մեծ աշխատանք կը տանի նորակազմ միութեան վերելքին համար. մանաւանդ՝ սկաուտական շարժումին: Երկար շրջան մը՝ մինչեւ 1975 միշտ եղած է խորհուրդի անդամ, ատենապետ, նաեւ յաճախ վարչական:

1935-1945ի տասը տարիներու ընթացքին Հ.Մ.Ը.Մ.-ը կը ներկայացնէ Սուրիոյ սկաուտական վերին մարմնին մէջ: 1946-ին կրթական նախարարութեան կողմէ կազմուած «Գաշաֆ Էլ Սուրի»-ի մէջ մեր միութիւնը կը ստանայ 5-րդ վաշտ անունը: Եղբ. Սարգիս մինչեւ 1975, մօտ քսանութ տարիներ, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի 5-րդ վաշտի իբրեւ Ամիտ, զայն կը ներկայացնէ տոյն սկաուտական ֆետերասիոնին մէջ:

50 տարիներ շարունակ ծառայած է անսակարկ մեր մեծ միութեան վերելքին: Յառաջացած տարիքին, առողջա-

կան վիճակին պատճառով դադրած է գործօն մասնակցութիւն բերելէ, սակայն միշտ ալ իր խորհուրդներով իր աջակցութիւնը բերած է գործող մարմիններուն:

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչութիւնը իր 16 Նոյեմբեր 1938-ի նիստին կ'որոշէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի «Արժանեաց» արծաթ շքանշանով պարգևատրել Դամասկոսի մասնաճիւղի բազմավաստակ եղբայր Սարգիս Պապիկեանը:

Մեր իղձն է, որ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի նշանաբանը դրոշմուի ո՛չ թէ զգեստներու վրայ, որ փոփոխելի է, կամ մորթի վրայ, ուրկէ կարելի է ջնջել ի վերջոյ, այլ դրոշմուի իւրաքանչիւր Հ.Մ.Ը.Մ.-ականի հոգիին խորքը, ուր ոչ մէկ կործանարար ձեռք, կամ ոյժ կրնան թափանցել: Մեր մաղթանքն է նաեւ որ իրականանան Հ.Մ.Ը.Մ.-ի բաղձանքները ու ան աւելի զարգանայ, ուռճանայ ըլլալով ու մնալով հայ ազգի յաւիտենականութեան տեսանելի եւ անհերքելի մէկ փաստը:

Զարեհ Ա. Կաթողիկոս
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

ՏԻԳՐԱՆ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

Ծնած է Տիգրանակերտ 1917-ին: 1925-ին կ'անցնի Հալեպ, ապա Կիպրոս՝ ուսանելու Մելքոնեան հաստատության մեջ, որ կ'աւարտէ 1933-ին: Կիպրոսի իր եօթ տարիներու ուսման ընթացքին Աւագ խմբապետ Լեւոն Աբգարեանի կողմէ կը մարզուի իբրեւ մարզիկ եւ սկաուտ: 1934-1936ին Պէյրութի Էշրէֆիէի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտական խումբին մաս

կը կազմէ Վարիչ առաջնորդի պաշտօնով:

1937-ին վերջնականապէս կը հաստատուի Դամասկոս, ուր կը ստանձնէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի սկաուտութեան խմբապետի պաշտօնը եւ մեծապէս կը նպաստէ սկաուտութեան վերելքին: 1959-ին Մերձաւոր Արեւելքի Շրջանային Վարչութեան կողմէ կ'արժանանայ Աւագ խմբապետի վկայականին: 1972-ին հայ սկաուտութեան հիմնադրութեան 60-ամեակին առթիւ կազմակերպուած Տիւր Շուէյրի բանակումին կ'արժանանայ յիշատակի նուէրի՝ Լիբանանի Սկ. Խորհուրդին կողմէ, իր երկարամեայ ծառայութիւններուն համար: Իր ժրաջան աշխատանքով հիմը դրած է Դամասկոսի սկաուտական նուագախումբին:

Եղբ. Տիգրան Ոսկերիչեան իր բժախնդիր եւ հետեւողական աշխատանքով մեծապէս նպաստած է սկաուտ խմբապետներու պատրաստութեան, մաս կազմած է սկաուտական խորհուրդներու եւ ստանձնած վարչական պատասխանատու պաշտօններ:

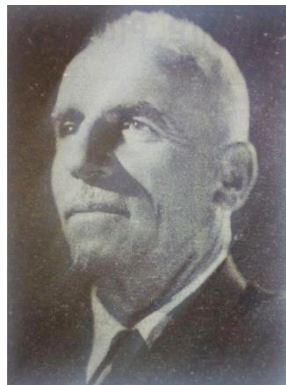
Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական Վարչությունը իր 16 Նոյեմբեր 1938-ի նիստին կ'որոշե Հ.Մ.Ը.Մ.-ի «Արժանեաց» արձաթ շքանշանով պարգևատրել Դամասկոսի մասնաճիղի բազմավաստակ եղբայր Տիգրան Ոսկերիչեանը:

Նուիրական է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կոչումը եւ կարելոր՝
անոր կատարելիք դերը: Անիկա նորահաս հայ սե-
րունդին կազմակերպությունն է: Միակը իր տեսա-
կին մեջ, որ կը ձգտի վաղուան հայր պատրաստել
այսօրուան հայկակներէն:

Կարօ Գեորգեան

ՄԻՍԱՔ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

Ծնած է Այնթապ (Կիլիկիա) 1892-ին: Զաւակն էր Յարութիւն եւ Եումմա Բարսեղեաններու: Ունեցած է երկու քոյր եւ չորս եղբայր: Ծննդավայրի «Ներսէսեան» վարժարանը աւարտելէ ետք, առոյգ մարզիկ եւ ֆութպոլիստ, անդամագրուած է Այնթապի «Համագասպ» մարզական Միութեան, միաժամանակ կուսակցականի երդումը կատարելով, անցած է Հ.Յ.Դ.ի շարքերը: Բնատուր ձայնով օժտուած եւ երգի ու շարականի սիրահար, ան անդամ էր նաեւ եկեղեցւոյ դպրաց դասին եւ ձեռնադրուած է սարկաւազ:

Բարսեղեան եղբայրները, քաջարի հայորդիներ, ահն ու սարսափը եղած էին թուրք երիտասարդներուն:

1915-ի գաղթականութենէն ետք, Փորթ Սայիտի մէջ, եղբայր Միսաք Բարսեղեան կազմած է իր ընտանեկան բոյնը, Եւփիմէ Սարճեանի հետ:

Նազարէթի մէջ (Պաղեստին) նշանակուած է հայ գաղթականներու թաղապետ, ուր մասնակցած է գերմանացի սպաներու ֆութպոլի խումբին: Անոր շնորհիւ, մեծապէս օգտակար եղած է չքաւոր հայ ընտանիքներուն:

1920-ին իր եղբայրներուն հետ վերադարձած է Այնթապ, վերատիրանալու համար հայրենի կալուածներուն: Ֆրանսական բանակի նահանջէն ետք, մասնակցած է Այնթապի ինքնապաշտպանութեան հերոսամարտին: Ի վեր-

ջոյ, Այնթապի հայութիւնը եւս գաղթական, Բարսեղեան ընտանիքը անցած էր Սուրիա եւ հաստատուած՝ Հալէպ:

Հալէպի մէջ 1925-ին, եղբ. Միսաք Բարսեղեան հիմնադիր անդամներէն եղած էր Հ.Մ.Ը.Մ.-ի մասնաճիւղին եւ այնուհետեւ ամբողջ վաթսուն տարի նուիրումով ծառայած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ին եւ դարձած՝ Հալէպի մասնաճիւղին պատմութիւնը կերտող բազմավաստակ ու երախտարժան դէմքերէն:

Իր հանրանուէր գործունէութեամբ եւս եղբ. Միսաք ներկայութիւն եղած է հալէպահայ կեանքէն ներս: Իր անսակարկ մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ «Զաւարեան» ազգ. վարժարանի եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Նոր Գիւղի դաշտի շինութիւններուն:

1940-էն 1966, մինչեւ Ամերիկա հաստատուիլը եղբ. Միսաք Բարսեղեան եղած է Հալէպի աւելի քան քսանհինգ հազար հայ բնակչութիւն ունեցող Նոր Գիւղ թաղամասի սիրուած, յարգուած, հիւրասէր եւ օգտաշատ թաղապետը: Միշտ պատրաստ սկզբունքին հաւատարիմ, հասած է հոն, ուր պարտականութիւն մը կանչած է զինք:

Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ը լաւագոյնս համապատասխանած էին իր խառնուածքին եւ առիթ տուած էին, աւելի ճիշդ ինք առիթ ստեղծած էր յագուրդ տալու ազգային եւ հայրենասիրական իր տենչերուն:

Եղբ. Միսաք Բարսեղեան բախտաւորուած է ութ զաւակներով, որոնցմէ կորսնցուցած է երկուքը:

Ան իր աչքերը փակեց առանց ակնկալութեան, իր ընտանիքին եւ իր ազգին իր լաւագոյնը տուած ըլլալու խոր գոհունակութեամբ:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՈՐԻԿԵԱՆ

Եղբ. Բիւզանդ Թորիկեան ծնած է 1932-ին, Հալէպ: Ութ տարեկանին ծնողքին հետ փոխադրուած է Պէյրութ, ուր 1943-ին անդամակցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պէյրութի մասնաճիւղի սկստութեան շարքերը:

1948-ին, ընտանեօք ան փոխադրուած է Ժնևի, ուր 1951-ին գաղափարակից այլ եղբայրներու հետ հիմնած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի տեղւոյն մասնա-

ճիւղը: 1951-1957 ան վարչական պաշտօններ վարած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Ժնևիի մասնաճիւղին մէջ: 1958-ին, ընտանեկան բոյնը կազմելով ան հաստատուած է Պէյրութ եւ 1958-1965 մաս կազմած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պէյրութի մասնաճիւղին վարչական յաջորդական կազմերուն: 1967-ին, երկու տարուան ընդմիջումէ ետք, ան դարձեալ ընտրուած է մասնաճիւղի վարչութեան անդամ, իսկ 1969-ին՝ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Մերձաւոր Արեւելքի Շրջանային Վարչութեան անդամ: Յիշեալ վարչութիւնը օրին դեկավարած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Յորդանանի մասնաճիւղերը:

Եղբ. Բիւզանդ Թորիկեան Մերձաւոր Արեւելքի Շրջանային Վարչութեան անդամ մնացած է հինգ տարի, մինչեւ 1974, երբ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի համագաղութային կառոյցին ստեղծումով՝ ան ընտրուած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի անդրանիկ Կեդրոնական Վարչութեան անդամ: Այնուհետեւ, ան Կեդրոնական Վարչութեան անդամ վերընտրուած է 1979-ին, 1983-ին եւ

1999-ին, 1999-2003 վարելով Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետութեան պաշտօնը:

Եղբ. Բիւզանդի նախասիրութիւնը եղած է աթլետիզմը: Ան ունի աթլետիզմի միջազգային իրաւարարի տիտղոս: Իբրեւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ներկայացուցիչ, 1965-ին ան հիմնադիր անդամներէն է լիբանանեան աթլետիզմի ֆետերասիոնին:

Եղբ. Բիւզանդ Թորիկեան աւելի քան տասնամեակէ մը ի վեր լծուած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի պատմագրութեան աշխատանքին եւ ցարդ լոյս ընծայած է պատկառելի երեք հատորներ, որոնք կը ներկայացնեն միութեան պատմութիւնը, հիմնադրութենէն մինչեւ 1990: Ան լծուած է պատրաստութեան պատմութեան հատորներու շարքի չորրորդին, որ պիտի ընդգրկէ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի պատմութիւնը 1991-էն սկսեալ:

Երկար տարիներ մաս կազմած է «Մարզիկ»ի խմբագրական եւ վարչական կազմերուն: 2004-ին, ան արժանացած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի բարձրագոյն «Արժանեաց» շքանշանին:

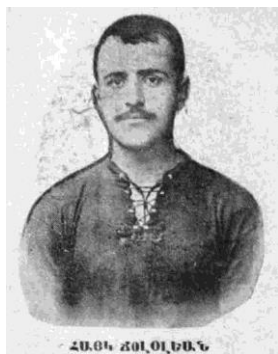
Կը մահանայ 6 Դեկտեմբեր 2016-ին:

Մեր այբուբենին մէջ ամէնէն աւելի սիրեցի Հ. գիրը, որով կը սկսէին Հայը, Հայկը, Հայրենիքը, Հայաստանը, Համազասպը, որմէ պիտի ծնէր Հ.Մ.Ը.Մ.-ը Հալէպի մէջ:

Ս. Տամլամայեան

ՄԵՍ ԵՂԵՌՆԻ ԶՈՂ Հ.Ս.Ը.Մ.-ԱԿԱՆՆԵՐ

ՀԱՅԿ ՃՈԼՈԼԵԱՆ

Ծնած է 1893-ին, Ատափազար: Նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը ստացած է Եսայեան, Կեդրոնական եւ Արդի վարժարաններուն մէջ: Կրտսեր եղբայրն է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հիմնադիրներէն Յակոբ Ճ. Սիրունիի եւ Գրիգոր Ճոլուեանի (երկուքն ալ ծանօթ անձնաւորութիւններ): Փոքր տարիքէն կը նուիրուի մարզական կեանքին: Կը կիրարկէ ֆութպոլ եւ դաշտային խաղեր: Կը մասնակցի նախաեղեռնեան Պոլսոյ հայկական ողիմպիականներուն: 1911-ի ողիմպիականին, երկարութիւն ցատկելու մէջ կը հանդիսանայ երկրորդ: Սկիզբը՝ կ'անդամակցի Պոլսոյ «Արաքս», ապա «Տորք» մարմնամարզական ակումբներուն: Արդի վարժարանին մէջ կը կազմէ «Արարատ» ֆութպոլի խումբը:

1914-ին կ'երթայ Կարին, խճուղիներու շինութեամբ զբաղող ֆրանսական ընկերութեան մը մէջ իբրեւ երկրաչափի օգնական աշխատելու համար: Զօրաշարժին, թրքական բանակին մէջ իբրեւ երկրաչափի օգնական կը ծառայէր սկիզբը Կարին, ապա՝ Սեբաստիա, ուր 1916-ին, 1700 հոգիի հետ զոհ կ'երթայ Շար-Քըշլայի կոտորածին: Խառնուածքով անշահախնդիր էր, չափազանց ընկերասէր, զոհաբերող եւ համեստ:

ԱԻԵՏԻՍ ԱՅՃԵԱՆ

Ծնած է 1892-ին, Արաբկիր: Նախնական եւ երկրորդական ուսումը ստացած է Խարբերդի ֆրանսական քոլեճին մէջ: Մասնակցած է դրպրոցի մարզական շարժումին: Քոլեճը աւարտելէ ետք կը մեկնի Պոլիս եւ կը հետեւի Օսմանեան համալսարանի ուսողութեան ճիւղին, զոր կ'աւարտէ 1914-ին: Ուսանողութեան շրջանին մաս կը կազմէ Պոլսոյ «Տորք» հայ մարմնամարզական միութեան:

Պատերազմի շրջանին կը գտնուի Բաղէշ (Պիթլիս), իբրեւ թուրք լիսէի ուսուցիչ: Կը նահատակուի 1915-ին:

ԶԱՐՄԱՅՐ ՊՕՂՈՍ ԱՅՃԵԱՆ

Ծնած է Մարտ 1887-ին, Պոլիս: Թաղին ազգային վարժարանը աւարտելէ ետք կը յաճախէ Յովհաննէս Հինդլեանի Նոր Դպրոցը, զոր կ'աւարտէ 1914-ին: Մասնաւոր յատկութիւններ կը ցուցաբերէ գեղարուեստի եւ մարմնակրթանքի մէջ: Մաս կը կազմէ Կոմիտաս Վարդապետի երգչախումբին: Աշակերտելով Շաւարշ Քրիսեանի, մաս կը կազմէ Նոր Դպրոցի սկաուտական շարքերուն, իսկ դպրոցէն դուրս՝ կ'անդամակցի «Տորք» հայ մարմնամարզական միութեան:

1914-1915 կրթական տարեշրջանին կը պաշտօնավարէ Նոր Դպրոցի մէջ: Ապա, բանակ զօրակոչուելով՝ կը ստանձնէ թարգմանի պաշտօն: Պաշտօնին բերումով կ'երթայ մինչեւ Ռումանիոյ սառնաշունչ լեռները: 1917-ին կը վերադառնայ ֆիզիքապէս քայքայուած: Կը մահանայ նոյն տարին:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԱՐԽԱՆԵԱՆ

Պոլսոյ «Ետի Գուլէ» որբանոցի որբերէն: Որբանոցէն կ'ելլէ կօշկակարութեան արհեստը սորված: Իր շուրջ հաւաքելով Գում Գափուի եւ Ենի Գափուի աղքատ պատանիները, անոնց մարզանք եւ ֆութպոլ կը սորվեցնէ: Որբ մը ըլլալով՝ լաւապէս տեղեակ էր զրկեալներու վիճակին: Կը հիմնէ «Որբանոց» ակումբը՝ Գում Գափուի, իսկ «Արծիւ» ակումբը՝ Ենի Գափուի մէջ: 1912-ին զանոնք կը միացնէ Գուրուչէշմէի (Պոլիս) «Արտաւազդ» մարմնարթական միութեան, իբրեւ Կէտիկ Փաշայի մասնաճիւղ: Ան լաւ ֆութպոլիստ էր եւ կարելին կ'ըներ իր ազդեցութեան տակ հաւաքելու կարելի եղածին չափ շատ թիւով երիտասարդներ, մարզանքի մաքուր ոգին եւ խաղերու մէջ իրարու հանդէպ ազնիւ զրտնուելու բնութիւնը արմատացնելու համար:

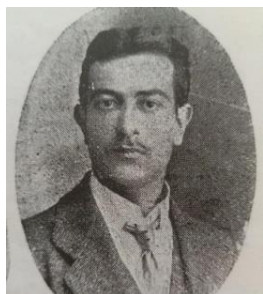
Կը տարագրուի Տէր Զօր: Կարճ շրջան մը կը գտնուի Գոնիա, ուրկէ կ'ուղարկուի Տէր Զօր, ուր կը գտնէ իր եղերական վախճանը:

ՎԱՆԵՑԻ ԱՌԻԻԾ ԽԱՉԻԿ

Նայկական բանակի փայլուն զինուորներին: Նշանաւոր ֆութպոլիստ: Զոհ կ'երթայ հայ-թրքական պատերազմին: Իր մասին Եզնիկ Քաջունի Երեւանէն կը գրէ Վահան Չերազին. «... Յաւերուդ վրայ հատ մըն ալ: Երէկ հողին յանձնեցինք մեր Վանեցի տղաներէն Առիւծ Խաչիկը, մեծ տրեթնօթը ֆութպոլը սգաւոր է, Բինօն շատ տխուր... միակ սիրելի տղան էր, բիրեղի պէս մաքուր զինուոր էր»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՆՇԱՆԵԱՆ

Պոլսոյ Մագրի գիւղի «Մասուն» մարմնամարզական միութեան հիմնադիրներէն: Իրեն շնորհիւ «Մասուն» միութիւնը 1914-ին Պոլսոյ ֆութպոլի միջազգային լիկին մէջ կը հանդիսանայ ախոյեան: Նահատակ կը դառնայ Հայոց Յեղասպանութեան:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳՈՐԵԱՆ

Պոլսոյ Ռոպերթ քոլէճի լաւագոյն աթլէթներէն եւ ֆութպոլիստներէն:

Ան Զոհ կ'երթայ Հայոց Յեղասպանութեան 1915-ին:

ՂԱԶԱՐՈՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կարնոյ Սանասարեանի շրջանաւարտներէն: 1910-1911 կրթական տարեշրջանին կը պաշտօնավարէ Չմշկածագի վարժարանին, իսկ 1911-1915 Չմշկածագի մօտակայ գիւղերէն Իւջ-Պէկի (Եռապոլիս) վարժարանին մէջ, որ անցած էր Միացեալ Ընկերութեան հովանաւորութեան տակ: Կը բարեփոխէ դպրոցին ուսումնական ծրագիրը, այլ նիւթերու կարգին մարգանքին եւս կարելորութիւն տալով: Իր կեանքին անդրադարձողները՝ Ծովաց Արծիւ եւ Խորէն Քինյ. Աճէմեան, անսահման երախտագիտութեամբ կ'արտայայտուին իր մասին: 1915-ին, Զոհ կ'երթայ Հայոց Յեղապանութեան:

ՎԱՐԴԵՎԱՌ ԵԱՓՈՒՃԵԱՆ

Բնիկ Հաճընցի: Տարօնի Ամերիկեան քոլէճի ուսանող եւ նոյն հաստատութեան մարմնամարզի ոգին: Հայ մարմնակրթական աշխարհին մէջ մեծ դեր կը խաղայ: Աքսորուելով Տէր Զօր՝ կը նահատակուի:

ՊՕՂՈՍ ԶԷՆԷԵԱՆ

Ղազարոս Գույումճեանի քեռորդին: Պոլսոյ Գատը գիւղի Մխիթարեան վարժարանի աշակերտ: Ուսուցիչ եւ շերամաբոյծ: Կալուածատէր ընտանիքի գաւակ, սակայն կը նախընտրէր չնչին ամսականով ծառայել գաւառի հայ սերունդի դաստիարակութեան:

1910-1915 գործակցած է Ղազարոս Գույումճեանի հետ, կրթական եւ սկաուտական մարզերուն մէջ:

Երկուքն ալ զոհ գացած են Հայոց Ցեղասպանութեան:

ԳԷՈՐԳ ԹԷՐՃԻՄԱՆԵԱՆ

Հայկական Ա. Ողիմպիականի (Պոլիս, 1911) կազմակերպիչներէն: Սպաննուած է տարագրութեան ընթացքին:

ՀԵՐՈՍ ՍԿԱՌԻՏ ՄԵԼՔՈՆ

Մուշ-Սասուն շրջանի ինքնապաշտպանութեան եւ Թարգմանչաց վանքի կռիւի մասնակիցներէն: Կը գործէր իբրեւ սուրհանդակ: Սահմանի վրայ կը ձերբակալուի եւ մահուան կը դատապարտուի Մուշի մէջ: Ան 15 տարեկան էր:

ԳԷՈՐԳ ՔԷՐԷՍԷՃԵԱՆ

Մագրի գիւղի նախկին «Սասուն» մարմնամարզական միութեան հիմնադիրներէն եւ ֆութպոլի երկաթ պէքը.- ահաւոր պատերազմի զոհերէն:

ՄԱՐՏԻԿ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ

Ծնած է 1896-ին: 1912-ին մարմնամարզական խմբաւորում մը երեւան կու գայ, որուն կորիզին մաս կը կազմէր Մարտիկ: Տարի մը վերջ Հայ Սկստուներու առաջին երկու խմբակներէն մէկուն առաջնորդը կ'ըլլայ: Ան «Հայորդիներ»ու ընկերակցութեան ձեռնարկած հսկայ աշխատութեան կը նուիրուի խանդավառութեամբ լաւագոյն մարզարան մը շինելու գաղափարով: Կը մահանայ 1917-ին:

ՄԻՄՈՆ ՍԱՆԹՈՒՐԵԱՆ

Հսկայ մըն էր Միմոն: Սկիստարի մէջ զինք կը կոչէին «Միմոններ»: Խանդավառօրէն կապուած էր մարգական կեանքին եւ անդամ էր «Անդրանիկ» մարգական միութեան, զոր ինք հիմնած էր: Մասնակցած է հայկական Բ. ողիմպիականին: Եղած է 1915-ի Հայոց Ցեղասպանութեան զոհերէն:

ԱԲԻԿ ԽԱՆՃԵԱՆ

Եղած է Հայ Կղզիի առաջին մարզիկը, իբր Վահան Չերազի աջ բազուկը Կղզիին մէջ: Սիրեց ու տարածեց ֆութպոլն ու դաշտային խաղերը, սակայն 1909ին անողոք հիւանդութեան ճիրաններէն չկրցաւ ճողոպրիլ ու յաիտենապէս բաժնուեցաւ իր սիրելիներէն: Իր մարմինը հանգչեցաւ Կղզիի բարձունքը:

«Երանի անոնց, որոնք իրենց մահուրնէ յետոյ անուշ եւ անմոռանալի յիշատակներ կը թողուն: Այո՛, տարաբախտ ընկերներ: Ձեր յիշատակը մեր սրտերուն մէջ կը մնայ միշտ վառ, ձեր յոյսերը այսօր իրականացած են, բայց աւաղ... դուք չկաք այլեւս: Այո՛, ձեր յոյսերը կ'ըսեմ, վասն զի դուք ոգի ի բոին աշխատեցաք գիւղիս մէջ հիմնելու մարգարան մը, եւ ուղղութեամբ հազիւ թէ բաւական առաջացած վրայ հասաւ Ընդի. պատերազմը եւ անողոք բախտը ձեզ ալ խլեց մեզմէ... մենք ձեր յաջորդները, այսօր աւելի ազատ ասպարեզի մը մէջ հիմնեցինք այդ մարգարանը ձեր յիշատակին: Հանգիստ ձեր ոսկորներուն...

ՀԱՅԿԱԶՆ

**ՀԱՄԱՐՆԵՐԻ ՔԱՅԼԵՐԳ՝
«ՅԱՌԱՋ ՆԱՀԱՏԱԿ»-Ի ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ**

ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Ծնած է Պոլիս, 1892-ին: Նախնական ուսումը կը ստանայ Իզմիրի Մխիթարեաններու վարժարանը, իսկ երկրորդական ուսումը՝ Ամերիկեան քոլեճին մէջ, զոր կ'աւարտէ '1908-ին:

Այնուհետեւ, ուսուցչական ասպարէզ մուտք գործելով կը դասաւանդէ Թուրքիոյ զանազան քաղաքներուն՝ յատկապէս Անգարայի մէջ: Միաժամանակ կը գործէ ու կը ստեղծագործէ որպէս բանաստեղծ-գրագէտ եւ խմբագիր-մտաւորական:

1938-ին իր կնոջ եւ երկու զաւակներուն հետ կը փոխադրուի Յունաստան: Կ'անդամակցի Հ.Մ.Ը.Մ.-ին, որուն նպատակին եւ իտէալներուն մեծ հաւատացող մը եղած է: Գաղափարի տէր մարդ էր պատանի տարիքէն: Անսահման սիրով կը տանի դաստիարակչական այն առաքելութիւնը, որ կը մղէր զինք կերտելու ազգասէր եւ հայրենասէր հայր: Քերթողական արուեստին հետ կը մշակէ նաեւ երաժշտութիւն: Կը յօրինէ ու կը դաշնաւորէ բազմաթիւ երգեր: Կը գրէ ազգայնաշունչ շարք մը բանաստեղծութիւններ, որոնցմէ աչքի կը զարնեն «Կամաւորական Քայլերգ»ն ու «Յառաջ Նահատակ»ը: Հ.Մ.Ը.Մ.ը այս վերջինը որդեգրած է որպէս իր պաշտօնական քայլերգը:

Տառապանքի, տրտմութեան, խռովքի եւ հայրենասիրութեան լարերով կազմուած է Կառվարենցի քնարը: Ունի էջեր, որոնք ինքնատիպ զգայութեանց եւ խորաթա-

փանց մտքի ստեղծագործութիւններ են, ճոխ բառամթերքով եւ տեղ-տեղ, խրթին տողերու մէջ անգամ, հնչեղ կշռոյթով եւ իմաստի ու պատկերներու գեղեցկութիւններով զեղուն:

Քերթուածները ամփոփուած են երեք գիրքերու մէջ, «Հառաչանքներ» (1910), «Գերեզմանի Ծաղիկներ» (1921) եւ «Տաւիղ Եւոլեան» (1931):

Կառվարենց եղաւ արուեստի ջահակիրներու կարգին այն բանաստեղծը, որուն քնարը, ներդաշնակ երաժշտութեամբ մը, արտայայտեց բաբախուն սրտի, զգայուն հոգիի եւ մշակուած մտքի մը ապրումները:

Կառվարենց կը դառնայ նաեւ երգչախումբերու արժէքաւոր խմբավար եւ իր երգահանդէսներով կը դառնայ համբաւի տիրացած անուն՝ յունահայ գաղութին մէջ:

Կառվարենց ունէր նաեւ դերասանական շնորհք: Մաս կազմած է Պոլսոյ «Տրամաթիք»ին եւ ապա՝ Յունաստանի Սիրոդներու բեմադրութեանց:

Կառվարենց քաջ գիտէր ֆրանսերէնն ու անգլերէնը: Կատարած է շատ յաջող թարգմանութիւններ օտար գրականութենէն, յատկապէս՝ Օսկար Ուայլտէն: Այս բոլորի կողքին ան հիանալի հոետոր էր եւ անուն ունէր որպէս ինքնատիպ դամբանախօս:

Բնաւորութեամբ շատ դիւրահաղորդ, Կառվարենց միշտ կը փնտռուէր իր շրջանակէն՝ ընկերական-բարեկամական հաւաքոյթներու ընթացքին:

1943-ին իր ընտանիքին հետ կը փոխադրուի Վիեննա: Յանկարծամահ կ'ըլլայ 4 Սեպտեմբեր 1946-ին, Միլանիոյ մէջ, ուր ապաստանած էր պատերազմական անցքերու հետեւանքով:

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱԶԵԱՆ

Բարսեղ Կանաչեան ծնած է 1885-ին Կոստանդնուպոլիս: Կօշկակարի մը գաւակն էր ան: Երեք տարեկանին կը մեկնի Պոլիս, ուր կը յաճախէ Կէտիկ Փաշայի Ազգային Վարժարանը: 90-ական դէպքերուն կը գաղթէ Պուլկարիա եւ կը շարունակէ ազգային ուսումը: Վառնայի մէջ կը յաճախէ հայկական վարժարան, որուն գուգահեռ կը հետեւի ջութակի դասընթացքներու, աշակերտելով Մեծիկեանի եւ պարսկահայ ջութակահար՝ Նաթան Բէկ Ամիրխանեանի: Վառնայի մէջ կ'աշխատի վաճառականի մը քով իբրեւ գրագիր: 1905-ին ընտանեօք կը փոխադրուի Պուրքէշ, ուր ան ջութակի դասերը կը շարունակէ ռումանացի ջութակահար ժորժ Պոյուքի մօտ: Նկատելով Կանաչեանի ունակութիւնները, Պոյուք անոր կը սորվեցնէ դաշնակ նուագել: Կ'երգէ եկեղեցիներուն մէջ եւ ջութակ կը նուագէ նուագախումբերու հետ, մաս կազմելով նաեւ տեղոյն սիմֆոնիք նուագախումբին: Քաղաքական պատճառներով դարձեալ կը գտնուի Վառնա, ուր կը հրաւիրուի Պենկեանի օփերային թատերախումբի նուագախումբը ղեկավարելու: Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, 1908-ին կու գայ Պոլիս եւ հոն կը կազմէ ու կը վարէ հայկական առաջին նուագախումբը՝ «Քնար»ը, ապա «Մասիս»ը:

Կը դասաւանդէ ազգային վարժարաններէն ներս: 1910-ին ոգեւորուած Կոմիտասի առաջին համերգէն, կ'ան-

դամակցի անոր երգչախումբին, ապա կը դառնայ մեծ երաժիշտին լաւագոյն աշակերտներէն մէկը՝ 1913-էն 1915:

Պոլսոյ մէջ կը հանդիպի Կոմիտաս վարդապետին եւ ներկայ կ'ըլլայ անոր համերգին: Մեծապէս ազդուած, խումբին կ'անդամակցի իբր «պաս»: 300 հոգինոց խումբէն Կոմիտաս վարդապետ 16-18 հոգի կ'ընտրէ իբր սան, որոնց թիւը հետզհետէ կ'իջնէ հինգի, որոնցմէ մէկն էր Կանաչեան:

Ա. Աշխարհամարտին կը զինուորագրուի եւ զինուորական նուագախումբին մէջ կը նուագէ մինչեւ որ կ'աքսորուի Տիգրանակերտ, ուր ծանր կերպով կը հիւանդանայ: Կը դրկուի Հալէպ, ուր գտնուած միջոցին զինադադար կը կնքուի:

Եղեռնէն վերապրած այլ մտաւորականներու հետ, Կանաչեան Հալէպի մէջ երիտասարդութիւնը իր շուրջը հաւաքելով համերգներ կը կազմակերպէ, գաղթականներուն ի նպաստ, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով հայ թէ օտար հասարակութեան մէջ: Այդ շրջանին կը յօրինէ Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան քայլերգի՝ «Յառաջ Նահատակ»ի երաժշտութիւնը Գեորգ Կառվարենցի հետ: Կ'անցնի Կիլիկիա, ուր համերգներ կու տայ, ապա կ'երթայ Պոլիս:

Կոմիտասի սաները Պոլսոյ մէջ կը կազմեն «*Կոմիտաս Սանուց Միութիւն*»ը կամ «Կոմիտասեան հինգ սաներ» խմբակցութիւնը: Իրենց ուսուցիչին գործը յաւերժացնելու նպատակով համերգներ կը ներկայացնեն, «Կոմիտաս Ֆոնտ» մը կը կազմեն եւ Կոմիտասի երգերը կը հրատարակեն՝ «Հայ Գուսան Երգեր»ը երեք երգարաններու

մէջ: Անոնք երգչախումբեր կը կազմեն եւ նոր սերունդի դաստիարակութեան գործով կը զբաղին: Այս շրջանին Կանաչեան կը գրէ իր գլուխ գործոցներէն մէկը՝ «Օրօր»ը, մեներգի եւ խմբերգի համար:

Կոմիտասի սաները Փարիզ կը դրկուին իրենց ուսումը կատարելագործելու համար: Կանաչեան 1921-ին կը մեկնի ֆրանսական մայրաքաղաքը, ուր կը հետեւի երաժշտական բարձրագոյն ուսման: Կանաչեան Փարիզէն կ'անցնի Եգիպտոս, ուր համերգներ կու տայ: Հոն կը գրէ «Տալիլօ»ն: Երաժշտական գործունէութիւն ունեցած է նաեւ Կիպրոսի Մելքոնեան կրթական հաստատութեան մէջ: 1932-ին կը հաստատուի Պէրութ, ուր 1936-ին կը կազմէ «Գուսան» երգչախումբը, որ մեծ յաջողութիւններ ձեռք կը բերէ հայկական եւ լիբանանեան շրջանակներու մէջ: Համերգային ելոյթներով կը շրջի Դամասկոս, Թրիփոլի, Զահլէ, Լաթաքիա, Ալէքսանտրիէ, Հալէպ եւայլն:

Կանաչեան երկար տարիներ մանկավարժ, երգի ու սուցիչ ու խմբավար եղած է Համազգայինի «Նշան Փալանճեան» Ճեմարանի մէջ: Ան իր ամբողջ կեանքն ու գործունէութիւնը նուիրած է հայ երաժշտութեան, տարածելով կոմիտասեան սկզբունքները, իր արժանաւոր տեղը գտնելով երաժշտութեան գանձարանէն ներս: Ստեղծագործած է խմբերգներ ու մեներգներ: Կատարած է նաեւ ժողովրդական եւ հայրենասիրական երգերու մշակումներ, յօրինած է մանկական երգեր ու դաշնամուրային գործեր:

Գրած է «Վարդերի հետ» ինչպէս նաեւ մեղեդիներ, խմբերգներ եւ նուագախմբային հատուածներ, որոնց թիւը կը հասնի 25-ի: Ունի մանկական երգերու շարք մըն ալ,

որոնցմե 20-ի չափ հրատարակուած են առանձին գրքոյկով:

Ան արաբական ժողովրդական երգեր ալ դաշնաւորած է առաջին անգամ ըլլալով: «Աբեդան» օփերան կը համարուի անոր գլխաւոր ստեղծագործութիւններէն մէկը, Մատթէոս Զարիֆեանի «Խենթը» բանաստեղծութենէն ներշնչուած մեներգը, մեներգներուն ամենէն նշանաւորը կը համարուի՝ «Օրօր»ը, որուն մեղեդին երգչախումբի ընկերակցութեամբ քաղցրօրէն հիւսուած շեշտ մը ունի: Մեներգներէն են նաեւ՝ «Ծով Աչեր», «Պճինկօ», «Ցայգերգ», «Ալվարդի Երազը» եւ «Ծիծեռնակ»: Առաջին խմբերգներէն են՝ «Տալիօ», «Հոյ Նար», «Վարդերի Հետ», «Մարալօ», «Հելէ-Հելէ», «Շուշօ», «Գորանի» եւ «Նեննիը Նայ» խմբերգները: Իսկ երկրորդներէն՝ «Լուսնակն Ելաւ», «Խնձոյք», «Ռազմերգ», «Կամաւորներու Քայլերգ», «Սօսին», «Հոփ Կիւլիզար», «Հայրենի Կարօտ», «Գարուն Եկաւ», «Կամերգ» եւ վերջապէս «Նանոր» վիպական – ողբերգական բնոյթի խմբերգային պատկերը, որ կը նկարագրէ դէպի Ս. Կարապետ ուխտագնացութիւնը:

Արաբական եւ այլ մշակոյթներու զարգացման նպաստելու համար Կանաչեանը պարգեւատրուած է լիբանանեան «Մայրիներ» եւ ֆրանսական «Le palme d'academie» շքանշաններով:

Բարսէղ Կանաչեանի անունով կոչուած են Հալէպի եւ Լիբանանի մէջ Համազգային Կրթական եւ Մշակութային Միութեան երաժշտանոցները:

**ՍՈՒՐԻՈՑ ՀԻՆԳ ՄԱՍՆԱՃԻԴԵՐՈՒ
ԵՐԱՆՏԱՇԱՏ ՀԻՄՆԱԴԻՐ
ՀՍ.ԸՄ.-ԱԿԱՆՆԵՐ**

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի ԴԱՄԱՍԿՈՍ ՄԱՍՆԱՃԻԻՂ

- Վահան Տոնապետեան
- Բարսեղ Հայկականեան
- Մանուկ Միսիրեան
- Փանոս Փելթէկեան
- Անթուան Աւետեան
- Արշաւիր Գարաճեան
- Աբրահամ Յակոբեան

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի ՀԱԼԷՊ ՄԱՍՆԱՃԻԻՂ

- Լուտեր Մասպանաճեան
- Սահակ Խաչատուրեան
- Տիգրան Աղճայեան
- Լեւոն Մուրատեան
- Միհրան Կարապետեան
- Լեւոն Արգարեան
- Լեւոն Պապիկեան
- Շաւարշ Պեքեարեան

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի ԼԱԹԱՔԻԱ ՄԱՍՆԱՃԻԻՂ

- Միսաք Շիրոյեան
- Յարութիւն Գոյումճեան
- Կարապետ Ուղուրլեան
- Գրիգոր Զպուքճեան
- Պետրոս Ուղուրլեան
- Հայկ Ղազարեան

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի ԳԱՄԻՇԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻԻՂ

- Ներսէս Պոյաճեան
- Գաբրիէլ Սարգիսեան
- Անդրանիկ Կօշկարեան
- Հայկազ փուշումճեան
- Միքայէլ Զուլհակեան
- Սարգիս Ադամեան
- Զօհրապ Տէր Ղազարեան
- Յովսէփ Վրդ. Լեւոնեան

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի ՔԵՍԱՊ ՄԱՍՆԱՃԻԻՂ

- Բժշկ. Աւետիս Ինճեճիքեան
- Յակոբ Մկրտիչեան
- Ճորճ Լնդեան
- Արամ Զիրիիքեան
- Վահան Մանճիկեան
- Սողոմոն Սէֆերեան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՇԱԽԱՐՇ ՔՐԻՍԵԱՆ.....	8
ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ.....	11
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՀԻՆԴԼԵԱՆ.....	15
ՎԱՀԱՆ ՉԵՐԱԶ.....	20
ՅԱԿՈԲ ՃՈԼՈԼԵԱՆ ՍԻՐՈՒՆԻ.....	23
ԳՐԻԳՈՐ ՄԵՐՃԱՆՈՖ.....	26
ԼԵՒՈՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ.....	28
ՀԱՅԿ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ.....	29
ՏԻԳՐԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ԽՈՅԵԱՆ.....	31
ԳԱՐԼՕ ՇԱՀԻՆԵԱՆ.....	33
ԲԻԻԶԱՆԴ ԿԷՕԶԻԻՊԷՕՅԻԲԵԱՆ.....	34
ԱՐԱՄ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ.....	36
ՔԱԶՈՒՆԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ.....	37
ՎԱՐԱԳ ՓՈՂԱՐԵԱՆ.....	39
ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ.....	40
ՕՆՆԻԿ ԵԱԶՄԱՃԵԱՆ.....	42
ՊԵՏՐՈՍ ԱՏՐՈՒՆԻ.....	43
ԶԱԻԷՆ ԱՐՔ. ՏԷՐ ԵՂԻԱՅԵԱՆ.....	44
ՄԿՐՏԻՉ ԵԱՆԸԳԵԱՆ.....	48
ՔՐԻՍ ՖԵՆԵՐՃԵԱՆ.....	49
ԱՐԹԻՐ ԷԼՄԱՍԵԱՆ.....	51
ՆԵՐՍԷՍ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐԵԱՆ.....	51
ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ.....	52
ԺԻՐԱՅՐ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆ.....	54
ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ (ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ).....	54
ՄԿՐՏԻՉ ՄԿՐԵԱՆ.....	55
ԳԷՈՐԳ ՅԱԲԷԹԵԱՆ.....	56
ՄԿՐՏԻՉ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆ.....	58
ՍՏԵՓԱՆ ԽԱՆՃԵԱՆ.....	59

ՊՕՂՈՍ ՇԱՊՈՅԵԱՆ	59
ՕՆՆԻԿ ՖՐԷՆԿԵԱՆ	60
ԱՐՇԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ	60
ԱԼԷՔՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ	60
ՍՈՒՐԷՆ ԲԱԲԱԽԵԱՆ	61
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՆԹԱՆՃԵԱՆ	61
ԱՐԱՐԱՏ ՔՐԻՍԵԱՆ	61
ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ	62
ԼԵՒՈՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ	62
Ք. ԺՊՏՈՒՆԻ	62
ՀԱՅԿԱԶՆ ԱԲԷԼԵԱՆ	63
ՕՆՆԻԿ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ	63
ԱՐՏԱՇԷՍ ԱԼԼԱՀՎԵՐՏԵԱՆ	64
ԳԱՌՆԻԿ ՇԷՀՐԻԿԵԱՆ	64
ԺԻՐԱՅՐ ԵԱՂՍՈՒՐԵԱՆ	65
ՄԱՏԹԷՈՍ ԶԱՐԻՖԵԱՆ	65

ԵՐԱՆՏԱՇԱՏ Հ.Մ.Ը.Մ.-ԱԿԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀՐԱՉ ՓԱՓԱԶԵԱՆ	68
ԱՏՈՒՐ ԳԱՊԱՔԵԱՆ	72
ՆՇԱՆ ԹԻՒՄԻՒԶԵԱՆ	75
ԼՈՒՏԵՐ ՄԱՍՊԱՆԱՃԵԱՆ	77
ԼԵՒՈՆ ԱԲԳԱՐԵԱՆ	85
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂՃԱՅԵԱՆ	93
ԼԵՒՈՆ ՊԱՊԼՈՒԶԵԱՆ	96
ԱՐՍԷՆ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ	98
ՊԱՐԳԵԻ ՄԻՍԻՐԵԱՆ	101
ՎԱՐԴԳԷՍ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԱՆ	107
ՏՈՔԹ. ՄԻՍԱՔ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ	110
ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ	112
ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ	116
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԵՂԱՐԴ	117

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՏԷՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ.....	119
ՍՈՒՐԷՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ.....	120
ԶԱԻԷՆ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ	124
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀԻՆԵԱՆ.....	127
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍՈՒՐԱՏԵԱՆ.....	129
ՄԻՀՐԱՆ ՇԻՄՇԻՐԵԱՆ	130
ԿԱՐՕ ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆ	132
ԳԷՈՐԳ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ.....	134
ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԽՇԵԱՆ	135
ՎԱՀԷ ԶՈՔԿԱՐԵԱՆ.....	139
ՍԱՐԳԻՍ ՊԱՊԻԿԵԱՆ.....	141
ՏԻԳՐԱՆ ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ.....	143
ՄԻՍԱԲ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ	145
ԲԻԻԶԱՆԴ ԹՈՐԻԿԵԱՆ.....	147

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ԶՈՀ Հ.Մ.Ը.Մ.-ԱԿԱՆՆԵՐ

ՇԱԽԱՐՇ ՔՐԻՍԵԱՆ.....	150
ՀԱՅԿ ՃՈԼՈԼԵԱՆ.....	150
ԱԻԵՏԻՍ ԱՅՃԵԱՆ.....	151
ԶԱՐՄԱՅՐ ՊՕՂՈՍ ԱՅՃԵԱՆ.....	151
ԳԱԼՈՒՍՏ ԱՐԽԱՆԵԱՆ	152
ՎԱՆԵՑԻ ԱՌԻԻԾ ԽԱԶԻԿ.....	153
ԵՐՈՒԱՆԴ ՆՇԱՆԵԱՆ	153
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳՈՐԵԱՆ.....	153
ՂԱԶԱՐՈՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ	154
ՎԱՐԴԵՎԱՌ ԵԱՓՈՒՃԵԱՆ.....	154
ՊՕՂՈՍ ԶԷՆՆԷԵԱՆ.....	155
ԳԷՈՐԳ ԹԷՐՃԻՄԱՆԵԱՆ.....	155
ՀԵՐՈՍ ՄԿԱՌԻՏ ՄԵԼՔՈՆ.....	155
ԳԷՈՐԳ ՔԷՐԷՍՏԷՃԵԱՆ	156
ՄԱՐՏԻԿ ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ.....	156
ՄԻՍՈՆ ՍԱՆԹՈՒՐԵԱՆ.....	157

ԱԲԻԿ ԽԱՆՃԵԱՆ	157
Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի ՔԱՅԼԵՐԳ՝ «ՅԱՌԱՋ ՆԱՀԱՏԱԿ»-Ի ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ	
ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ	159
ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱԶԵԱՆ	161
ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԻՆԳ ՄԱՄՆԱՃԻԻՂԵՐՈՒ ԵՐԱԽՏԱՇԱՏ	
ՀԻՄՆԱԴԻՐՀ.Մ.Ը.Մ.-ԱԿԱՆՆԵՐ	165

Արխիւները տրամադրեց՝ Եղբ. Մանուկ Քեօշկերեան

Կողքի ձեւաւորումը կատարեց՝ Եղբ. Յովիկ Փամփալեան

Գրաշարութիւնը եւ համակարգչային ձեւաւորումը
կատարեցին՝

Քոյր Մարինա Զիլ Աբոշեան-Պօղիկեան

Քոյր Գարօլին Քիրքլեան-Արոյեան